

Anvisade elavtal

Utvärdering av 2017 års reglering och vägar
framåt för en förbättrad elmarknad

Energimarknadsinspektionen (Ei) är en myndighet med uppdrag att arbeta för väl fungerande energimarknader.

Det övergripande syftet med vårt arbete är att Sverige ska ha väl fungerande distribution och handel av el, fjärrvärme och naturgas. Vi ska också ta tillvara kundernas intressen och stärka deras ställning på marknaderna.

Konkret innebär det att vi har tillsyn över att företagen följer regelverken. Vi har också ansvar för att utveckla spelreglerna och informera kunderna om vad som gäller. Vi reglerar villkoren för de monopolföretag som driver elnät och naturgasnät och har tillsyn över företagen på de konkurrensutsatta energimarknaderna.

Energimarknaderna behöver spelregler – vi ser till att de följs.

Förord

Energimarknadsinspektionen, Ei, har haft regeringens uppdrag att utvärdera hur regeländringen kring anvisade avtal på elmarknaden 2017 påverkat antal kunder på dessa avtal och priser. Ei har även haft regeringens uppdrag att lämna ett förordningsförslag om prisreglering av anvisade priser.

Arbetet med denna rapport har utförts av projektmedlemmarna Isa Diamant, Alejandro Egüez och Therese Karlsson i nära samarbete med projektledare Mattias Johansson.

Eskilstuna, juni 2022

Ulrika Hesslow
Generaldirektör

Mattias Johansson
Projektledare

Innehåll

Sammanfattning	6
Övergripande slutsatser	6
Fördjupade slutsatser.....	7
1 Inledning	10
1.1 Bakgrund.....	10
1.2 Syfte	10
1.3 Metod.....	11
1.4 Definitioner	12
2 Anvisade avtal på elmarknaden – en nulägesbeskrivning	13
2.1 Anvisade avtals roll på den svenska elmarknaden	13
2.2 De anvisade elhandelsföretagen	14
2.3 De anvisade privatkunderna	17
2.4 De anvisade företagskunderna	23
3 Nuvarande regler kring anvisade avtal	30
3.1 Ellagens bestämmelser om anvisade elavtal	30
4 Utvärdering av 2017 års reglering kring anvisade avtal	32
4.1 Regleringens inverkan på anvisade priser	32
4.2 Regleringens inverkan på antal kunder med anvisade avtal.....	41
4.3 Har den lagstadgade informationen nått fram?	43
4.4 Slutsatser utvärdering av 2017 års reglering.....	45
5 Ett samhällsekonomiskt perspektiv på anvisade avtal	48
5.1 Slutkundsmarknaden för el är konkurrensutsatt	48
5.2 Inaktiva kunder anvisas ett elhandelsföretag	49
5.3 Anvisningsprocessen kan ge vissa elhandelsföretag en konkurrensfördel	50
5.4 Närmare om hur konkurrensfördelen uppstår	50
6 Analys av förutsättningarna för införande av en prisreglering	54
6.1 Artikel 5 – Marknadsbaserade leveranspriser	54
6.2 Artikel 28 - Utsatta kunder	56
6.3 Artikel 27 om samhällsomfattande tjänster och sistahandsleverantör	57
6.4 Artikel 10 – Grundläggande avtalsenliga rättigheter.....	58
6.5 Ei:s slutsatser om regelverket kring reglerade priser.....	59
7 Analys av konkurrensbefrämjande åtgärder som skulle gynna anvisade kunder	60
7.1 Anvisade elhandelsföretag kan få en konkurrensfördel	60
7.2 För- och nackdelar med att skydda inaktiva kunder från att bli utan el bör analyseras.....	61
7.3 En renodlad sistahandsleverantör	62
7.4 Inför krav på upphandling av anvisat elhandelsföretag	65
7.5 Resultat av tidigare analys där sistahandsleverantör jämförts mot krav på upphandling av anvisat elhandelsföretag	67

7.6	Ei:s slutsatser av analysen och möjliga vägar framåt.....	68
8	Referenser.....	71
	Bilaga 1 - Enkätundersökningar.....	73
	Enkät till anvisade elhandelsföretag.....	73
	Enkätundersökning till elhandelsföretag som inte är anvisade	74
	Enkät till elnätsföretag.....	74
	Enkätundersökning till anvisade privat- och företagskunder	74
	Bilaga 2 - Metodfördjupning för utvärdering av prisutvecklingen sedan 2017 års reglering kring anvisade priser	77
	Val av förbrukningsprofil	77
	Priser och kostnader	77
	Kvalitetssäkring av data.....	79
	Bilaga 3 - Diagram över anvisade priser i SE1, SE2 och SE4	80
	Spotpris, referenspris och anvisat pris i SE1, SE2 och SE4	80
	Spridning kring genomsnittet av privatkunders anvisade priser	83
	Fördelning av påslagskvoter i SE1, SE2 och SE4.....	85
	Bilaga 4 - Omvärldssituationen 2022 och dess inverkan på synen på prisreglering	88
	Kommissionens initiativ RePowerEurope.....	88
	ACERs översyn av nuvarande marknadsmodell (på uppdrag av kommissionen)	90

Sammanfattning

I april 2017 infördes nya regler kring anvisade avtal. Reglerna innebar tydligare information till elanvändarna vid anvisning och på fakturor, en maximal uppsägningstid på 14 dagar samt en möjlighet för regeringen att genom förordning reglera anvisade priser.

I regleringsbrevet för 2022 gav regeringen Ei i uppdrag att utvärdera hur regleringen från 2017 påverkat anvisade priser och antalet elanvändare på anvisade avtal. Regeringen gav också Ei i uppdrag att ta fram förordningsförslag för en prisreglering tillsammans med en konsekvensanalys.

Övergripande slutsatser

Ei har under arbetet med uppdraget dragit följande övergripande slutsatser:

Prisutveckling

- I takt med att spotpriserna blivit mer volatila har många anvisade elhandelsföretag övergått till rörliga anvisade priser.
- Elhandelsföretagens påslag på anvisade elavtal har varierat från år till år och har sedan 2018 tydligt följt spotpriserna.
- Anvisade elhandelsföretag som ingår i koncern med elnätsföretag har generellt sett högre anvisade priser än fristående anvisade elhandelsföretag. Samtidigt har prisskillnaderna mellan anvisade elhandelsföretag ökat vilket kan förklaras av en större variation i hur de hanterar och prissätter risk.

Antal anvisade elanvändare

- Antalet anvisade elanvändare har minskat sedan regleringen infördes i april 2017. Minskningen har dock pågått under lång tid och minskningstakten har snarare avtagit under de senaste två åren.

Prisreglering

- Ei gör bedömningen att det förekommer hinder för att lämna ett förordningsförslag om en reglering av anvisade elpriser. Det främsta hindret är att en prisreglering inte är förenlig med EU-lagstiftningen.

Anvisningsprocessen

- Det är oklart om den nuvarande anvisningsprocessen är i linje med gällande EU-lagstiftning som innebär att sistahandsleverantörer ska utses under icke-diskriminerande former.
- Idag kan elnätsföretag utse ett anvisat elhandelsföretag inom den egna koncernen. Den nuvarande anvisningsprocessen ger elhandelsföretag en möjlighet att identifiera mindre priskänsliga kunder som elhandelsföretaget kan ta ut högre priser av i jämförelse med andra kunder. Eftersom elhandelsföretag får anvisade kunder kontinuerligt på detta sätt skapas en konkurrensfördel gentemot oberoende elhandelsföretag.
- Det finns anledning att titta närmare på åtgärder som går till botten med de problem som orsakar de höga priserna på anvisade avtal, snarare än att angripa symtomen genom att reglera priserna. Detta angreppssätt bidrar till en mer välfungerande elmarknad.
- Det bör utredas om, och i så fall hur, den nuvarande anvisningsprocessen kan ändras eller ersättas i syfte att säkerställa konkurrens på lika villkor.

Fördjupade slutsatser

Nedan följer en fördjupad genomgång av de övergripande slutsatserna.

Påslagen på anvisade avtal varierar

Vad gäller utvecklingen för anvisade priser har Ei funnit följande:

- Det finns idag drygt 100 anvisade elhandelsföretag, varav merparten ingår i koncern med ett elnätsföretag. Inrapporterade priser visar att anvisade elhandelsföretag i koncern har generellt högre priser än fristående anvisade elhandelsföretag.
- De flesta anvisade avtal har en rörlig priskonstruktion. Det är en förändring jämfört med 2014 då de flesta hade en fast priskonstruktion. Från 2018 syns en tydlig korrelation mellan anvisade priser och underliggande spotpriser.
- Elhandelsföretagens påslag har under åren 2015 till 2021 varierat mellan i genomsnitt cirka 30 och 120 procent. Det syns inte någon tydlig upp- eller nedåtgående trend för påslagen under tidsperioden. Skillnaderna mellan olika anvisade elhandelsföretags påslag har dock ökat i samband med att spotpriserna blivit mer volatila.

Färre privatkunder men fler företagskunder på anvisade avtal

Vad gäller utvecklingen för antal elanvändare på anvisade avtal har Ei funnit följande:

- Andelen elanvändare på anvisade avtal har minskat kontinuerligt sedan det blev möjligt att välja elhandelsföretag och elavtal i slutet av 1990-talet. Minskningstakten var dock lika stor under åren före, som under åren efter, de senaste reglerna kring anvisade avtal infördes 2017. Under 2020 och 2021 har minskningstakten avtagit något.
- Andelen privatkunder med anvisade avtal har minskat mellan 2016 och 2022. Andelen företagskunder med anvisade avtal har samtidigt ökat. Eftersom elanvändarna till 80 procent består av privatkunder har det skett en nettominskning av såväl andelen som antalet anvisade elanvändare, från 12,7 procent (558 471) i april 2017 till 10,4 procent (523 787) i december 2021.
- Endast en begränsad del av de anvisade elanvändarna har uppmärksammat den lagstadgade informationen på sina fakturor.

EU-lagstiftningen begränsar möjligheten för en reglering av anvisade priser

Vad gäller möjligheten att införa en prisreglering för anvisade avtal har Ei funnit följande:

- Enligt EU:s elmarknadsdirektiv ((EU) 2019/944) är en prisreglering endast tillåten för utsatta och energifattiga privatkunder, under förutsättning att ett antal kriterier är uppfyllda.
- Gruppen anvisade elanvändare (som är föremål för denna utredning) sammanfaller inte med gruppen utsatta och energifattiga privatkunder. Det finns utsatta privatkunder på anvisade avtal, men de flesta anvisade privatkunder är inte utsatta.
- Gruppen utsatta kunder sammanfaller med de privatkunder som beviljats försörjningsstöd från sin kommun. Dessa privatkunder får idag ekonomiskt stöd för att täcka skäliga kostnader för el. Biståndet betalas ut efter att en helhetsbedömning gjorts av den hjälpsökandes ekonomiska situation.
- En prisreglering är förenad med risker, inte minst kopplat till reglerarens brist på information om elhandelsföretagens kostnader och därpå följande felaktig prissättning. Även om regleraren skulle hitta rätt nivå på det reglerade priset, är risken stor att elanvändarna blir mindre aktiva eftersom skillnaden mellan anvisade priser och andra priser troligtvis minskar. En minskad aktivitet leder till sämre konkurrens på elmarknaden i stort.

Det bör utredas om anvisningsprocessen kan förändras eller ersättas

Vad gäller alternativa åtgärder har Ei funnit följande:

- Det är oklart om den nuvarande anvisningsprocessen är i linje med EU-lagstiftningen där sista handsleverantörer ska utses under icke-diskriminerande

former (artikel 27.1 och 27.2). Merparten av de anvisade elhandelsföretagen har utsetts av ett elnätsföretag inom samma koncern.

- Det finns anledning att titta närmare på åtgärder som går till botten med de problem som orsakar de höga priserna på anvisade avtal, snarare än att angripa symptomen genom att reglera priserna. Detta angreppssätt bidrar till en mer välfungerande elmarknad.
- Det bör utredas om, och i så fall hur, den nuvarande anvisningsprocessen kan förändras eller ersättas avseende hur anvisade elhandelsföretag utses samt i vilka fall en anvisning ska ske, det vill säga om anvisning ska ske enbart om elanvändarens elhandelsföretag gått i konkurs eller förlorat sitt balansansvar, eller om anvisning även ska ske för inaktiva elanvändare.
- Förändringar av nuvarande anvisningsprocess behöver ge likvärdiga konkurrensförhållanden för alla elhandelsföretag för att säkerställa effektiv konkurrens mellan aktörerna i enlighet med elmarknadsdirektivets artikel 5.1. Samtidigt behöver processen att utse anvisade elhandelsföretag balanseras mot eventuella negativa effekter för konkurrensen på slutkundsmarknaden i sin helhet.
- Exempel på tänkbara modeller att titta närmare på är den finska där alla elanvändare måste välja elhandelsföretag för att få el, eller den norska där auktionsförfarande kring anvisade elanvändare testas.

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Elanvändare som inte själva väljer elhandelsföretag och elavtal, eller vars elhandelsföretag går i konkurs eller förlorar sitt balansansvar, ska anvisas ett elhandelsföretag av sitt elnätsföretag.

Regelverket kring anvisade elhandelsföretag reformerades 2017 eftersom regeringen då bedömde att åtgärder behövdes mot omotiverade prisskillnader mellan anvisade avtal och övriga elavtal. Regeringen menade i sin proposition Anvisade elavtal (2016/17:13) att anvisade elhandelsföretag tog ut överpriser, men konstaterade samtidigt att en reglering inte bör tillåtas störa elmarknadens funktion, till exempel genom att drivkraften för elanvändarna att vara aktiva minskar. I det sammanhanget påpekade regeringen att hänsyn också måste tas till att anvisade elavtal påverkar konkurrensen genom att de anvisade elhandelsföretag får fördelar i förhållande till andra elhandelsföretag.

I regleringsbrevet för 2022 (I2021/03313) gav regeringen Ei i uppdrag att utvärdera vilken effekt den senaste regleringen av anvisade elavtal fått på de anvisade elpriserna och antalet elanvändare med anvisade elavtal. Ei fick samtidigt i uppdrag att ta fram förordningsförslag för en prisreglering tillsammans med en konsekvensanalys för en sådan reglering.

Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Infrastrukturdepartementet) senast den 13 juni 2022.

1.2 Syfte

Uppdraget har två syften: dels att utvärdera hur den senaste regleringen kring anvisade priser påverkat anvisade priser och antalet elanvändare på anvisade avtal, dels att föreslå förordningstext för en prisreglering och göra en åtföljande konsekvensanalys. I rapporten utforskar och beskriver Ei även alternativa åtgärder som utifrån ett samhällsekonomiskt perspektiv skulle kunna ha positiva effekter för både anvisade elanvändare och marknadens funktion.

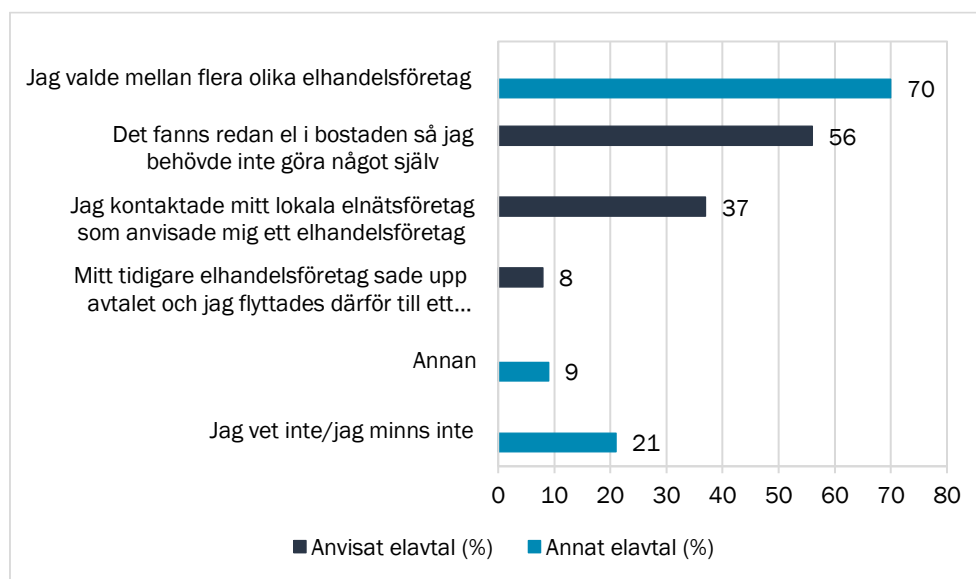
Under arbetet med rapporten har Ei utgått från att de förslag som presenteras måste vara förenliga med gällande EU-regelverk.

1.3 Metod

Ei analyserar i rapporten prisutvecklingen för anvisade priser utifrån de uppgifter samtliga elhandelsföretag enligt Ei:s föreskrift om inrapportering (EIFS 2020:04) är skyldiga att rapportera till Ei. Utvecklingen vad gäller antal elanvändare på anvisade avtal har analyseras utifrån dels Statistikmyndigheten SCB:s månatliga enkät till elhandelsföretag, dels utifrån enkäter Ei skickat till anvisade och övriga elhandelsföretag.

För att kartlägga vem som idag har anvisade avtal har Ei låtit analys- och undersökningsföretaget Novus genomföra en webbenkät med 2 555 deltagande privatkunder samt intervjuer med 720 företagskunder. Eftersom vi antar att många anvisade elanvändare är omedvetna om vilken avtalsform de har ställde vi frågan *Hur gick det till när du blev kund hos ditt nuvarande elhandelsföretag?* Figur 1 visar hur vi utifrån svaren dragit slutsatser om privatkunder har ett anvisat avtal eller inte. Liknande frågor ställdes till företagskunder.

Figur 1 Privatkunder med anvisat eller annat elavtal (%)

Källa: Novus webbenkät till privatkunder 2022. Bas: 452 anvisade elanvändare, 1882 elanvändare på andra avtal.

Det kan diskuteras om svarsalternativet *Jag vet inte/jag minns inte* också innehåller privatkunder på anvisade avtal. Vi har dock valt att endast kategorisera de svarsalternativ som tydligt pekar på anvisat avtal som anvisade privatkunder. Mer om webbenkäten finns att läsa i *Bilaga 1 – Enkätundersökningar*. I Figur 1 och följande figurer anges en "Bas". Med bas avses det antal svarande som figuren bygger på.

För att kunna analysera utvecklingen över tid har vi vid flera tillfällen i rapporten hänvisat till den kundundersökning¹ som Ei genomförde i augusti 2018 tillsammans med övriga nordiska tillsynsmyndigheter inom samarbetsorganisationen NordREG. I den webbenkäten, som 1 500 svenska privatkunder besvarade, har vi utgått från att de som svarade att de inte valt elhandelsföretag eller att de inte vet om de gjort det, har anvisat avtal. Fokus för studien 2018 var främst hur aktiva elanvändare är, inte vilken avtalsform de har. Tolkningen att de som inte vet om de valt elhandelsföretag har anvisat avtal är gjord inom ramen för arbetet 2022 med denna rapport. Det kan tyckas vara en annan tolkning än vi gjort i Novus-undersökningen. Samtidigt fanns en rad svarsalternativ i Novus-undersökningen som tydligt pekade på anvisat avtal. Dessa svarsalternativ fanns inte i undersökningen 2018.

Kartläggningen av hur elhandelsföretagen prissätter anvisade avtal och hur elnätsföretagen utser anvisat elhandelsföretag utgår från enkäter Ei skickat till 102 anvisade och 40 övriga elhandelsföretag samt 170 elnätsföretag. Enkäterna besvarades av 51 anvisade elhandelsföretag, 10 övriga elhandelsföretag och 82 elnätsföretag. Givet svarsfrekvensen är den bild som enkäten ger inte fullständig, men Ei bedömer att den ger en god insyn i både anvisningsprocessen och de anvisade elhandelsföretagens situation. I rapporten redovisar Ei de svar som myndigheten fått. Det har varit frivilligt att svara på enkäterna och Ei har inte kunnat kontrollera om svaren är korrekta.

I denna rapport refereras även till liknande enkäter som Ei skickade till anvisade elhandelsföretag 2014 under arbetet med rapporten *Avtal och information till anvisade kunder – en uppföljning* (Ei R2014:19).

I vissa fall adderar procentsatser i diagram inte till 100, vilket beror på avrundningar.

1.4 Definitioner

De aktörer som i ellagen benämns *elleverantörer* kallas i rapporten för *elhandelsföretag* och avser de företag som säljer el till elanvändare. Det som i ellagen benämns som *nätkoncessionshavare* kallas i rapporten för *elnätsföretag* och avser de företag som äger och driver elnäten inom ett visst geografiskt område.

Begreppet *elanvändare* och *kund* används synonymt och avser både *privat-* och *företagskunder* hos ett elhandelsföretag.

Begreppet *konsument* används i rapporten synonymt med begreppet *privatkund*, om inget annat anges.

---

¹ NordREG Customer Survey, 2018

2 Anvisade avtal på elmarknaden – en nulägesbeskrivning

I det här kapitlet beskriver vi hur elmarknaden är organiserad, hur systemet med anvisade elhandelsföretag fungerar och vad som utmärker dels de elhandelsföretag som är anvisade, dels de elanvändare som har ett anvisat elavtal.

Fakta om anvisade elhandelsföretag och anvisade elanvändare bygger på enkäter som skickats till samtliga elnäts- och elhandelsföretag, en webbenkät som besvarats av 2 555 privatkunder samt intervjuer med 720 företagskunder.

2.1 Anvisade avtals roll på den svenska elmarknaden

Den svenska elmarknaden avreglerades 1996, vilket innebar en möjlighet för elanvändare att välja elhandelsföretag och elavtal. Den reella marknadsöppningen kom dock i november 1999 då privatkunder inte längre behövde bekosta ett mätarbyte för att kunna byta elhandelsföretag.

En elanvändare är kund hos två företag, ett elnätsföretag som har monopol inom sitt område och ett elhandelsföretag som elanvändaren själv väljer. Kring 140 elhandelsföretag konkurrerar idag om 5,5 miljoner kunder, varav cirka 4,7 miljoner är privatkunder.

Det finns ingen prisreglering utan elhandelsföretagen sätter själva sina priser. Sverige är sedan 2011 indelat i fyra elområden där tillgång och efterfrågan avgör priserna inom respektive elområde. En stor del av den el som elhandelsföretagen säljer till privatkunder handlas via den nordiska elbörsen Nord Pool.

Elhandelsföretagen erbjuder en rad olika avtalstyper. Populärast är *Rörligt pris löpande* som drygt hälften av alla elanvändare valt². Det är ett avtal som innebär att elanvändaren betalar det genomsnittliga börspriset plus elhandelsföretagens påslag. Drygt en fjärdedel av elanvändarna har valt avtal om fast pris med bindningstid på ett, två eller tre år. Närmare 11 procent av elanvändarna bytte under 2021 elhandelsföretag samtidigt som ytterligare 20 procent omförhandlade sitt elavtal med befintligt elhandelsföretag.

Utöver kostnaden för elhandel betalar elanvändaren även en avgift till elnätsföretaget samt energiskatt. Privatkunder betalar dessutom moms.

---

² 53 % i december 2021 enligt SCB. Se även utveckling över tid i Figur 26.

Anvisade avtal skulle säkerställa att elanvändare gör rätt för sig ekonomiskt

Kravet att elnätsföretaget ska anvisa ett elhandelsföretag till inaktiva elanvändare infördes 1999. Det främsta syftet var att förhindra att elanvändare som inte tecknat avtal om elleverans förbrukar el utan att betala, men det innebar också ett skydd för inaktiva kunder från att bli utan el.

Förändringarna innebar att om en elanvändare inte väljer elhandelsföretag är elnätsföretaget skyldigt att anvisa elanvändaren ett elhandelsföretag som tilldelar elanvändaren ett så kallat anvisat elavtal. Elnätsföretaget ska även anvisa ett nytt elhandelsföretag när elanvändarens befintliga elhandelsföretag gått i konkurs eller förlorat sitt balansansvar.

Skyddet för inaktiva kunder påverkar elmarknaden, och kommer dessutom med en kostnad, vilket vi utvecklar mer i kapitel 5.

2.2 De anvisade elhandelsföretagen

Ei:s enkät till samtliga 102 anvisade elhandelsföretag³ visar att merparten⁴ ingår i samma koncern som ett elnätsföretag, varifrån de också får sina anvisade elanvändare. De flesta är anvisat elhandelsföretag till endast ett elnätsföretag, men det finns även elhandelsföretag som tar emot anvisade elanvändare från 2, 3 eller 4 olika elnätsföretag⁵.

I enkäterna uppgav 67 av 85 svarande elnätsföretag att de valt ett anvisat elhandelsföretag inom den egna koncernen, alternativt ett elhandelsföretag man deläger eller tidigare ägt. Endast 7 elnätsföretag uppgav att de är öppna för anbud och väljer anvisade elhandelsföretag löpande. Endast 9 av 85 elnätsföretag hade bytt anvisat elhandelsföretag under de senaste fem åren.

De flesta hamnar på anvisat avtal i samband med en flytt

Bland de anvisade elhandelsföretag som svarat på Ei:s enkät är det absolut vanligast att placera en privatkund på anvisat avtal i samband med en flytt. Figur 2 visar att i genomsnitt 94 procent av de som placeras på anvisade avtal gör det i samband med en flytt.

Endast 3 procent av anvisningarna sker i samband med att ett tidsbundet avtal, som elanvändaren själv valt, har gått ut. Här kan noteras att det också var endast 5 av 46 anvisade elhandelsföretag som angav denna orsak. Hos dessa företag skedde

---

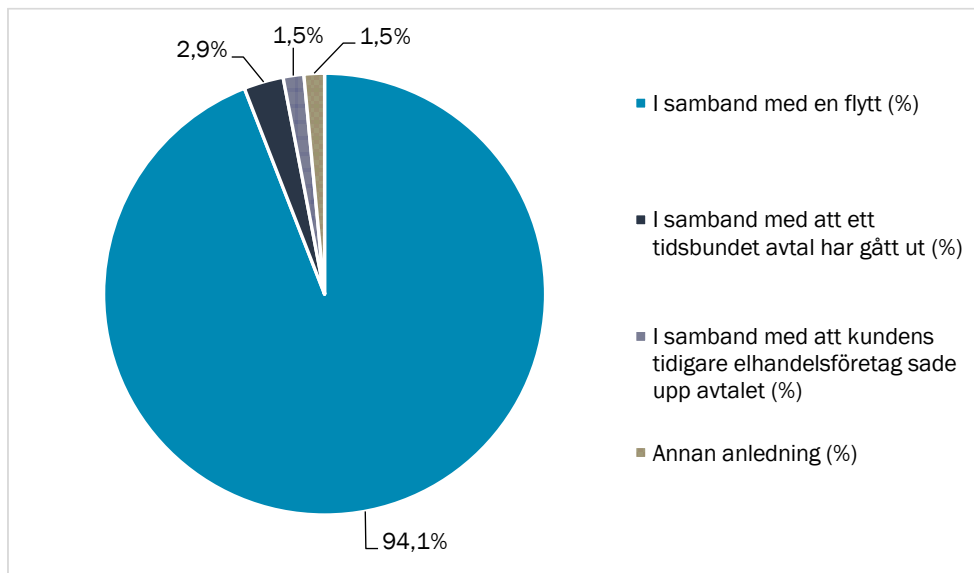
³ Alla elhandelsföretag som säljer el till elanvändare med en förbrukning upp till 100 000 kWh/år är skyldiga att rapportera priser och villkor till Ei. 102 elhandelsföretag hade i februari 2022 rapporterat anvisade priser eller svarat i Ei:s enkät att de var anvisade elhandelsföretag.

⁴ 45 av 51 svarande anvisade elhandelsföretag.

⁵ 41 av 51 svarande elhandelsföretag anvisas kunder från 1 elnätsföretag, 5 från 2 elnätsföretag, 1 från 3 elnätsföretag och 2 från 4 elnätsföretag.

mellan 30 och 50 procent av anvisningarna efter att ett avtal löpt ut. Endast i genomsnitt 1,5 procent av anvisningarna hade skett i samband med att elanvändarens tidigare elhandelsföretag sagt upp avtalet.

Figur 2 Orsak till att anvisade privatkunder placerats på anvisat avtal 2022

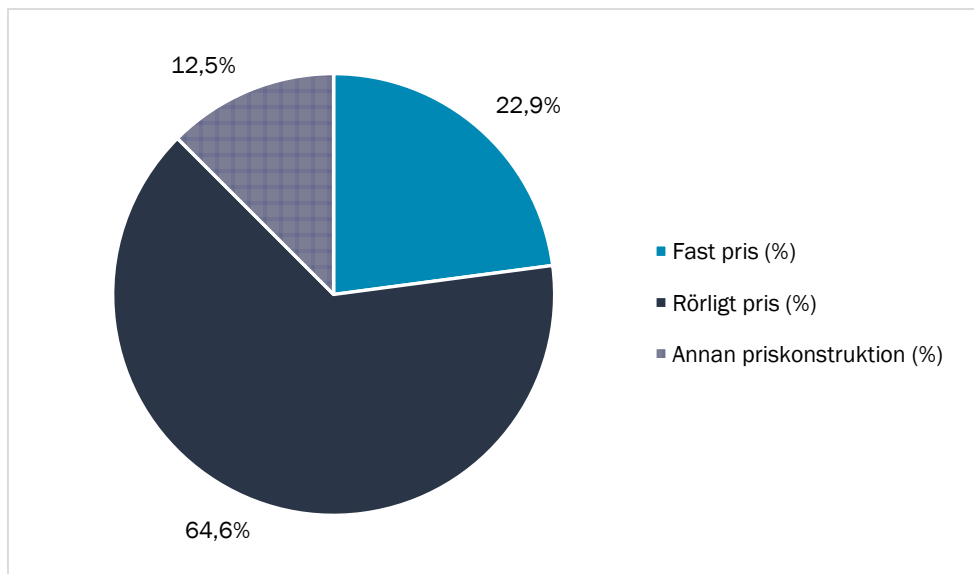
Källa: Enkät till anvisade elhandelsföretag 2022 (Bas: 43 av 51 svarande)

Ei kan därmed konstatera att det skett en förändring jämfört med 2014. Även då skedde de flesta anvisningar i samband med flytt, men andelen som anvisats efter att ett tidsbundet avtal gått ut uppgick då till 22 procent.

Rörliga avtal vanligast

Av Ei:s enkät till anvisade elhandelsföretag framgår att de anvisade elavtalen till största delen är rörliga till sin konstruktion, det vill säga att priset har en direkt koppling till spotpriset på elbörsen plus det anvisade elhandelsföretagets påslag. Det förekommer även anvisade avtal med fasta priser samt andra varianter, till exempel olika förvaltade portföljlösningar, se Figur 3.

Figur 3 Priskonstruktion på anvisade avtal 2022

Källa: Enkät till anvisade elhandelsföretag 2022 (Bas: 49 av 51 svarande)

Det betyder att det skett en kraftig ökning av andelen anvisade avtal med rörligt pris sedan tredje kvartalet 2014 då endast 18 procent (17 stycken) av de anvisade elhandelsföretagen hade avtal om rörligt pris som anvisningspris.

Enligt de anvisade elhandelsföretag som besvarat Ei:s enkät står de anvisade avtalen för i genomsnitt 6,6 procent av omsättningen och 7,8 procent av vinsten⁶. Siffrorna är dock svåra att analysera utan att titta närmare på varje anvisat elhandelsföretags anvisade avtal. De högre siffrorna, som också driver upp genomsnittet, kan i vissa fall bero på elhandelsföretag som anvisar alla elanvändare på sitt vanliga rörliga avtal. Samtidigt utesluter Ei inte att det i enkätsvaren förekommer anvisade elhandelsföretag som gör en relativt hög vinst på en begränsad andel elanvändare med anvisade elavtal.

En majoritet av de anvisade elhandelsföretagen (80 procent) svarade även att de anvisade elanvändarna innebär en merkostnad jämfört med elanvändare på *Rörligt pris löpande*. Dessa elhandelsföretag uppskattar denna merkostnad till i genomsnitt 27,2 procent⁷. Merkostnaderna kan vara ett skäl till att de anvisade priserna generellt sett är högre än priset för andra avtalsformer. Det procentuella påslaget för många elhandelsföretag ligger dock långt över 27 procent och kan i vissa fall uppgå till över 100 procent för anvisade elanvändare jämfört med de lägsta priserna som erbjuds för avtalsformen *Rörligt pris löpande*.

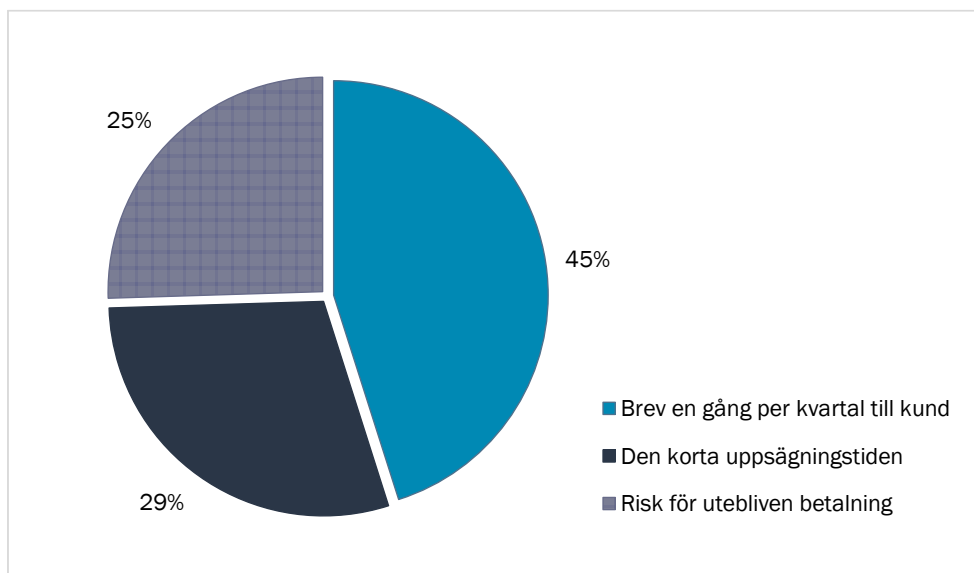
⁶ Här är dock spridningen stor, från som lägst 1 procent till 84 procent för både omsättning och vinst. Det är flera elhandelsföretag som anger 1 procent, men endast ett som anger 84 procent. Eftersom detta enda höga värde påverkar genomsnittet relativt mycket har vi exkluderat det. Om vi inkluderar det blir genomsnittet för omsättningen 8,3 och vinsten 9,4 procent.

⁷ Bas: 45 av 51 svarande

Administrationen för att leva upp till det utökade informationskravet som infördes 2017, det faktum att anvisade elanvändare med kort varsel kan lämna avtalet samt risken för utebliven betalning uppgavs vara de största merkostnaderna, se Figur 4.

Figur 4 Orsaker till merkostnader för anvisade elanvändare

Källa: Enkät till anvisade elhandelsföretag 2022 (Bas: 41 av 51 svarande)

Vad gäller anvisade elanvändares lägre betalningsförmåga uppgav de anvisade elhandelsföretagen i Ei:s enkät 2022 att de skickade i genomsnitt 3,4 procent av alla elanvändare till inkasso. Utav samtliga elanvändare som skickades till inkasso utgjorde anvisade elanvändare 16,9 procent. Givet att runt 10 procent av alla elanvändare i februari 2022 enligt SCB hade anvisat avtal kan detta tolkas som att anvisade elanvändare är något sämre på att betala sina fakturor i tid än övriga elanvändare.

Det finns samtidigt elhandelsföretag som i Ei:s enkät uppger att de inte har några merkostnader för elanvändare på anvisade avtal. De menar att kostnaden för information och risken med den korta uppsägningstiden uppvägs av det faktum att de får dessa elanvändare utan kostnader för uppsökande försäljning eller marknadsföring.

2.3 De anvisade privatkunderna

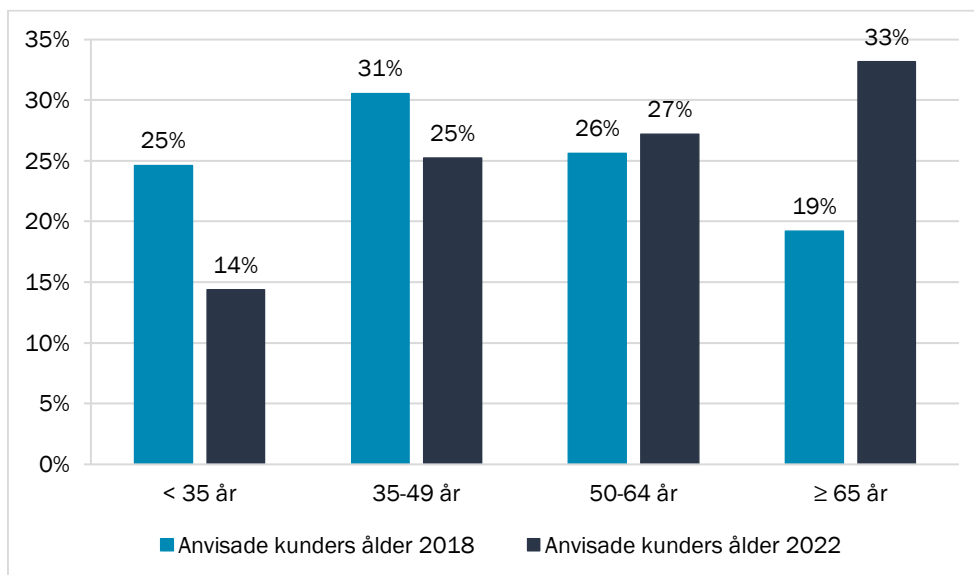
Elanvändare med anvisade avtal är oftare män än kvinnor. Det gällde såväl 2018⁸ som 2022⁹, och kan förklaras av att det generellt sett ofta är män som står på hushållets elavtal.

⁸ NordREG Customer Survey, 2018

⁹ Novus webbenkät till privatkunder 2022. Bas: 452 anvisade kunder

Figur 5 visar att en majoritet (60 procent) av de anvisade privatkunderna var 50 år eller äldre i början av 2022. Det betyder att det kan ha skett en förändring jämfört med 2018 då det var fler anvisade privatkunder som var under än över 50 år.

Figur 5 Anvisade privatkunders ålder 2018 och 2022

Källa: NordREG Customer Survey 2018, Novus webbenkät till privatkunder 2022

De flesta med anvisat avtal bor i lägenhet

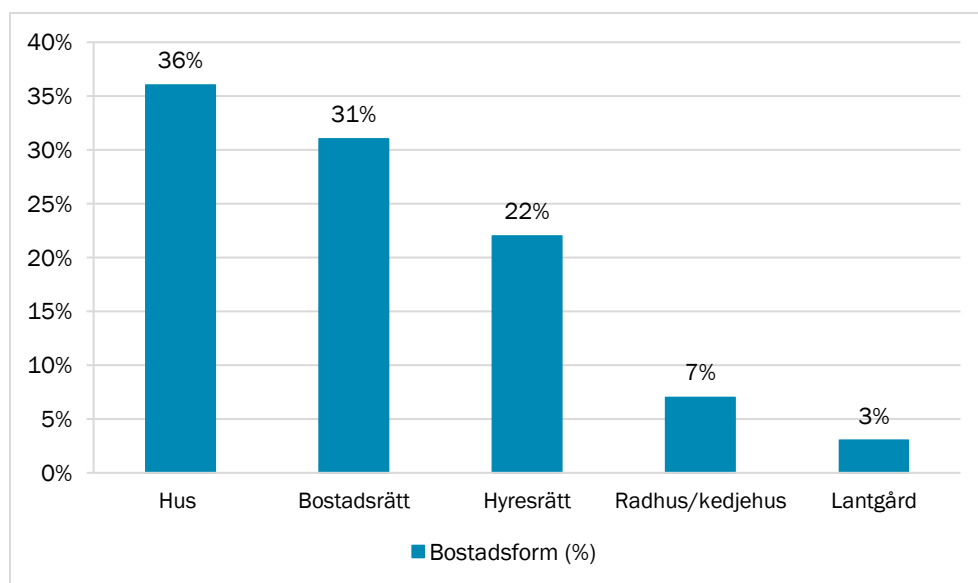
Figur 6 visar att en majoritet (53 procent) av de anvisade privatkunderna bor i lägenhet, enligt Novus webbenkät 2022. Det är också vanligare att den anvisade privatkunden äger än hyr sin lägenhet¹⁰, vilket skulle kunna bero på att el oftare ingår i hyran i hyresrätt än i bostadsrätt. Fyra av tio anvisade privatkunder bor i hus, radhus eller kedjehus och kan därmed antas ha lite högre förbrukning.

Det betyder att andelen anvisade privatkunder i lägenhet minskat sedan 2018 då 63 procent av de anvisade privatkunderna bodde i lägenhet¹¹.

¹⁰ 75% äger och 25% hyr sin bostad. Bas: 452 anvisade privatkunder

¹¹ NordREG Customer Survey, 2018

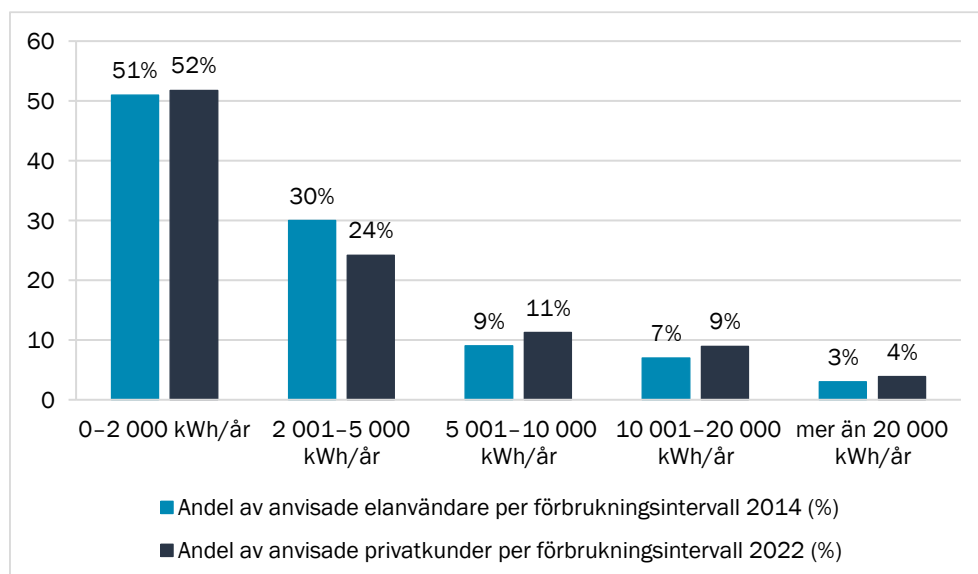
Figur 6 Anvisade privatkunders bostadsform

Källa: Novus webbenkät till privatkunder 2022. (Bas: 452 anvisade privatkunder)

Med flest anvisade privatkunder i lägenhet är det heller inte förvånande att över hälften av de anvisade privatkunderna i 2022 års enkät hade en förbrukning under 2 000 kWh/år. Här kan det vara intressant att jämföra med situationen 2014. Som Figur 7 visar hade även då över hälften av de anvisade elanvändarna en elförbrukning upp till 2 000 kWh/år. Här är det dock viktigt att betona att Ei den gången inte frågade specifikt om privat- eller företagskunder. Givet detta hade fler elanvändare i förbrukningsintervallerna 2 000 till 20 000 kWh/år anvisat avtal, men något färre bland elanvändarna med högst förbrukning.

Figur 7 Andel anvisade kunder per förbrukningsintervall 2014 och 2022 (%)

Källa: Enkät till elhandelsföretag 2014 och 2022 (Bas 2022: 47 av 51 svarande. Bas 2014: 58 av 71 svarande)

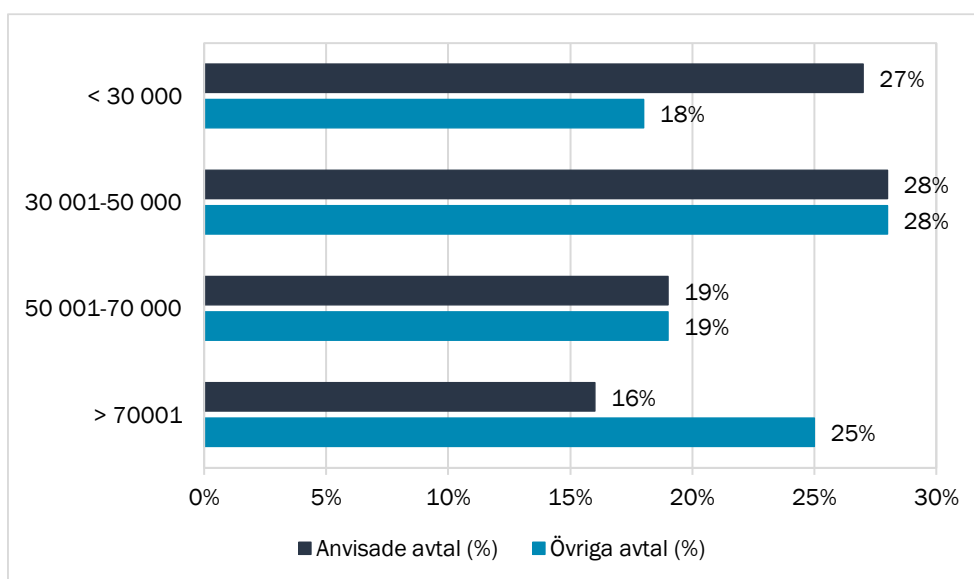
Det finns en större okunskap om storleken på den egna förbrukningen bland anvisade privatkunder än bland övriga privatkunder. I februari 2022 var det 40 procent av anvisade privatkunder som inte visste hur mycket de förbrukar, jämfört med 27 procent av privatkunder på andra avtal¹². Det betyder att de anvisade privatkunderna idag är något mer medvetna om sin elförbrukning än de var i augusti 2018 då 45 procent av de anvisade privatkunderna svarade att de inte visste hur mycket de förbrukade¹³. Den ökade medvetenheten skulle kunna ha ett samband med de kraftigt stigande priserna under 2021 och inledningen av 2022.

Fler med lägre inkomster på anvisat avtal

De flesta hushåll med anvisade avtal består av en (29 procent) eller två personer (44 procent). 73 procent av hushållen med anvisade avtal saknar barn, enligt Novus webbenkät¹⁴.

Novus webbenkät visar även att bland privatkunder med anvisat elavtal finns fler med lägre hushållsinkomster (under 30 000 kr/månad) och färre med högre hushållsinkomster (över 70 000 kronor/månad) jämfört med privatkunder på övriga avtalsformer, se Figur 8.

Figur 8 Anvisade och övriga privatkunders inkomster 2022 (%)

Källa: Novus webbenkät till privatkunder 2022 (Bas: 452 anvisade och 1882 övriga privatkunder).

Många anvisade privatkunder har haft avtalet länge

De anvisade elhandelsföretag som besvarat Ei:s enkät uppger att i genomsnitt över hälften av deras anvisade elanvändare har haft sina anvisade avtal längre än ett år,

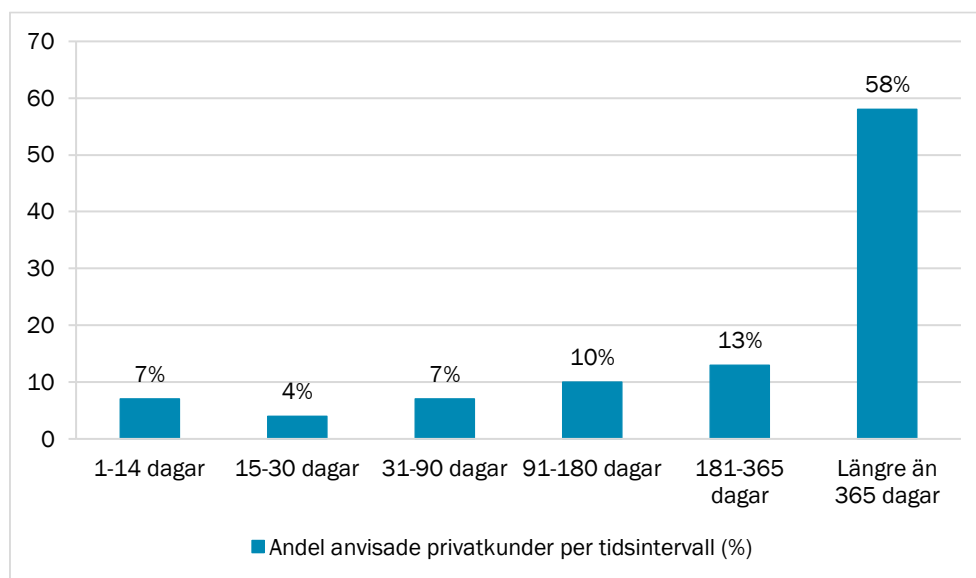
¹² Bas: 452 anvisade och 1 882 privatkunder.

¹³ NordREG Customer Survey, 2018

¹⁴ Bas: 452 anvisade privatkunder.

vilket framgår av Figur 9. Detta tyder på att anvisade privatkunder generellt sett kan beskrivas som mindre priskänsliga och därför mindre benägna att byta elavtal.

Figur 9 Privatkunders tid på anvisade avtal (% per tidsintervall)

Källa: Enkät till elhandelsföretag 2022 (Bas: 43 av 51 svarande)

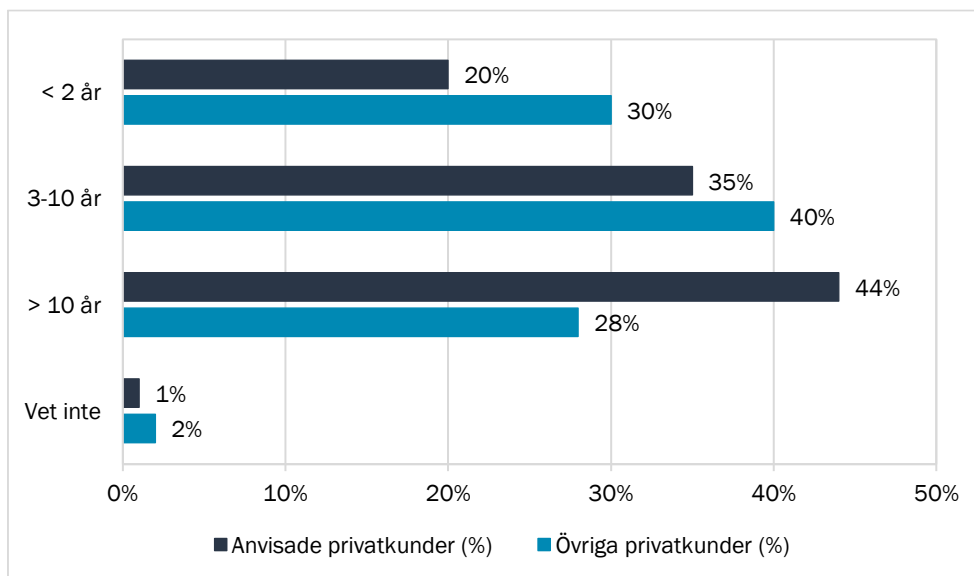
Det kan jämföras med situationen 2014 då något fler elanvändare låg kvar på anvisat avtal under de första 90 dagarna, 22 procent enligt Ei:s enkät till anvisade elhandelsföretag 2014¹⁵ jämfört med 18 procent 2022. Samtidigt ska betonas att uppgifterna från 2014 inte är uppdelat på privat- och företagskunder. Då som nu ligger dock mer än hälften av kunderna kvar på anvisade avtal under mer än ett år.

Även privatkundernas svar i Novus webbenkät pekar i samma riktning. När de anvisade privatkunderna ombads uppskatta hur länge de haft sitt avtal var det tydligt att man stannar länge på det anvisade avtalet. Hela 44 procent av de anvisade privatkunderna hade haft samma elhandelsföretag längre än 10 år, vilket

¹⁵ Enkät till anvisade elhandelsföretag 2014 (Bas: 59 av 71 svarande)

kan jämföras med övriga kunder där 28 procent haft samma elhandelsföretag i mer än 10 år. Svaren redovisas i Figur 10.

Figur 10 Privatkunders uppskattning av tid hos nuvarande elhandelsföretag (%)

Källa: Novus webbenkät till privatkunder 2022 (Bas: 452 anvisade och 1 882 övriga privatkunder svarande).

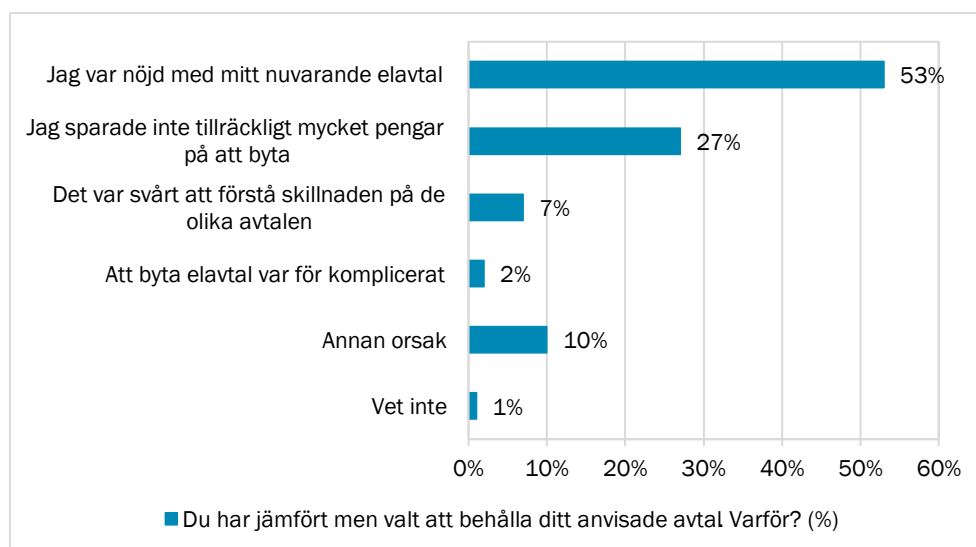
Det kan antas att det ibland är ett medvetet val att stanna länge på ett avtal. En privatkund kan ha jämfört sina nuvarande villkor med andra alternativ på marknaden och dragit slutsatsen att det helt enkelt inte är värt besväret att byta. Den anvisade kunden anser kanske inte att besparingen som ett byte medför är tillräckligt stor för att motivera insatsen i form av att sätta sig in i hur marknaden fungerar och förstå skillnaden på olika avtalsformer.

Hela 42 procent¹⁶ av de anvisade privatkunderna hade i början av 2022 jämfört sitt nuvarande elavtal med andra, men valt att stanna i avtalet. På frågan om varför de anvisade privatkunderna stannat i det anvisade avtalet var det vanligaste svaret att man var nöjd med sitt nuvarande avtal (53 procent), eller att man inte tyckte att man sparade tillräckligt mycket på att byta (27 procent)¹⁷, se Figur 11.

¹⁶ Novus webbenkät 2022 (Bas: 452 anvisade privatkunder)

¹⁷ Novus webbenkät 2022 (Bas: 192 anvisade privatkunder som jämfört men inte bytt elavtal)

Figur 11 Orsak till att behålla anvisat avtal

Källa: Novus webbenkät till privatkunder 2022 (Bas: 192 anvisade privatkunder som jämfört elavtal men inte bytt).

År 2018 svarade endast 11 procent av privatkunderna med anvisat avtal att de jämfört sitt nuvarande avtal med andra avtal under det senaste året.¹⁸ Det betyder att vi sett en kraftig ökning av anvisade privatkunder som jämfört sitt avtal med andra avtal, vilket skulle kunna ha samband med de kraftigt ökande priserna och medierapporteringen kring dessa. Vi noterar samtidigt att antalet unika besökare på Ei:s prisjämförelsesajt Elpriskollen ökat kraftigt under 2021, jämfört med 2020¹⁹. Huruvida dessa besökare har anvisade avtal eller inte vet vi dock inte.

En del av privatkunderna är också företagare

I rapporten har vi valt att analysera privat- och företagskunder. Samtidigt är vi medvetna om att det inom kategorin privatkunder finns de som har enskild firma. Enligt Novus webbenkät har 13 procent av de anvisade privatkunderna en enskild firma. Bland övriga privatkunder har 17 procent registrerat en enskild firma.

2.4 De anvisade företagskunderna

Uppgifterna om anvisade företagskunder i detta avsnitt bygger på två huvudsakliga källor: en enkät som besvarats av 51 anvisade elhandelsföretag och intervjuer med 720 företagskunder som Ei låtit Novus genomföra.

För läsaren kan det vara bra att känna till att resultat som i de följande avsnitten bygger på Ei:s enkät med elhandelsföretag innefattar samtliga företag, såväl små som stora. Resultat som bygger på Novus intervjuer omfattar svar från 720 företag med en omsättning på minst en miljon kronor. Att företag med en omsättning på under en miljon kronor inte inkluderats i undersökningen beror på att Novus,

¹⁸ NordREG Customer Survey, 2018

¹⁹ Antalet unika besökare 2021: 305 000, 2020: 210 000

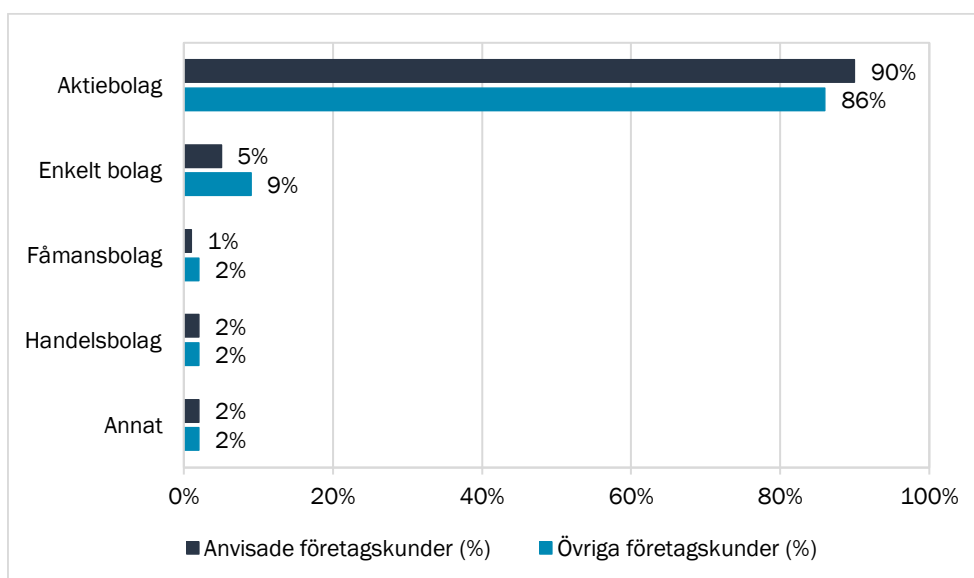
under uppdragets gång, inte lyckades nå tillräckligt många företagskunder med en omsättning under en miljon kronor (se även *Bilaga 1 – Enkätundersökningar*).

Med detta i åtanke bedömer Ei dock att de två källorna tillsammans bidrar till en ökad förståelse för vad som utmärker de företagskunder som har anvisade avtal.

Anvisat avtal vanligast bland företagskunder med en till fyra anställda

Figur 12 visar att nästan alla anvisade företagskunder med en omsättning över en miljon kronor drivs som aktiebolag. Ei utgår dock från att övriga bolagsformer är mer representerade bland företagskunder med en årlig omsättning under en miljon kronor, vilka inte kunnat intervjuas av Novus (se ovan).

Figur 12 Bolagsform bland företagskunder med omsättning över en miljon kronor

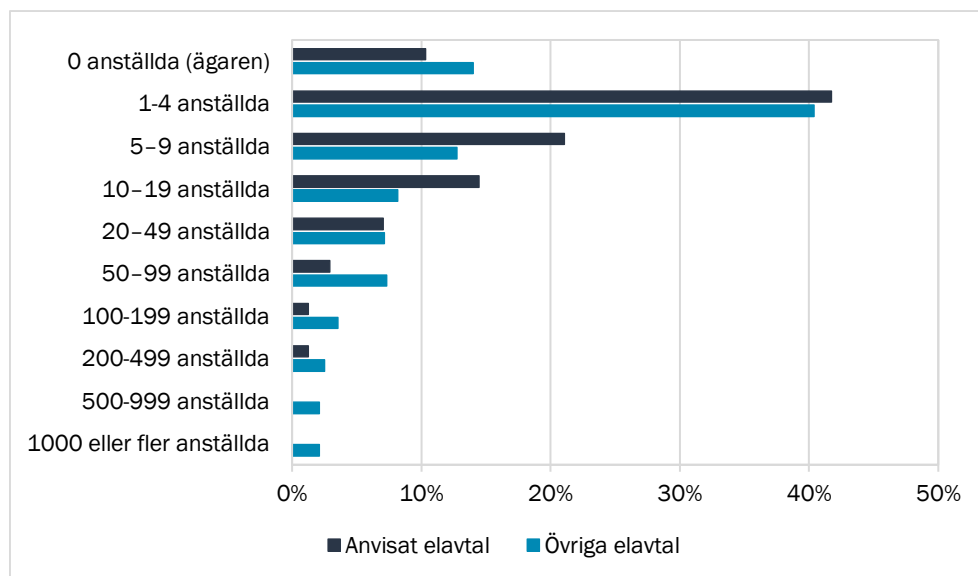
Källa: Novus intervjuer med 720 företagskunder 2022 (Bas: Anvisat elavtal och ej bytt 242, Ej anvisat elavtal 478)

Av de anvisade företagskunder som intervjuats av Novus är bilverkstäder (20 procent) den bransch där flest har anvisade avtal, följt av byggföretag (14 procent), verksamheter som sysslar med juridik och ekonomi (14 procent) samt jord- och skogsbruk (8 procent). De flesta, närmare sju av tio, har verkat inom sina respektive branscher i mer än tio år.

Med undantag för kategorin enmansföretag, verkar regeln vara att ju fler anställda ett företag har, desto mindre är sannolikheten att det har ett anvisat avtal. Det är dock först när företagen har fler än 50 anställda som de anvisade avtalen blir riktigt ovanliga, se Figur 13.

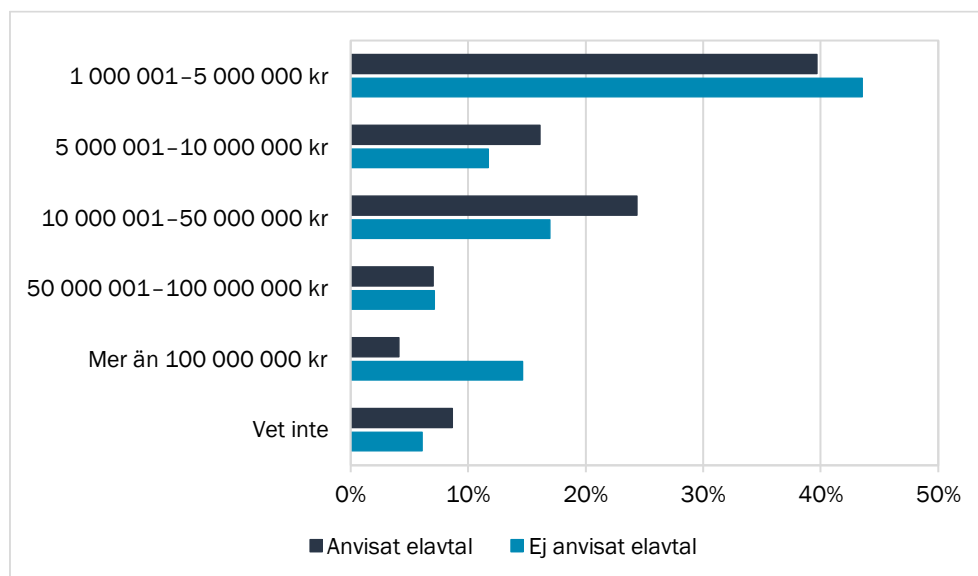
Figur 13 Antal anställda hos företagskunder med anvisat respektive annat elavtal

Källa: Novus intervjuer med 720 företagskunder i februari 2022 (Bas: Anvisat elavtal 242, Ej anvisat elavtal 478)

Vad gäller omsättning visar Figur 14 att anvisade avtal är vanligast bland företagskunder med en årlig omsättning mellan en och fem miljoner kronor.

Figur 14 Anvisade företagskunders omsättning (%)

Källa: Novus intervjuer med 720 företagskunder 2022 (Bas: Anvisat elavtal 242, Ej anvisat elavtal 478)

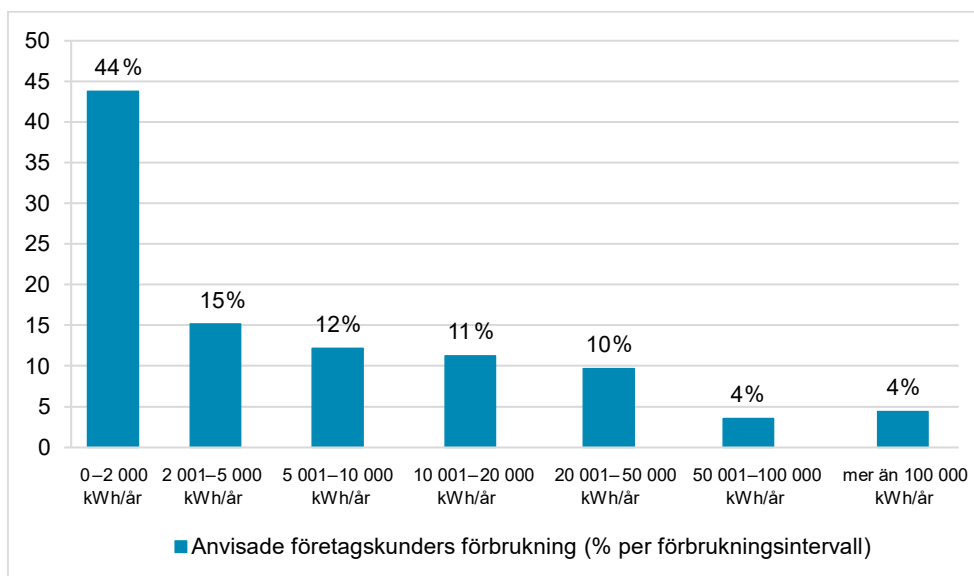
De flesta företagskunder på anvisat avtal har låg förbrukning

Liksom privatkunderna har de flesta företagskunder med anvisningsavtal en låg förbrukning. Det visar Ei:s enkät som besvarats av 51 anvisade elhandelsföretag.

Något förvånande är kanske att det finns en relativt stor andel anvisade företagskunder (18 procent) med en årsförbrukning över 20 000 kWh och 8 procent

har en årsförbrukning över 50 000 kWh, se Figur 15. Om dessa relativt stora förbrukare är kunder hos anvisade elhandelsföretag med låga priser eller anvisade elhandelsföretag som placerar alla sina anvisade elanvändare på "vanliga" avtal, har dock inte gått att avgöra.

Figur 15 Nuvarande anvisade företagskunders förbrukning (% per förbrukningsintervall)

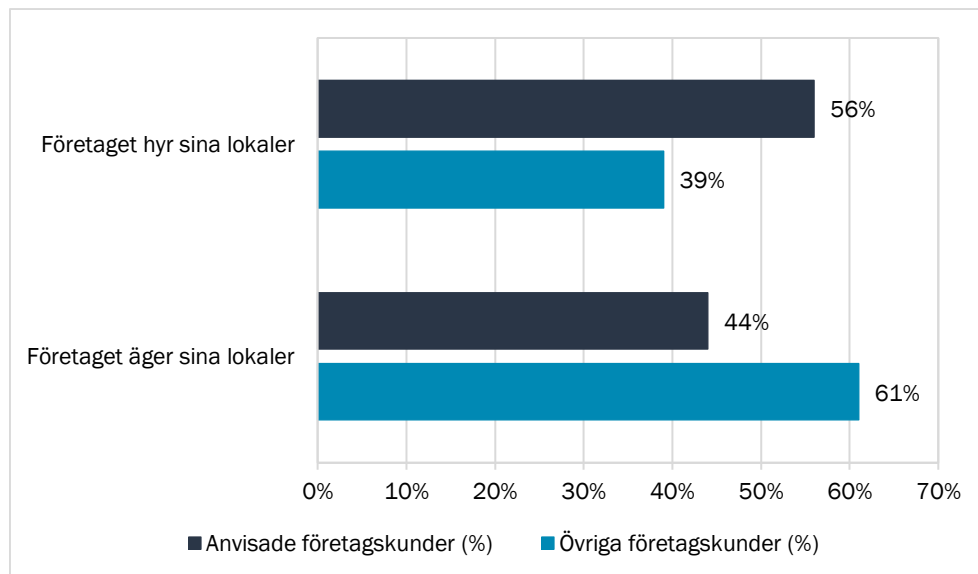
Källa: Enkät till elhandelsföretag 2022 (Bas: 43 av 51 svarande)

Ei kan samtidigt notera att 40 procent av de anvisade företagskunderna inte känner till sin förbrukning²⁰.

Novus intervjuer med 720 företagskunder med en omsättning över en miljon visar att de flesta företag med anvisade avtal hyr sina lokaler, vilket framgår av Figur 16. Samtliga hyresgäster står själva för elkostnaden, det vill säga att elkostnaden inte ingår i hyran.

²⁰ Novus intervjuer med 720 företagskunder 2022. Bas: Anvisat elavtal 242

Figur 16 Andel företagskunder som äger sina lokaler

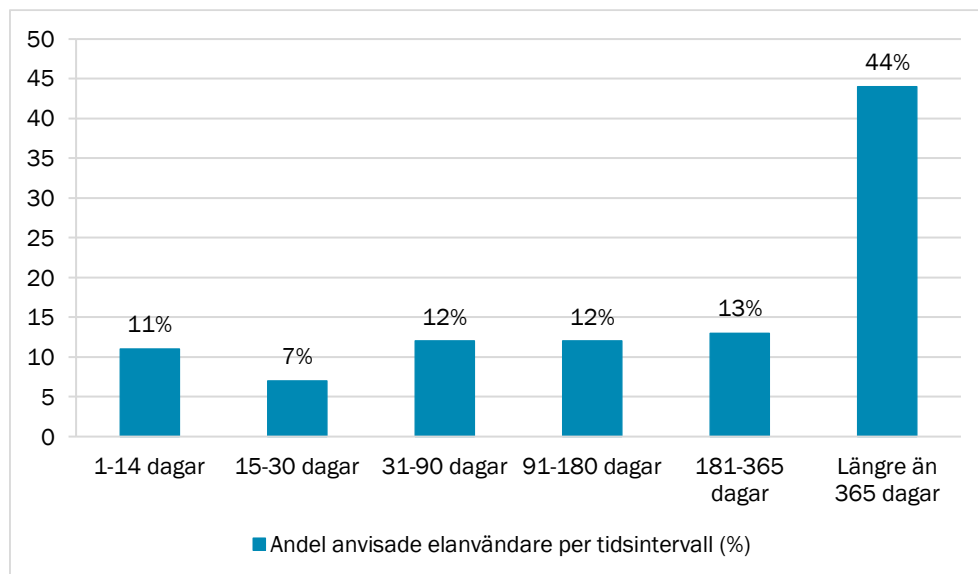
Källa: Novus intervjuer med 720 företagskunder 2022 (Bas: 720)

Många företagskunder har haft anvisat avtal länge

Figur 17 visar att precis som för privatkunder finns en stor grupp företagskunder som ligger kvar länge på anvisade avtal. Hela 44 procent av de nuvarande anvisade företagskunderna har haft avtalen mer än ett år.

De troliga är att en stor del av inaktiva företagskunderna har låg förbrukning. Det skulle även kunna vara så att dessa elanvändare är kunder hos anvisade elhandelsföretag med relativt låga anvisade priser eller hos anvisade elhandelsföretag som placerar anvisade elanvändare på "vanliga" elavtal.

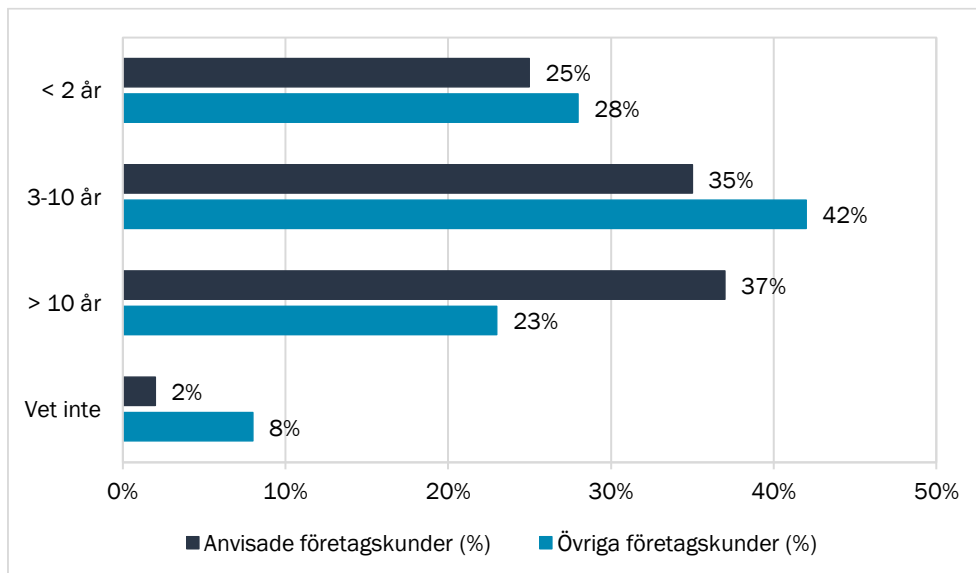
Figur 17 Nuvarande företagskunders tid på anvisade elavtal (% per tidsintervall)

Källa: Enkät till elhandelsföretag 2022 (Bas: 39 av 51 svarande)

Figur 18 visar att närmare fyra av tio företagskunder med en årlig omsättning över en miljon kronor själva uppskattar att de varit kund hos samma elhandelsföretag i mer än 10 år.

Figur 18 Anvisade företagskunders egen uppskattning av tid på anvisat avtal

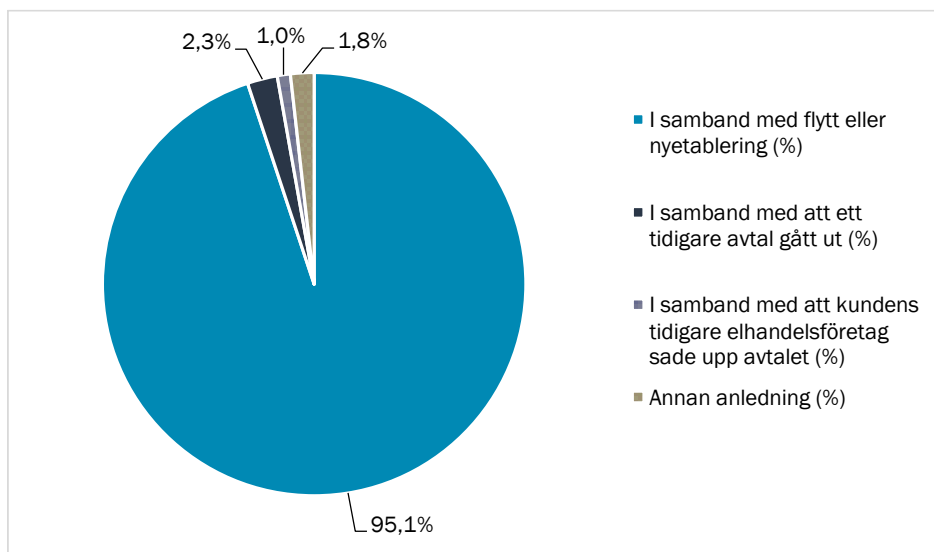

Källa: Novus intervjuer med företagskunder 2022 (Bas: Anvisat elavtal 242, Ej anvisat elavtal 478)

De flesta hamnar på anvisat avtal i samband med flytt eller nyetablering

Vanligast är att en företagskund placeras på anvisat avtal i samband med en flytt eller nyetablering, se Figur 19. Det är endast i ett fåtal fall (2,3 procent) som en anvisning sker i samband med att ett tidsbundet avtal, som kunden själv valt, har gått ut. Endast 1 procent av anvisningarna sker i samband med att kundens tidigare elhandelsföretag sagt upp avtalet.

Figur 19 Hur har företagskunderna fått sina anvisade avtal?

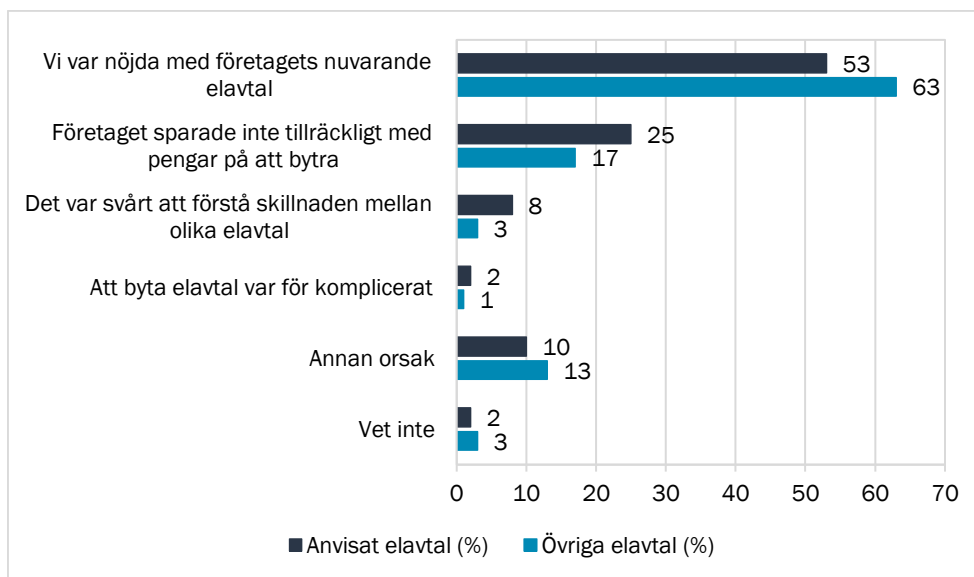

Källa: Enkät till anvisade elhandelsföretag (Bas: 42 av 51 svarande)

Fyra av tio företagskunder har jämfört med andra avtal

Endast fyra av tio företagskunder (37 procent) har jämfört sitt anvisade avtal med andra avtal, men valt att stanna i det anvisade avtalet. Av Figur 20 framgår att de flesta som valt att stanna i det anvisade avtalet gjort det för att de var nöjda med avtalet. Den näst vanligaste orsaken till att stanna i anvisat avtal var att företaget bedömde att de inte sparade tillräckligt med pengar på att byta.

Figur 20 Orsak till att behålla sitt nuvarande avtal efter en jämförelse med andra avtal

Källa: Novus intervjuer med företagskunder 2022 (Bas av de som jämfört elavtal men inte bytt: anvisat elavtal 89, övriga elavtal 222)

3 Nuvarande regler kring anvisade avtal

I detta kapitel går vi igenom det regelverk som idag omgärdar systemet med anvisade elavtal.

3.1 Ellagens bestämmelser om anvisade elavtal

Bestämmelser kring anvisade elavtal i ellagen (1997:857) ändrades senast den 1 april 2017. Syftet var, enligt Miljö- och energidepartementets promemoria Anvisade elavtal (2016), att säkerställa att elanvändare med anvisade avtal har skäligen villkor, att andelen elanvändare med anvisade elhandelsföretag minskar samt att öka kundaktiviteten på elmarknaden i stort. Nedan redogörs för de viktigaste reglerna kring anvisade avtal, även de som införts tidigare än 2017.

Med syftet att säkerställa skäligen villkor vidgades skyddet för anvisade elanvändare från att tidigare ha handlat om att skydda elsystemenets aktörer från utebliven betalning och inaktiva elanvändare från att bli utan el, till att även handla om att skydda anvisade elanvändare från höga priser.

Enligt 8 kap. 8 § ellagen ska elanvändare som saknar leveransavtal med ett elhandelsföretag av berört elnätsföretag anvisas ett elhandelsföretag, som gentemot elnätsföretaget har åtagit sig att på skäligen villkor leverera el till sådana elanvändare. Metoderna för att utforma leveransvillkoren ska framgå av avtalet mellan elnätsföretaget och elhandelsföretaget. Elnätsföretaget ska utan dröjsmål underrätta elanvändaren om vilket elhandelsföretag som anvisats, om innebörden av en sådan anvisning och om ellagens bestämmelser om byte av elhandelsföretag.

Enligt 8 kap. 8 a § ellagen ska även det anvisade elhandelsföretaget utan dröjsmål underrätta elanvändaren om de villkor för leveransen som det avser att tillämpa och om den dag det avser att påbörja leveransen enligt avtalet. I underrättelsen ska det anges att avtalet är ett anvisat avtal. Ett anvisat avtal får inte ha en längre uppsägningstid än 14 dagar.

Enligt 8 kap. 8 b § ellagen får regeringen meddela föreskrifter om att de priser som ett anvisat elhandelsföretag tillämpar för leverans till en elanvändare enligt 8 § inte får överstiga vissa nivåer under en viss tid efter det att anvisning skett.

Ett anvisat elhandelsföretag ska vidare, enligt 8 kap. 8 c § ellagen, minst en gång per kvartal lämna information till elanvändare med anvisat avtal med en

redogörelse för vilka avtalstyper som elhandelsföretaget erbjuder samt uppgift om priser och leveransvillkor, och uppgift om var elanvändaren, oberoende av elhandelsföretaget, kan hitta information om priser och leveransvillkor som andra elhandelsföretag tillämpar för leverans av el till elanvändare.

Efterlevnad (Ei:s tillsyn 2018)

Ei inledde i mars 2018 tillsyn mot sex anvisade elhandelsföretag i syfte att undersöka om de följde bestämmelser i ellagen och elförordningen (2013:208) som avser information till elanvändare med anvisat avtal. Elhandelsföretagen Vattenfall, Fortum, Göteborg Energi, Bixia, Kraftringen och Skellefteå Kraft omfattades av tillsynen²¹.

I tillsynen fann Ei brister i underrättelsen till anvisade elanvändare, i den kvartalsvisa informationen till anvisade elanvändare samt i informationen på anvisade elanvändares fakturor hos samtliga företag utom Vattenfall. Ei förelade företagen att åtgärda bristerna, vilket alla också gjorde.

Enligt ellagens 8 kap 8 § första stycket ska elanvändare som saknar avtal med ett elhandelsföretag av berört elnätsföretag anvisas ett elhandelsföretag, som gentemot elnätsföretaget har åtagit sig att på skäliga villkor leverera el till sådana elanvändare. Metoderna för att utforma leveransvillkoren ska framgå av avtalet mellan elnätsföretaget och elhandelsföretaget. Ei kan utöva tillsyn över denna bestämmelse.

Enligt förarbetena är en naturlig utgångspunkt för en skälighetsbedömning de leveransvillkor som är allmänt förekommande. Det är bara när ett anvisat elavtal innehåller villkor som påtagligt avviker från de villkor som förekommer på elmarknaden i övrigt som villkoren kan vara oskäliga. Villkor är inte oskäliga bara för att priset är högre, men betydande prisskillnader måste gå att motivera på objektiva grunder, till exempel att elhandlaren tar en större risk. (Proposition, 2016/17:13)

---

²¹ Diarienummer 2018-101452, 2018-101453, 2018-101454, 2018-101455, 2018-101456 och 2018-101457.

4 Utvärdering av 2017 års reglering kring anvisade avtal

I detta kapitel utvärderar Ei hur regleringen av anvisade elavtal som infördes den 1 april 2017 påverkat de anvisade elpriserna och antalet elanvändare med anvisade avtal. Kapitlet är indelat i tre delar: en del om prisutveckling, en del om utvecklingen vad gäller antal och andel elanvändare samt en del där vi analyserar i vilken mån den lagstadgade informationen på fakturor uppmärksammats av elanvändarna.

Regleringen av anvisade elavtal som infördes 2017 gäller elanvändare, det vill säga både privat- och företagskunder. Eftersom dessa grupper har skilda förutsättningar och data delvis samlas in separat har Ei dock valt att så långt det är möjligt analysera och redovisa dem var för sig.

4.1 Regleringens inverkan på anvisade priser

Alla elhandelsföretag som säljer el till elanvändare med en årsförbrukning på upp till 100 000 kWh är skyldiga att rapportera priser och villkor för de vanligaste avtalsformerna till Ei²². I utvärderingen av hur anvisade priser påverkats av 2017 års reglering har Ei utgått från de inrapporterade priserna.

Anvisade elanvändare har typiskt sett en låg förbrukning. Enligt svaren i Ei:s enkät till anvisade elhandelsföretag har 52 procent av de anvisade privatkunderna en årlig förbrukning under 2 000 kWh och 82 procent av de anvisade företagskunderna en förbrukning under 20 000 kWh per år. I rapporten analyseras därför förbrukningsprofilerna 2 000 kWh för privatkunder och 20 000 kWh för företagskunder. De priser som analyseras i detta kapitel avser elområde SE3 som är det elområde där det finns flest elanvändare (Energimyndigheten, SCB, 2021). Diagram över övriga elområden hittas i *Bilaga 3 – Diagram över anvisade priser i SE1, SE2 och SE4*.

I kommande avsnitt presenteras en utvärdering och analys av prisutvecklingen på anvisade avtal. Genomsnittspriset för anvisade avtal jämförs med spotpriset på den nordiska elbörsen Nord Pool samt ett pris vi i rapporten valt att kalla *referenspris*. Med *referenspris* avses ett genomsnitt av de tio billigaste erbjudandena på Elpriskollen under avtalsformen *Rörligt pris löpande*. Referenspriset är tänkt att visa det lägsta pris som det är möjligt för ett elhandelsföretag att erbjuda ett rörligt

---

²² EIFS 2020:04

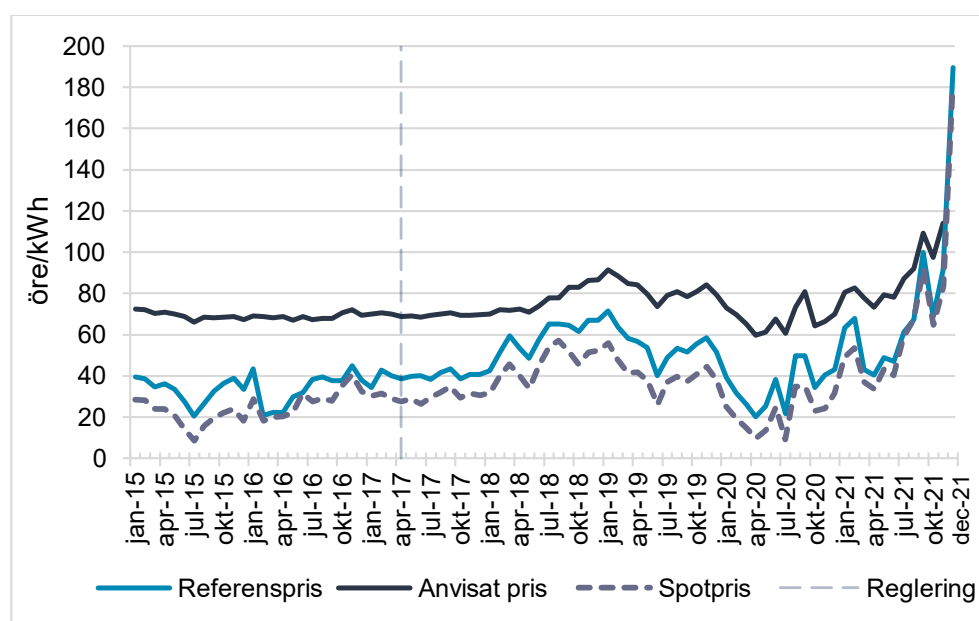
avtal för, och detta används för att hitta ett värde som kan antas ligga nära elhandelsföretagens kostnader. I jämförelsen har moms och energiskatt exkluderats.

Prisutveckling för privatkunder

Ei:s analys visar att fram till omkring år 2018 var priserna för anvisade elavtal relativt stabila runt 70 öre/kWh, trots mindre upp- och nedgångar för såväl spotpriset som referenspriset. Från 2018 och framåt har volatiliteten på spotmarknaden ökat, vilket återspeglats tydligt i både referenspriset och de anvisade priserna.

Den streckade linjen i Figur 21 markerar april 2017 då den nya regleringen för anvisade avtal infördes.

Figur 21 Spotpris, referenspris²³ och genomsnittligt anvisat pris januari 2015 till december 2021 (privatkund 2 000 kWh/år i SE3), öre/kWh

Källa: Elpriskollen, Nord Pool

Referenspriset, det vill säga genomsnittet av de tio billigaste erbjudandena om *Rörligt pris löpande*, följer tydligt spotpriset. Spotpriset utgör även den största andelen av elhandelsföretagens kostnader för denna avtalstyp. Skillnaden mellan spot- och referenspris innefattar till exempel kostnad för balansansvar, volymvägning²⁴, elcertifikat, administration med mera.

²³ Med referenspris avses ett genomsnitt av de tio billigaste erbjudandena på Elpriskollen under avtalsformen *Rörligt pris löpande*.

²⁴ Spotpriset på elbörsen Nord Pool varierar timme för timme. Eftersom elanvändarna hos olika elhandelsföretag kan ha olika förbrukningsprofiler volymviktas månadsmedelvärdet av spotpriset av varje elhandelsföretag för att bättre spegla just deras kunders unika förbrukningsmönster.

Vi ser ett cykliskt mönster för de anvisade avtalen, exempelvis för andra halvan av 2018 och första halvan av 2019, där en uppgång av spot- och referenspriset sker samtidigt som en uppgång för anvisade avtal. När priset gick ned igen var dock nedgången av det anvisade priset inte lika stor som nedgången av referenspriset. Detta mönster återkommer i cykler av upp- och nedgångar i priser även senare under tidsperioden. Ett liknande mönster syns i alla elområden, se *Bilaga 3 – Diagram över anvisade priser i SE1, SE2 och SE4*.

Prisutvecklingen under andra halvan av 2021 var mycket speciell med ovanligt höga och volatila priser till följd av flera samverkande faktorer såsom ekonomisk återhämtning efter pandemin, höga energipriser i Europa, väderförhållanden och allmänt instabila omvärldsförhållanden. Även om rekordhöga spot- och referenspriser avspeglas i högre anvisade priser bedömer Ei att det behövs mer data över en längre tidsperiod för att kunna dra långtgående slutsatser om hur de höga elpriserna påverkat anvisade kunder, inte minst eftersom vi ännu inte sett nedgången av priset efter den senaste prisökningen. Vad vi hittills kan utläsa är dock att de anvisade priserna följer de rörliga priserna och spotpriserna, men med en viss fördröjning i december 2021.

Att anvisade avtal sedan 2018 tydligare följt spotpriset kan bero på att fler elhandelsföretag har anvisade avtal med rörlig priskonstruktion idag än tidigare. I februari 2022 hade i genomsnitt 64 procent av de anvisade elhandelsföretagen en rörlig priskonstruktion på sina anvisade elavtal²⁵, det vill säga att priset har en direkt koppling till spotpriset på vilket elhandelsföretaget lägger ett påslag. År 2014 var det endast en knapp femtedel (18 procent) av elhandelsföretagen som uppgav att deras anvisade avtal hade en rörlig priskonstruktion²⁶.

Referenspriset, det vill säga genomsnittet av de tio billigaste erbjudandena om *Rörligt pris löpande*, kan ses som en ungefärlig nivå för hur mycket det är möjligt för elhandelsföretagen att pressa sina kostnader och därmed priser. Enligt nationalekonomisk teori är priset lika med marginalkostnaden (kostnaden för att producera ytterligare en vara) på en marknad med perfekt konkurrens²⁷. Vi gör antagandet att något liknande gäller på marknaden för *Rörligt pris löpande*. Alla elhandelsföretag har inte samma möjligheter att pressa sina kostnader, men måttet kan ändå sägas utgöra en referenspunkt för hur låga kostnader och därmed priser det är möjligt att nå.

---

²⁵ Enkät till anvisade elhandelsföretag (Bas: 51 anvisade elhandelsföretag)

²⁶ Ei R2014:19

²⁷ Perfekt konkurrens är en teoretisk marknadsmodell där ett visst antal antaganden är uppfyllda. Exempel på dessa antaganden är att inget monopol existerar, det finns många säljare och köpare av en homogen vara eller tjänst och att alla har tillgång till samma information och reagerar på informationen. Observera att sådana marknader endast existerar i teorin, men den fungerar som en referenspunkt för analyser.

Högre priser motiveras med högre kostnader – men det finns fler förklaringar

Under hela den undersökta tidsperioden 2015–2021 är de anvisade priserna högre än referenspriset, med undantag för december 2021.

De högre priserna motiveras i Ei:s enkät till anvisade elhandelsföretag med att de anvisade kunderna är förknippade med högre kostnader i form av bland annat administration av informationsutskick, kortare uppsägningstid och sämre betalningsförmåga. I enkäten svarade 80 procent av de anvisade elhandelsföretagen att de anvisade elanvändarna innebär en merkostnad jämfört med elanvändare med avtalsformen *Rörligt pris löpande*. Dessa elhandelsföretag uppskattar denna merkostnad till i genomsnitt 27 procent²⁸. Vissa elhandelsföretag anvisar dock kunder på sina rörliga elhandelsavtal, vilket indikerar att de extra kostnaderna för anvisade kunder jämfört med andra kunder inte alltid behöver vara särskilt höga. En knapp femtedel av de anvisade elhandelsföretagen i Ei:s enkät anger att de inte har några merkostnader för kunder på anvisade elavtal, jämfört med kunder på avtalsformen *Rörligt pris löpande*.

Högre kostnader är dock inte den enda förklaringen till det högre priset. De anvisade kunderna är mindre rörliga än andra kunder. Det kan bero på olika faktorer, som svårigheter att ta till sig information om att det är möjligt att byta elavtal, låg elförbrukning vilket gör att besparingen som ett eventuellt byte skulle medföra inte är särskilt stor eller litet intresse för att sätta sig in i och jämföra elavtal. Många elanvändare är också vara nöjda med sitt elavtal, se Figur 11 och Figur 20 i kapitel 2.

Detta gör det möjligt för elhandelsföretagen att ta ut högre priser av de anvisade kunderna än av övriga kunder, eftersom de anvisade kunderna är mindre benägna att byta elavtal. En fördjupad analys av detta finns i kapitel 5.

Spridningen mellan anvisade priser har ökat

Ei har undersökt spridningen i prisnivå bland de anvisade avtalen. Figur 22 visar att spridningen ökat när volatiliteten i prisnivån ökat, vilket kan ses exempelvis från och med 2018. Staplarna i låddiagrammet visar de "mittersta 50 procenten" av de anvisade priserna, det vill säga avståndet mellan den 25:e och 75:e percentilen. Stapelns nederkant är den 25:e percentilen²⁹ och stapelns överkant den 75:e percentilen. Måttet har valts för att fånga upp den stora bilden utan att låta extremvärden påverka bilden av priserna för mycket.

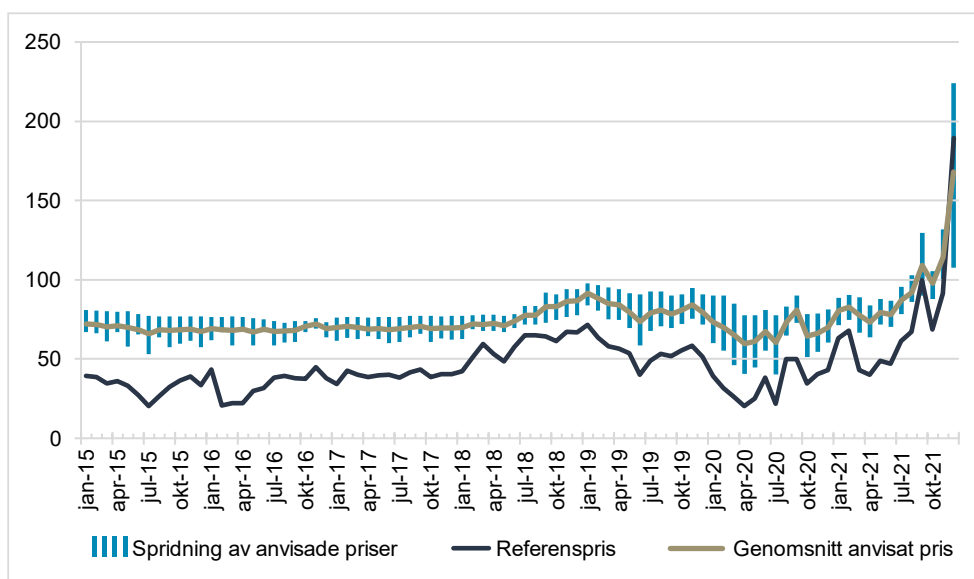
---

²⁸ Bas: 45 av 51 svarande

²⁹ En percentil är det värde som delar datamängden så att en viss procent av observationerna hamnar nedanför och resten ovanför. Till exempel är "25:e percentilen", P25, det värde som delar observationerna så att 25 procent av dem är mindre och 75 procent är större än värdet på P25.

Skillnaderna mellan de anvisade priserna skulle kunna förklaras av att de anvisade elhandelsföretagen har olika kostnader och prissättningsstrategier. Det kan noteras att den 25:e percentilen alltid ligger över referenspriset, utom under vissa månader i slutet av 2021. Att det ser annorlunda ut i december 2021 skulle kunna förklaras av den minoritet av elhandelsföretag som fortfarande har en fast priskonstruktion för sina anvisade avtal, och att det för dessa avtal finns en eftersläpningseffekt som förstärkts av de rekordstora prisökningarna som skedde under dessa månader.

Figur 22 Spridning kring genomsnittspris av anvisade priser jämfört med referenspris³⁰ (privatkund 2 000 kWh/år i SE3), öre/kWh

Källa: Elpriskollen

Skillnaderna har ökat mellan olika elhandelsföretags anvisade priser. Exempelvis var skillnaden mellan den 25:e och 75:e percentilen i genomsnitt knappt 12 öre 2016, precis innan regleringen 2017 infördes, och drygt 29 öre 2021. Detta kan förklaras av volatila spotpriser, vilket medför anvisade avtal med fast priskonstruktion kommer att skilja sig mer från de med rörlig priskonstruktion.

Liknande mönster syns även i de andra elområdena, se *Bilaga 3 – Diagram över anvisade priser i SE1, SE2 och SE4*.

Elhandelsföretagens påslag på anvisade elavtal

Ei har tagit fram ett mått på hur många procent högre pris elhandelsföretagen tar ut av sina anvisade kunder jämfört med sina kostnader. Eftersom Ei saknar uppgifter om elhandelsföretagens kostnader har vi gjort antagandet att elhandelsföretagets kostnad för ett anvisat avtal är densamma som för ett avtal om *Rörligt pris löpande*. Denna kostnad har estimerats genom att ta ett genomsnitt av de tio billigaste erbjudandena om *Rörligt pris löpande*. Se *Bilaga 2 – Metodfördjupning för*

³⁰ Med referenspris avses ett genomsnitt av de tio billigaste erbjudandena på Elpriskollen under avtalsformen *Rörligt pris löpande*.

utovärdering av prisutvecklingen sedan 2017 års reglering kring anvisade priser för beskrivning av metoden för att hitta en uppskattning för elhandelsföretagens kostnader för sina anvisade kunder.

Med påslag avses skillnaden mellan pris, i detta fall anvisat pris (exklusive moms och energiskatt), och kostnader.

$$Påslag = Pris - Kostnader$$

Med påslagskvot avses den procentuella skillnaden mellan påslag och kostnader.

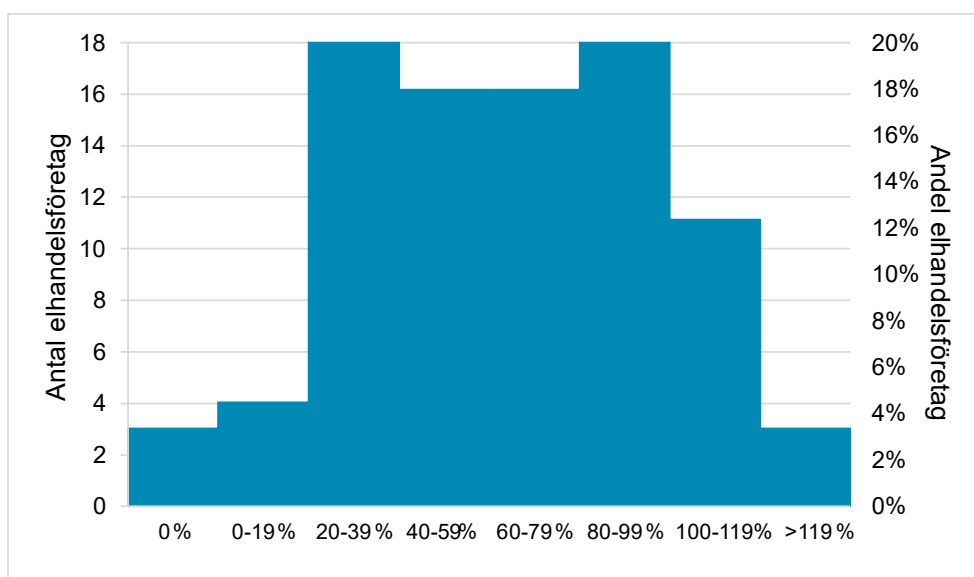
$$Påslagskvot = \left(\frac{Påslag}{Kostnader} \right) \times 100$$

Figur 23 visar att tre fjärdedelar av de anvisade elhandelsföretagen i elområde 3 hade en påslagskvot på i genomsnitt mellan 20 och 99 procent under åren 2015–2021. Några enstaka elhandelsföretag hade en påslagskvot på 0–19 procent. Drygt 15 procent av elhandelsföretagen hade en påslagskvot på över 100 procent.

Tre elhandelsföretag har en negativ påslagskvot. Gemensamt för elhandelsföretag med negativa värden är att de har få observationer, vilket skulle kunna tyda på brister i kvaliteten på just deras inrapportering. Det skulle även kunna bero på att Ei estimerat kostnaden för anvisade avtal till genomsnittet för de tio billigaste erbjudandena om *Rörligt pris löpande*, och att enstaka anvisade elhandelsföretag kan ha priser under detta genomsnitt.

Se Bilaga 3 – Diagram över anvisade priser i SE1, SE2 och SE4 för fördelning av påslagskvoter i övriga elområden.

Figur 23 Fördelning av elhandelsföretagens påslagskvoter på sina anvisade avtal 2015–2021 (privatkund 2 000 kWh/år i SE3)

Källa: Elpriskollen

Nivån på olika anvisade elhandelsföretags anvisade priser varierar från år till år, vilket illustreras i Tabell 1 nedan. Ingen tydlig uppåt- eller nedåtgående trend kan utläsas av tabellen.

Tabell 1: Genomsnittlig påslagskvot per elhandelsföretag i procent på anvisade avtal 2015–2021 (privatkund 2 000 kWh/år i SE3)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2015-2021
Alla elhandelsföretag	116	113	68	29	58	87	29	63
Fristående elhandelsföretag³¹	40	83	48	29	25	44	28	42
Elhandelsföretag i koncern	119	114	69	29	60	90	29	73

Källa: Elpriskollen

Av tabellen framgår även att de elhandelsföretag som *inte* ingår i koncern med ett elnätsföretag i de flesta fall har en lägre påslagskvot än de elhandelsföretag som ingår i koncern med ett elnätsföretag. Vi kan även se att elhandelsföretag som ingår i samma koncern som ett elnätsföretag i högre grad har påslagskvoter över genomsnittet. Det finns ingen anledning att tro att merkostnader för anvisade kunder skulle skilja sig åt mellan anvisade elhandelsföretag som ingår i koncern jämfört med anvisade elhandelsföretag som inte ingår i koncern.

³¹ De allra flesta anvisade elhandelsföretagen ingår i en koncern med ett elnätsföretag. Därför finns det i flera fall mycket få observationer för elhandelsföretagen som inte ingår i koncern med elnätsföretag. Detta förklarar till exempel att genomsnittet är lika med medianen vissa år.

Skillnaderna i påslagskvot mellan elhandelsföretag i respektive utanför koncern är intressant eftersom de elhandelsföretag som ingår i en koncern med ett elnätsföretag i de flesta fall tilldelas anvisade kunder från elnätsföretaget.

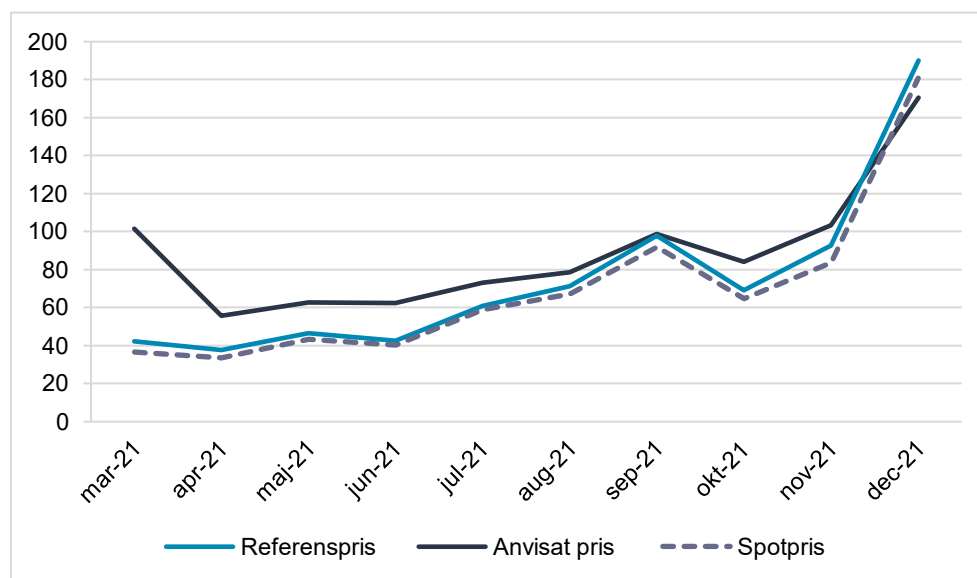
Att anvisade elhandelsföretag i koncern har högre påslagskvoter på sina anvisade priser kan även göra det möjligt för dem att sänka priserna på sina övriga avtal som erbjuds på den konkurrensutsatta marknaden. Detta kan vara problematiskt eftersom alla elhandelsföretag på den konkurrensutsatta marknaden inte har denna möjlighet.

Prisutveckling för företagskunder

Det var först i mars 2021 som elhandelsföretag blev skyldiga att rapportera priser och villkor för företagsavtal till Ei, en förändring som genomfördes för att uppfylla kraven i elmarknadsdirektivet³². Det gör att Ei har prisuppgifter endast från mars 2021 och framåt för elavtal som erbjuds till företag.

I Figur 24 nedan visas spotpris, referenspris och ett genomsnitt av anvisade priser från mars 2021 till december 2021. Referenspriset utgörs, precis som för privatkunder, av ett genomsnitt av de tio billigaste erbjudandena om *Rörligt pris löpande*.

Figur 24 Spotpris, referenspris³³ och genomsnittligt anvisat (företagskund 20 000 kWh/år i SE3), öre/kWh

Källa: Elpriskollen, Nord Pool

Precis som på privatsidan ser vi att de anvisade priserna i stort tycks följa referenspriset. I mars 2021 är dock de anvisade priserna mycket höga. Detta beror troligen på en viss felrapportering under den första inrapporteringsmånaden av

³² (EU) 2019/944

³³ Med referenspris avses ett genomsnitt av de tio billigaste erbjudandena på Elpriskollen under avtalsformen *Rörligt pris löpande*.

företagsavtal och vi tror alltså inte att de anvisade priserna sjönk så kraftigt som grafen visar mellan mars och april 2021. Sänkningen beror alltså troligen snarare på viss felrapportering i mars.

Från och med april 2021 liknar prismönstren varandra på privat- och företagssidan. Prisnivån för företagsavtal är något lägre, vilket till stor del förklaras av att den analyserade förbrukningsvolymen är olika i de två grupperna (2 000 kWh för privatkunder och 20 000 kWh för företagskunder). De fasta kostnaderna som till exempel års- eller månadsavgifter delas i jämförpriserna på fler kWh för företagskunder vilket bidrar till det lägre priset per kWh. Framst är det intressant att prisernas utveckling under mars till december 2021 liknar varandra på privat- respektive företagssidan.

Spridning av elhandelsföretagens påslag

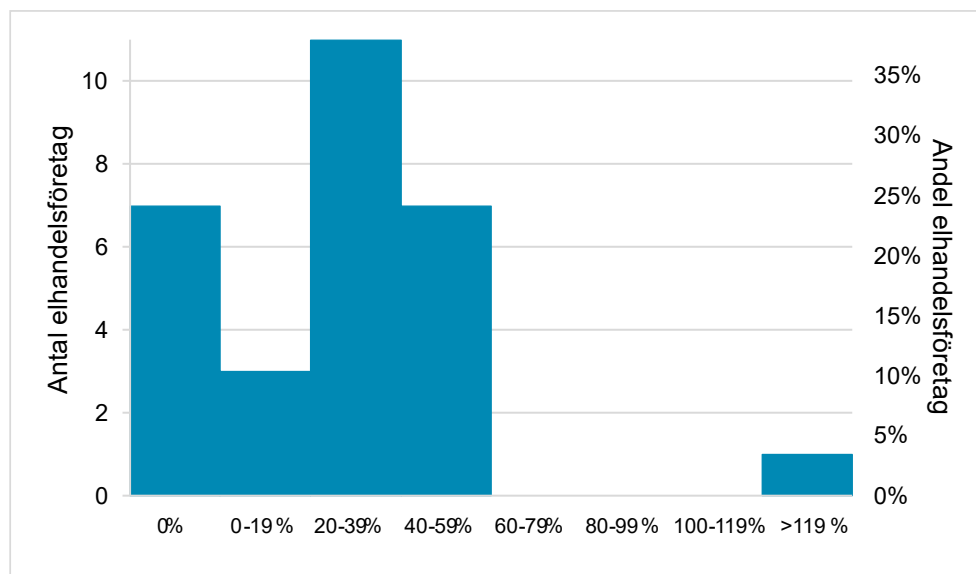
I Figur 25 ser vi spridningen över elhandelsföretagens påslagskvoter på företagsavtal från mars till december 2021 i elområde SE3. Påslagskvoterna beräknas på samma sätt för företagsavtalen som för privatavtalen, se avsnittet *Elhandelsföretagens påslag på anvisade elavtal* på sida 36. I dataunderlaget för elområde SE3 finns endast 29 elhandelsföretag, vilket tyder på brister i inrapportering av de anvisade företagsavtalen. Detta kan bero på att företagsavtal inte rapporterats innan 2021 och att det kan antas att vissa elhandelsföretag helt enkelt inte börjat rapportera in sina företagsavtal.

Från fördelningsdiagrammet i Figur 25 kan vi utläsa att cirka sex av tio elhandelsföretag har en påslagskvot på mellan cirka 20 och 59 procent. Tre av tio elhandelsföretag har en påslagskvot på mellan 0 och 19 procent. Ett elhandelsföretag har en påslagskvot över 119 procent. En fjärdedel har en negativ påslagskvot, vilket inte är i linje med teorier om företagets vinstmaximering. De negativa värdena kan bero på vissa brister i inrapporteringen och i estimeringen av referenspriser som uppskattning för elhandelsföretagens kostnader. Generellt är nivåerna på påslagskvoterna mindre på företagssidan än på privatsidan. Denna slutsats bör dock tolkas med försiktighet eftersom det rör sig om färre observationer (både i antal företag och i antal undersökta månader) på företagssidan.

Se Bilaga 3 – Diagram över anvisade priser i SE1, SE2 och SE4 för fördelning av påslagskvoter i övriga elområden.

Figur 25 Fördelning av elhandelsföretagens påslagskvoter på sina anvisade avtal mars–december 2021 (företagskund 20 000 kWh/år i SE3)

Källa: Elpriskollen

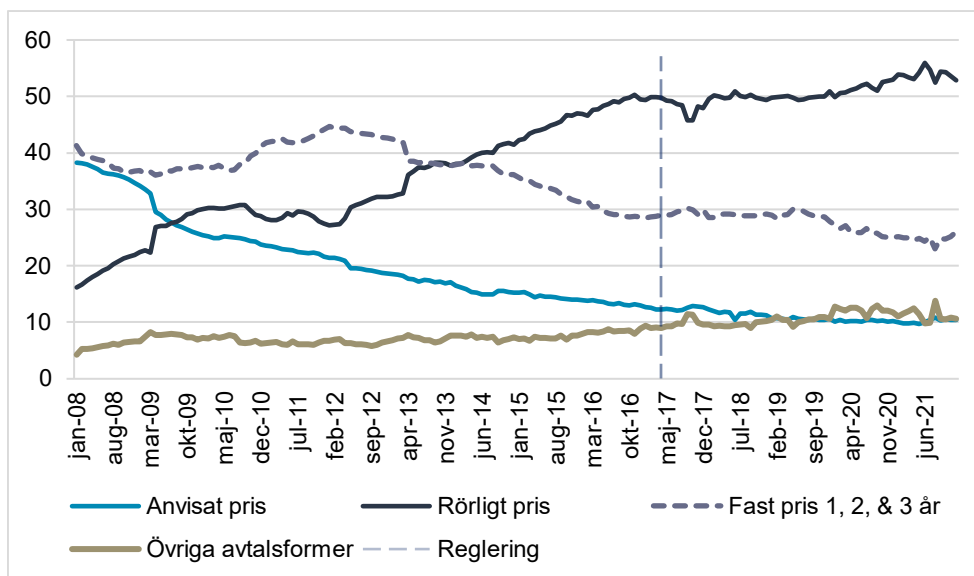
4.2 Regleringens inverkan på antal kunder med anvisade avtal

I diagrammet nedan visas andelen kunder med respektive avtalstyp från 2008 till 2021. Statistiken bygger på SCB:s månatliga enkät till alla elhandelsföretag där de tillfrågas om andel av samtliga kunder (såväl privat- som företagskunder) på kategorierna anvisat pris, rörligt pris, fast pris 1 år, fast pris 2 år, fast pris 3 år samt övriga avtal. Kategorierna har varit desamma sedan 2008, och därför visar diagrammet utvecklingen från och med det året.

Andelen kunder med anvisade elavtal har minskat sedan avregleringen 1997. I Figur 26 syns en stadig nedgång i andelen kunder med anvisat pris. Det är svårt att utläsa vilken effekt regleringen som infördes 2017 haft på andelen kunder med anvisade avtal. Minskningstakten var ungefär lika stor åren före som åren efter regleringen och verkar sedan plana ut något. Tidpunkten för införandet av den nya regleringen markeras med den streckade lodräta linjen.

Andelen anvisade kunder minskade från 12,7 procent (558 471 kunder) i april 2017 till 10,4 procent (523 787 kunder) i december 2021. Andelen kunder med fast avtal med bindningstid 1, 2 och 3 år minskade också 2,3 procentenheter under samma period medan andelen kunder med rörliga avtal ökade 3,4 procentenheter.

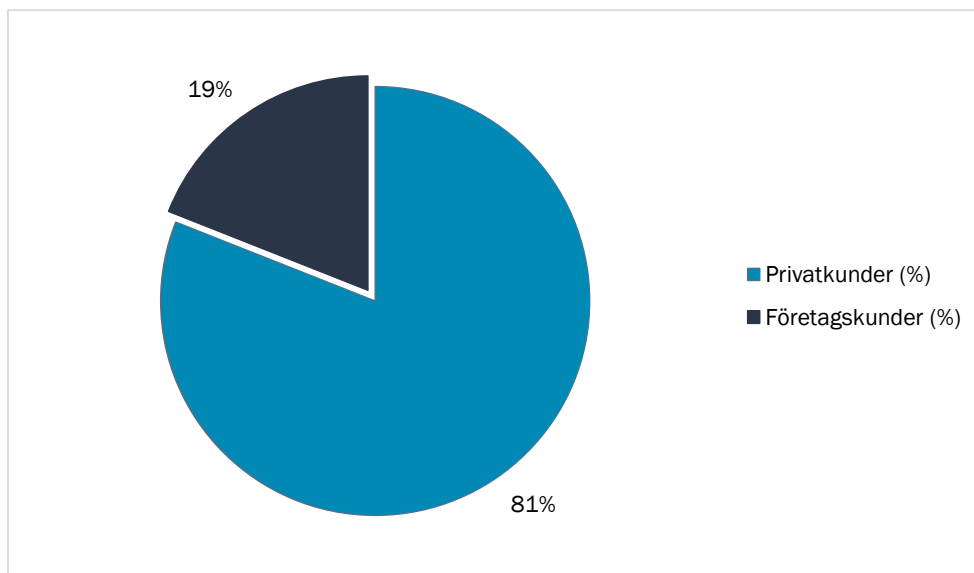
Figur 26. Andel kunder med respektive avtalstyp³⁴

Källa: SCB

Enkäten till anvisade elhandelsföretag visar att i genomsnitt 81 procent av deras anvisade kunder är privatkunder och resterande 19 procent utgörs av företagskunder, se Figur 27. I kommande avsnitt beskrivs respektive kundkategori i detalj.

Figur 27 Andel privat- respektive företagskunder på anvisade avtal (%)

Källa: Enkät till anvisade elhandelsföretag 2022 (Bas: 44 av 51 svarande)

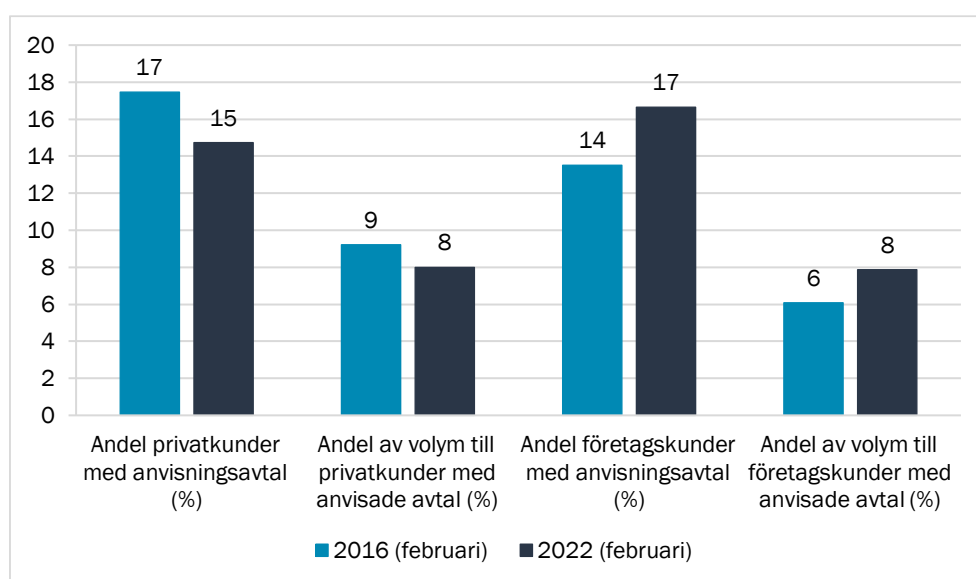
³⁴ Övriga avtalsformer är till exempel avtal med annan avtalslängd än 1, 2 eller 3 år eller kombinationsavtal eller mixavtal.

Utveckling för privat- respektive företagskunder

Ei:s enkät till anvisade elhandelsföretag visar att andelen privatkunder på anvisade avtal minskat från i genomsnitt 17,5 till 14,7 procent mellan 2016 och 2022. Den sålda volymen till anvisade kunder minskade under samma period från i genomsnitt 9,2 till 8,0 procent av hela volymen till privatkunder.

Samtidigt har det skett en ökning av andelen företagskunder på anvisade avtal. Bland företagskunderna har andelen ökat med 3,2 procentenheter mellan februari 2016 och februari 2022. Räknat som andel av elhandelsföretagets totala volym till företagskunder har det skett en ökning på 1,8 procentenheter.

Figur 28 Andel anvisade avtal (%)

Källa: Enkät till elhandelsföretag 2022 (Bas: 48 av 51 svarande)

Andelen privatkunder med anvisningsavtal och volymen har minskat efter 2017 års reglering. De flesta anvisade kunder är privata, vilket gör att den totala andelen anvisade elanvändare (privat- och företagskunder tillsammans) minskade 2,3 procentenheter mellan april 2017 och december 2021. Utvecklingen för alla elanvändare beskrivs i Figur 26.

Andelen företagskunder med anvisningsavtal och volymen har ökat efter 2017 års reglering men fortfarande står företagen för en mindre andel (cirka 20 procent) jämfört mot privata kunder (cirka 80 procent).

4.3 Har den lagstadgade informationen nått fram?

En grundläggande tanke med reformen 2017 var att anvisade elanvändare, genom regelbunden information om alternativa elavtal och elhandelsföretag, skulle bli aktiva och lämna avtalsformen. I tidigare avsnitt beskrivs hur andelen elanvändare

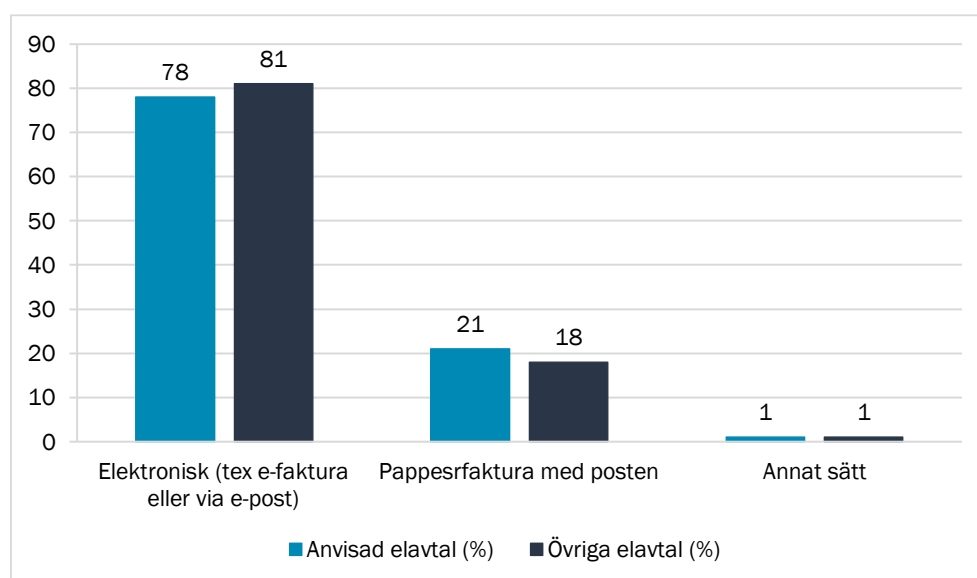
på anvisade avtal förändrats sedan reformen. I detta avsnitt tittar vi närmare på i vilken mån den reglerade informationen nått fram till de anvisade elanvändarna.

De flesta anvisade privatkunder har elektronisk faktura

Fakturan har länge varit en viktig informationsbärare mellan elhandelsföretaget och elanvändaren. Detta understryks inte minst genom det nya elmarknadsdirektivets krav på fler obligatoriska uppgifter på fakturan.

Det kan finnas ett samband mellan hur en kund får sin faktura och i vilken mån man ser och tar till sig lagstadgad information som ska finnas på fakturan. Novus webbenkät från 2022 visar att bland de anvisade privatkunderna har 78 procent valt att få sin faktura elektroniskt. Det är en något lägre andel än bland privatkunder på övriga avtal.

Figur 29, Privatkunders val av faktura

Källa: Novus webbenkät till privatkunder 2022 (Bas: 2 555 deltagare, varav 452 anvisade privatkunder).

År 2018 var det 54 procent av de anvisade kunderna som fick sin faktura digitalt³⁵. Vi kan därmed konstatera att det skett en kraftig ökning av andelen anvisade privatkunder med digital faktura.

Att betala fakturan med autogiro skulle också kunna vara något som får kunden att vara mindre uppmärksam på fakturainformation. Här visade Novus webbenkät att var tredje anvisad kund betalade med autogiro, vilket var ungefär lika vanligt som bland kunder med övriga avtalsformer³⁶.

³⁵ NordREG Customer Survey, 2018

³⁶ Bas: 1882 kunder på övriga avtalsformer och 452 på anvisat avtal

Privatkunderna läser fakturan, men få har sett informationen

Viktigast av allt är dock huruvida man läser informationen på fakturan. Här svarade en majoritet av de anvisade kunderna att de läser informationen på fakturan (75 procent, vilket var en något lägre andel än bland övriga kunder där 80 procent svarade så³⁷). Bland de som svarat att de läser informationen var det dock endast 21 procent som uppgav att de sett den lagstadgade informationen om det anvisade elhandelsföretaget övriga avtal samt 17 procent som sett informationen om var man kan hitta information om priser och villkor hos andra elhandelsföretag³⁸.

En möjlig slutsats av detta är att anvisade elanvändare inte är särskilt uppmärksamma på informationen på fakturan och att information på fakturor därför inte når alla.

En fjärdedel av de anvisade företagskunderna har sett informationen

De flesta företagskunder har elektronisk faktura (62 procent) som endast en mycket liten andel betalar med autogiro (5 procent). Detta gäller både anvisade och icke anvisade företagskunder. Att fakturan kommer elektroniskt till de flesta anvisade företagskunder verkar inte hindra dem från att läsa informationen på fakturan, vilket 64 procent av de anvisade företagskunderna uppger att de gör. Motsvarande siffra är 76 procent för de icke anvisade företagskunderna.

En fjärdedel (25 procent) av de anvisade företagskunderna uppger att de lagt märke till den lagstadgade informationen på fakturan om alternativa elavtal hos det egna elhandelsföretaget. Endast 16 procent uppger att de lagt märke till informationen om var man kan jämföra erbjudanden från andra elhandelsföretag. Av de anvisade företagskunder som uppmärksammat den lagstadgade informationen uppgav nära sex av tio (57 procent) att de haft nytta av informationen.

4.4 Slutsatser utvärdering av 2017 års reglering

Högre volatilitet och större spridning för anvisade priser

Fram till ungefär 2018 var det genomsnittliga anvisade priset för privatkunder relativt stabilt kring 70 öre per kWh (exklusive moms). Under denna tidsperiod var inte heller spridningen mellan de anvisade priserna särskilt stor.

Från och med 2018 har volatiliteten på spotmarknaden ökat, vilket återspeglas tydligt i både referenspriset³⁹ och de anvisade priserna för privatkunder. Detta har

---

³⁷ Bas: 452 med anvisat avtal

³⁸ Bas: 341 anvisade kunder som svarat att de läser informationen på sin faktura

³⁹ Med referenspris avses ett genomsnitt av de tio billigaste erbjudandena på Elpriskollen under avtalsformen *Rörligt pris löpande*.

troligen ett samband med att den vanligaste prisstrukturen för anvisade elavtal har skiftat från att baseras på någon form av fasta priser till att baseras på någon form av rörliga priser. Sambandet med regleringen 2017 är oklart, men regleringens krav på kortare uppsägningstid kan vara ett skäl till förändringen av de anvisade elavtalens prisstruktur.

Att anvisade priser är högre än andra elpriser motiverar elhandelsföretagen ofta med att anvisade elanvändare är förknippade med högre kostnader. Det kan dock även finnas andra skäl till att priserna är högre, som att de anvisade elanvändarna är mindre priskänsliga och mindre aktiva på marknaden än andra elanvändare. Detta kan bero på olika saker som exempelvis hög betalningsvilja, liten elförbrukning eller svårigheter att ta till sig information om att det går att byta elavtal. Generellt sett verkar anvisade elhandelsföretag som ingår i en koncern med ett elnätsföretag lägga på ett högre påslag på sina kostnader än fristående elhandelsföretag.

Då prisuppgifter för företagskunder endast finns sedan mars 2021 går det inte att göra motsvarande utvärdering av de anvisade priserna för företagskunder. Det som kan uttydas från mars till december 2021 liknar dock mönstret vi sett under samma period för privatkunder.

Andelen anvisade elanvändare har minskat totalt sett

Ei:s enkät till anvisade elhandelsföretag visar att andelen privatkunder med anvisade avtal har minskat mellan 2016 och 2022. Andelen företagskunder med anvisade avtal har under samma tidsperiod ökat.

Eftersom elanvändarna till 80 procent består av privatkunder har det skett en nettominskning av andelen anvisade kunder under perioden. Enligt SCB hade 12,7 procent av elanvändarna (558 471 stycken) ett anvisat avtal i april 2017. I december 2021 hade 10,4 procent av elanvändarna (523 787 stycken) anvisat avtal.

Ei bedömer att det inte går att se någon tydlig effekt av regleringen som infördes 2017. Andelen elanvändare på anvisade avtal har minskat kontinuerligt sedan reglerna om anvisning av elhandelsföretag infördes 1999. Minskningstakten var ungefär lika stor under åren före som under åren efter den senaste regleringen 2017. Under 2020 och 2021 har minskningstakten avtagit något och kurvan planat ut.

Få har lagt märke till den lagstadgade informationen på fakturorna

Ei bedömer att endast en mindre del av de anvisade elanvändarna lagt märke till den lagstadgade fakturainformationen och att den därför haft en begränsad effekt.

En majoritet av elanvändarna får sina fakturor elektroniskt och en tredjedel av privatkunderna betalar fakturorna med autogiro. De flesta elanvändare anger att de läser informationen på fakturorna, men endast var femte uppger att de lagt märke till den specifika information om alternativa elavtal och elhandelsföretag som sedan 1 april 2017 ska exponeras för kunden en gång per kvartal.

Ei utesluter dock inte att det kan finnas elanvändare som när regleringen infördes 2017 noterade informationen och med anledning av detta bytte elavtal. Men med tanke på att andelen anvisade elanvändare inte minskade dramatiskt åren efter 2017 handlar det i så fall endast om en mindre grupp.

5 Ett samhällsekonomiskt perspektiv på anvisade avtal

Den 1 april 2017 infördes bestämmelser i 8 kap. ellagen som innebar ökade krav på information till anvisade kunder och en högsta tillåten uppsägningstid på 14 dagar för anvisade avtal. Det infördes också en bestämmelse som gav regeringen rätt att meddela föreskrifter om en reglering av anvisade priser. I propositionen⁴⁰ som föregick lagändringen motiverades de nya bestämmelserna bland annat med att det förekom omotiverade prisskillnader mellan anvisade avtal och övriga elavtal.

Under våren 2022 har Ei haft regeringens uppdrag att presentera ett förordningsförslag för en prisreglering av anvisade priser. I tidigare kapitel har Ei visat att de flesta anvisade kunder under åren 2015 till 2021 betalat mer för anvisade avtal jämfört med marknadens billigaste rörliga avtal (*Rörligt pris löpande*).

I detta kapitel analyserar Ei orsakerna till att anvisade kunder kan få betala ett högre pris. Analysen ligger till grund för kommande kapitel där möjligheten att prisreglera diskuteras. Ei:s slutsatser kring orsakerna till prisskillnaderna mellan anvisade och övriga avtal är även tänkt att ligga till grund för kapitel 7 där alternativ till prisreglering diskuteras.

5.1 Slutkundsmarknaden för el är konkurrensutsatt

Slutkundsmarknaden för el är konkurrensutsatt. Den vänstra delen av Figur 30 visar en förenklad modell av marknaden för el. Bilden visar hur marknadspriset sätts där utbudet (som ges av marginalkostnaden) och efterfrågan (som ges av betalningsviljan) möts. Bilden är en förenkling eftersom slutkundsmarknaden består av olika produkter i form av avtal med olika riskprofiler, villkor och pris. Till exempel kan man välja mellan fast eller rörligt pris.

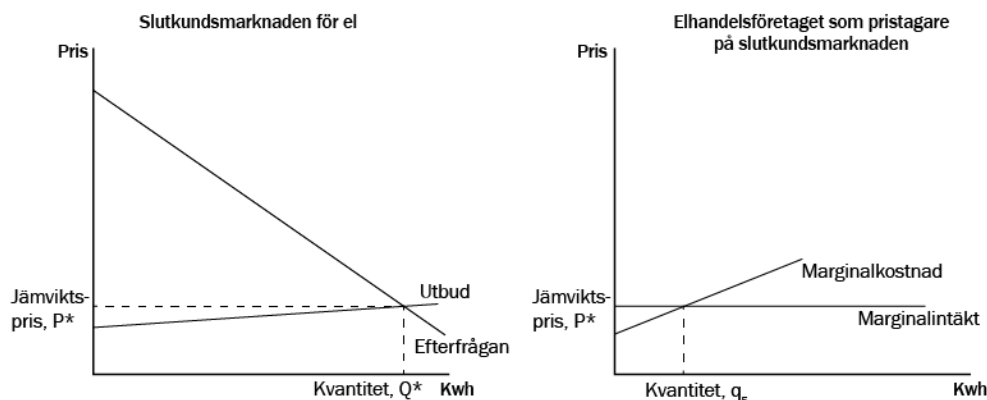
Om det hade varit en marknad med perfekt konkurrens så hade ingen enskild aktör kunnat påverka priset på den homogena varan. Varor kommer att produceras tills marginalkostnaden (kostnaden för att producera ytterligare en vara) är lika hög som det pris man kan ta ut, såsom illustreras i den högra delen av av Figur 30.

---

⁴⁰ Proposition, 2016/17:13

Figur 30 Exempel: Slutkundsmarknaden för el och elhandelsföretaget som pristagare på slutkundsmarknaden

För den här analysen betraktar vi anvisningsavtal som en särskild produktgrupp. Innebörden av detta redovisas i följande avsnitt.

5.2 Inaktiva kunder anvisas ett elhandelsföretag

I samband med den reella marknadsöppningen 1999 infördes i 8 kap. 5 § ellagen en leveransskyldighet för samtliga elhandelsföretag, det vill säga en uttrycklig regel som innebär att elhandelsföretagen är skyldiga att leverera el till sina kunder. Leveransskyldigheten upphör om elanvändaren byter elhandelsföretag eller begär ett avtalsbrott samt om avtalet sägs upp.

För att kunder som inte tecknat avtal med ett elhandelsföretag ändå ska få el och kunna betala för sin förbrukning infördes samtidigt den nuvarande ordningen där inaktiva elanvändare anvisas ett elhandelsföretag av sitt elnätstföretag. Av elhandelsföretaget får den inaktiva kunden ett anvisat elavtal. Därmed skiljer sig elmarknaden från de flesta andra marknader där kunder som inte aktivt ingår avtal blir utan vara. Ett annat undantag är dock premiepensionssystemet där de som inte själv väljer fond får pensionspengar placerade i en särskild fond.

Genom anvisningsavtalen bildas alltså en särskild produktkategori (anvisat avtal) för de kunder som inte väljer ett elavtal. Vi går närmare in på betydelsen av detta i avsnitt 5.4. I praktiken kan anvisade avtal utformas på olika sätt (till exempel med fast eller rörlig priskonstruktion) och de anvisade elhandelsföretagen kan ha olika strategier när de prissätter sina anvisade avtal, vilket genomgången i kapitel 4 tydligt illustrerar.

Det sätt som anvisade elhandelsföretag utses på skiljer sig också åt. I de flesta fall väljer elnätstföretagen ett anvisat elhandelsföretag inom den egna koncernen, alternativt ett elhandelsföretag man deläger eller tidigare ägt. Ett fåtal elnätstföretag är dock öppna för anbud och uppger att de väljer anvisat elhandelsföretag löpande.

5.3 Anvisningsprocessen kan ge vissa elhandelsföretag en konkurrensfördel

Elhandelsföretag som ingår i koncern med ett elnätsföretag tar, med några undantag, generellt sett ut ett högre påslag än andra elhandelsföretag (se Tabell 1). Detta tyder på att anvisade kunder är en tillgång som ger anvisade elhandelsföretag i koncern en konkurrensfördel.

Det nuvarande regelverket innebär att det anvisade elhandelsföretaget får alla inaktiva elanvändare i elnätsföretagets område. Några av dessa elanvändare kommer att välja bort anvisningsavtal, medan andra kommer att stanna kvar. Elhandelsföretaget vet att en relativt stor del av de anvisade kunderna är mindre priskänsliga och därför kommer att stanna på avtalet även om företaget höjer priset.

Om elnätsföretag utser ett anvisat elhandelsföretag inom den egna koncernen finns därför en risk för att det egna elhandelsföretaget får konkurrensfördelar i form av en stor andel lönsamma, inaktiva kunder med hög betalningsvilja. Dessa fördelar kan nyttjas i form av exempelvis högre vinst från de inaktiva kunderna på anvisade avtal, men även genom att elhandelsföretagen har möjlighet att sänka marginalerna på sina andra avtal, exempelvis sina rörliga avtal. De inaktiva, prisokänsliga kunderna blir en tillgång som ett elnätsföretag har möjlighet att ge till sitt eget elhandelsföretag. Vinsten som de anvisade kunderna för med sig gynnar då hela koncernen. Den konkurrensfördel som detta kan innebära säkerställer inte konkurrens på lika villkor. Att enskilda elhandelsföretag kan ta ut priser över marginalkostnad är inte ett problem i sig. Det sker på många marknader och kan även främja samhällsekonomisk effektivitet.

Det faktum att många elnätsföretag anvisar till ett elhandelsföretag i den egna koncernen tyder på att den anvisade kundstocken ses som en tillgång, men så måste det inte vara. Om den är en tillgång, så innebär dock anvisningen en möjlighet för elhandelsföretaget att utöka sin vinst vilket ger en konkurrensfördel för dessa företag. Det är ett möjligt konkurrensproblem eftersom alla elhandelsföretag inte får anvisade kunder⁴¹.

5.4 Närmare om hur konkurrensfördelen uppstår

Ett företag som har möjlighet att ta ut olika priser av olika kundgrupper kan prisdiskriminera för att maximera sin vinst.

Det finns olika typer av prisdiskriminering. Två av dessa är relevanta för vår analys, första och tredje gradens prisdiskriminering. Första gradens

---

⁴¹ Däremot är alla elhandelsföretag fria att erbjuda anvisade kunder ett bättre avtal.

prisdiskriminering uppstår om ett företag kan ta ut ett individuellt pris för varje enskild kund i enlighet med kundens maximala betalningsvilja. Det är mycket ovanligt eftersom företag sällan har den kundkänedom som krävs för att detta ska vara möjligt. Vid första gradens prisdiskriminering omvandlas hela konsumentöverskottet (skillnaden mellan vad varje konsument⁴² som mest är villig att betala för de varor som säljs och vad de faktiskt betalar) till producentöverskott (skillnaden mellan kostnaden att producera en vara, alltså marginalkostnaden, och det pris de får ut).

Tredje gradens prisdiskriminering innebär att ett företag tar ut olika pris från olika kundgrupper. För ett vinstmaximerande företag är det rationellt att prisdiskriminera om det kan, det vill säga ta ut ett högre pris från oelastiska (mindre priskänsliga) kunder eftersom de inte ändrar sitt beteende. Kunder med mer elastisk efterfrågan kommer däremot att byta elavtal så fort de hittar ett lägre pris. Elhandelsföretag som tar ut högre priser av anvisade kunder än av kunder på andra avtalsformer är ett exempel på tredje gradens prisdiskriminering.

På en konkurrensutsatt (teoretiskt perfekt) marknad kan ett enskilt företag inte själv sätta priset. Marginalintäkten sammanfaller med priset och företaget kommer att producera varor tills marginalintäkten är lika med marginalkostnaden. Om ett företag däremot möter flera kundgrupper kan det öka sina vinster genom att erbjuda en vara till olika priser beroende på olika kundgruppers betalningsvilja. Företaget kommer att maximera vinsten där marginalintäkten för varje kundgrupp är lika stor som marginalkostnaden. (Barkley, 2019)

Ei bedömer att det med anvisningsavtalen, skapas en särskild marknad där de anvisade elhandelsföretagen, på grund av kundernas oelastiska efterfrågan och anvisningsavtalens speciella egenskaper (att kunden får leverans utan att göra ett aktivt val), får en tämligen säker position.

Figur 31 illustrerar i ett förenklat exempel hur ett anvisat elhandelsföretag relativt ensamt möter de oelastiska kundernas högre betalningsvilja (efterfrågan)⁴³. Därmed är inte företaget pristagare, där marginalintäkten utgörs av jämviktspriset såsom illustrerades i Figur 30, utan på denna marknad kan det finnas utrymme att

---

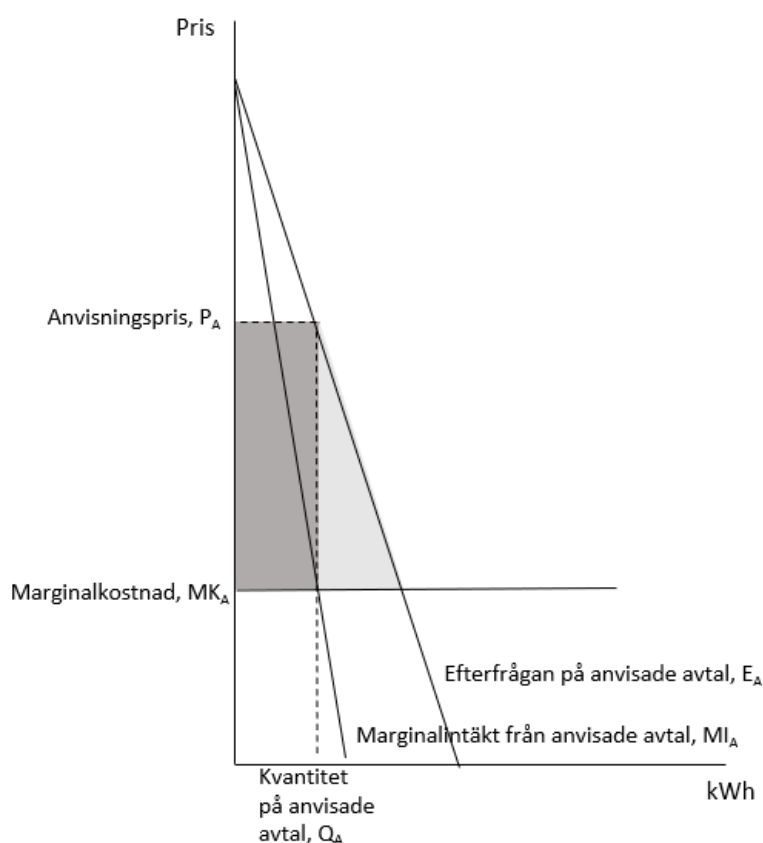
⁴² Med konsument och konsumentöverskott avses i ekonomisk litteratur betalningsviljan för den användning (konsumtion) som bygger upp efterfrågekurvan. Både företagskunders och privatkunders betalningsvilja ingår.

⁴³ Efterfrågan på en konkurrensutsatt marknad har en negativ lutning. Ett enskilt företag är pristagare på en perfekt marknad och möter därför en efterfrågan som är horisontell. Ett företag har möjlighet att prisdiskriminera när det möter en efterfrågan med negativ lutning. Man kan visa matematiskt att marginalintäkten är lika med priset när efterfrågan är horisontell. Men när efterfrågan har negativ lutning kommer marginalintäkter att bli under efterfrågan och priset sätts där marginalintäkten möter marginalkostnaden. Se Figur 31.

ta ut ett högre pris, eftersom företaget maximerar sin vinst där marginalintäkten är lika med marginalkostnaden.

Betalningsviljan vid den kvantitet där marginalkostnaden är lika stor som marginalintäkten ger priset på anvisade avtal. Den mörkgrå ytan blir konsumentöverskott om priset skulle sättas lika med marginalkostnaden men blir producentöverskott när företaget vinstmaximerar genom att sätta marginalkostnaden lika med marginalintäkten. Det totala överskottet är dock lika stort oavsett hur det fördelas mellan konsumenter och producenter. Den mörkgrå ytan kan ses som ett mått på den konkurrensfördel som anvisade elhandelsföretag får av elnätsföretaget genom anvisningsprocessen.

Figur 31 Ett elhandelsföretag som säljer el på anvisade avtal⁴⁴

Den del av konsumentöverskottet som representeras av den ljusgrå ytan i Figur 31 blir en samhällsekonomisk förlust om denna efterfrågan inte tillgodoses. I kontexten av anvisningsavtal är dock sättet att komma ur ett anvisningsavtal att välja ett annat avtal. Därmed kommer den del av efterfrågan som inte tillgodoses med anvisningsavtal tillgodoses genom den konkurrensutsatta delen av

⁴⁴ Figur 31 är schematisk. Efterfrågan och utbud ser sannolikt olika ut för varje anvisat elhandelsföretag. Därmed kommer de grå areorna att variera i storlek.

marknaden (som illustrerades tidigare i kapitlet genom Figur 30). Den prisnivån som prisdiskrimineringen leder till innebär därmed inte någon välfärdsförlust (det vill säga att det sammanlagda producent- och konsumentöverskottet minskar).

Däremot bedömer Ei att konkurrensen skulle kunna ske på mer lika villkor om den nuvarande anvisningsprocessen (där elnätsföretag utser elhandelsföretag) ändrades eller togs bort, vilket skulle leda till maximal välfärd (summan av producent- och konsumentöverskottet).

Även om Ei ser att regelverket ger vissa anvisade elhandelsföretag en möjlig konkurrensfördel, har Ei inte kunnat bedöma storleken på den konkurrenssnedvridning som detta leder till. Det är dock Ei:s uppfattning att denna konkurrenssnedvridning bör åtgärdas med inriktning på att säkerställa effektiv konkurrens.

En bättre konkurrens skulle leda till att priserna på anvisade elavtal närmade sig jämviktspriset i Figur 30, vilket är en mer ändamålsenlig åtgärd än en prisreglering som enbart sänker priset, men inte påverkar den underliggande orsaken till prisnivån.

Slutsatsen att åtgärder för en bättre konkurrens är att föredra framför prisreglering förstärks också av den juridiska analys som följer i nästa kapitel.

6 Analys av förutsättningarna för införande av en prisreglering

I det här kapitlet bedömer vi de juridiska möjligheterna att införa en reglering av anvisade priser. Genomgången tar sin utgångspunkt i elmarknadsdirektivet⁴⁵ som gäller från 1 januari 2021. Under genomgången kommenteras den nuvarande situationen i Sverige och vad de olika delarna av direktivet betyder för oss.

Vi inleder med artikel 5 som anger i vilka sammanhang det är tillåtet med offentliga ingripanden i prissättningen, fortsätter med artikel 28 som reglerar skyddet av utsatta kunder och artikel 27 som reglerar rätten till samhällsomfattande tjänster samt avslutar med artikel 10 som reglerar grundläggande avtalsenliga rättigheter.

Sverige hade, när denna rapport publicerades 13 juni 2022, endast implementerat delar av elmarknadsdirektivet. Riksdagen beslutade den 18 maj 2022 regeringens förslag om ändrade bestämmelser för nätverksamhet. Lagändringarna avseende nätverksamhet ska börja gälla den 1 juli 2022.

6.1 Artikel 5 – Marknadsbaserade leveranspriser

Artikel 5 innehåller regler om marknadsbaserade priser. Huvudregeln är att elhandelsföretagen själva sätter sina priser samt att medlemsstaterna dels ska vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa effektiv konkurrens, dels ska säkerställa skydd för energifattiga och utsatta hushållskunder genom socialpolitiska åtgärder eller andra sätt än prisreglering.

Det finns samtidigt två möjligheter att frångå huvudregeln. Medlemsstaterna kan reglera priserna för energifattiga och utsatta hushållskunder. En förutsättning är då att ett antal villkor är uppfyllda.

Medlemsstaterna kan också göra offentliga ingripanden i prissättningen till hushållskunder och mikroföretag som inte är utsatta eller energifattiga i syfte att upprätta effektiv konkurrens och uppnå fullt effektiva marknadsbaserade slutkundspriser. Även dessa ingripanden omfattas av villkor, till exempel att det endast sker under en övergångsperiod och att det reglerade priset ska vara högre än kostnaderna. Ei har i denna rapport konstaterat att anvisade elhandelsföretag oftast inte utses i konkurrens utan av elnätsföretaget inom samma koncern. Vi ser

---

⁴⁵ (EU) 2019/944

inte att en prisreglering skulle kunna förbättra konkurrensen i anvisningsprocessen.

Sveriges efterlevnad av huvudregeln i artikel 5

Sverige uppfyller i hög grad huvudregeln i artikel 5. Elhandelsföretagen sätter själva sina priser i konkurrens, samtidigt som energifattiga och utsatta kunder skyddas genom socialpolitiska åtgärder (se mer under avsnitt 6.2).

Enligt 8 kap. 8 b § ellagen, som antogs före det att det nu gällande elmarknadsdirektivet trädde ikraft, får regeringen meddela föreskrifter om att de priser som ett anvisat elhandelsföretag tillämpar för leverans till en anvisad elanvändare inte får överstiga vissa nivåer under en viss tid efter det att anvisning skett. Ei har i rapporten *Ren energi inom EU* (Ei R2020:02) föreslagit att denna bestämmelse ska upphävas eftersom huvudregeln i artikel 5 innebär ett förbud mot reglerade priser och för att regeringen ännu inte utnyttjat sin föreskriftsrätt.

I 8 kap. 8 § ellagen finns även en bestämmelse om att villkoren som ett anvisat elhandelsföretag tillämpar ska vara skäligen. När bestämmelsen om skäligen villkor infördes angavs i propositionen⁴⁶:

Det är bara när ett anvisat elavtal innehåller villkor som på ett påtagligt sätt avviker från de villkor som förekommer på elmarknaden i övrigt som frågan uppkommer om villkoren kan vara oskäligen. Villkor är inte oskäligen endast av den anledningen att elpriset enligt det anvisade avtalet är högre än enligt andra förekommande avtal, men betydande prisskillnader måste gå att motivera på objektiva grunder, t.ex. att den anvisade elleverantören tar en större risk.

Bestämmelserna i första stycket riktar sig till nätkoncessionshavaren, som är skyldig att se till att den anvisade elleverantören åtagit sig att tillämpa skäligen villkor i förhållande till elanvändaren innan anvisning sker. Nätmyndigheten utövar tillsyn över att nätkoncessionshavaren följer bestämmelserna (12 kap. 1 § andra stycket).

Det kan vara svårt att bedöma vad som avses med skäligen villkor, vilket Konkurrensverket lyfte i sitt yttrande (Dnr 186/2016) när bestämmelsen infördes. I arbetet med denna rapport konstaterar Ei att bestämmelsen riskerar att bli tandlös om begreppet inte preciseras, och får samma effekt som en prisreglering om det preciseras. Om skälighetsbedömningen får samma effekt som en prisreglering, är det tveksamt om den är tillåten.

Vad gäller huvudregelns krav på att medlemsstaterna ska säkerställa effektiv konkurrens, bedömer Ei att Sverige kan behöva vidta åtgärder kopplade till

---

⁴⁶ Proposition, 2016/17:13

anvisningsprocessen för att säkerställa att konkurrensen sker på lika villkor. Detta återkommer vi till i kapitel 7.

Att utnyttja undantaget i artikel 5 för att prisreglera anvisade avtal för utsatta privatkunder, är inte möjligt. Gruppen utsatta kunder sammanfaller med den grupp av elanvändare som idag har rätt till kommunalt försörjningsstöd. Gruppen anvisade kunder, som regeringen bett Ei föreslå en prisreglering för, innehåller troligtvis utsatta kunder, men också många andra kunder som inte kan betraktas som utsatta. Läs mer om utsatta kunder i kommande avsnitt.

Bestämmelsen i artikel 5 om att medlemsstaterna får göra offentliga ingripanden i prissättningen för att upprätta effektiv konkurrens är heller inte aktuell för svensk del. I Sverige agerar aktörerna på slutkundsmarknaden i huvudsak i konkurrens och Ei kan inte se att en prisreglering skulle kunna förbättra konkurrensen i anvisningsprocessen.

6.2 Artikel 28 - Utsatta kunder

Eftersom artikel 5 innehåller ett undantag som tillåter prisreglering för utsatta och energifattiga kunder är det intressant att titta närmare på artikel 28 som handlar om hur utsatta kunder ska skyddas.

Enligt artikel 28.1 ska medlemsstaterna vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att utsatta kunder får tillräckligt skydd. Varje medlemsstat ska definiera vad som avses med utsatta kunder och kan förbjuda bortkoppling av dessa kunder i kritiska situationer.

EU-lagstiftningen lämnar utrymme för nationell tolkning där begreppet "utsatta kunder" kan utgå från inkomstnivå, energiutgifternas andel av disponibel inkomst, bostädernas energieffektivitet, kritiskt beroende av elutrustning av hälsoskäl, ålder eller andra kriterier.

Enligt artikel 28.2 ska medlemsstaterna inom ramen för sina socialförsäkringssystem vidta lämpliga åtgärder för att utsatta kunder ska få den el de behöver eller stöd till energieffektivisering. Sådana åtgärder får dock inte hindra ett effektivt öppnande av marknaden (för länder som har en reglerad marknad). Åtgärderna får heller inte hindra en välfungerande marknad (för de länder som kan anses ha en sådan).

I Sverige får utsatta och energifattiga kunder stöd från sin kommun

I Ei:s instruktion (2016:742) definieras utsatta kunder som "personer som varaktigt saknar förmåga att betala för den el eller naturgas som överförs eller levereras till dem för ändamål som faller utanför näringsverksamhet".

Enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) har den som inte själv kan tillgodose sina behov, eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt, rätt försörjningsstöd. Ansvaret för att betala ut försörjningsstöd ligger på varje kommun, och enligt SCB uppgick antalet helårsekvivalenter⁴⁷ som försörjs med ekonomiskt bistånd till 90 146 under 2021.

Försörjningsstöd betalas, enligt 4 kap. 3 § socialtjänstlagen, ut för att täcka skäliga kostnader för:

- livsmedel, kläder och skor, lek och fritid, förbrukningsvaror, hälsa och hygien samt dagstidning och telefon
- boende, hushållsel, arbetsresor, hemförsäkring samt medlemskap i fackförening och arbetslöshetskassa.

Skäliga kostnader beräknas enligt en riksnorm på grundval av officiella prisundersökningar av olika hushållstypers baskonsumtion. I Socialstyrelsens allmänna råd om ekonomiskt bistånd (SOSFS 2013:1) nämns att skäliga kostnader för poster utanför riksnormen kan vara relaterade till boendekostnaden. Det anges att socialnämnden, vid bedömningen av vad som är en skälig boendekostnad, ska utgå från den enskildes faktiska kostnad och behov av boende där bland annat uppvärmningskostnaden ska beaktas. Det framgår också att socialnämnden som regel bör godta den enskildes faktiska kostnader för hushållsel om kostnaderna är skäliga.

Utöver skyddet i socialtjänstlagen finns ett skydd mot fränkoppling i 11 kap. 3-6 §§ ellagen. Här anges att konsumentens el får fränkopplas om denna gjort sig skyldig till ett väsentligt avtalsbrott, till exempel inte betalat sina fakturor. Innan en fränkoppling ska elnätsföretaget kontakta socialnämnden i den kommun där konsumenten bor. Genom meddelandet till socialnämnden finns det möjligheter att pröva om konsumenten har rätt till försörjningsstöd och därmed hindra en fränkoppling.

6.3 Artikel 27 om samhällsomfattande tjänster och sistahandsleverantör

Artikel 27 anger att medlemsstaterna inom sitt territorium ska säkerställa att alla hushållskunder och, när medlemsstaterna anser det lämpligt även små företag, har rätt till samhällsomfattande tjänster, nämligen rätt till elleveranser av en bestämd

---

⁴⁷ För att skapa jämförbarhet mellan olika typer av ersättningar beräknas så kallade helårsekvivalenter som visar hur många som skulle kunna försörjas under ett helt år med full ersättning. Till exempel blir två personer, som varit heltidsarbetslösa ett halvår var, tillsammans en helårsekvivalent.

kvalitet till konkurrenskraftiga, lätt och tydligt jämförbara, transparenta och icke-diskriminerande priser.

För att säkerställa leveranser av samhällsomfattande tjänster får medlemsstaterna utse en sistahandsleverantör. Det framgår också av artikeln att bestämmelserna ska genomföras på ett transparent och icke-diskriminerande sätt som inte hindrar det fria valet av leverantör.

Tveksamt om Sverige uppfyller artikel 27

Det är tveksamt om Sverige uppfyller elmarknadsdirektivets krav på att sistahandsleverantörer ska utses på ett icke-diskriminerande sätt. Elnätsföretagen kan utse ett elhandelsföretag inom den egna koncernen. Därigenom kan dessa elhandelsföretag få en konkurrensfördel, som ofta resulterar i ett högre pris än på anvisade avtal hos oberoende elhandelsföretag.

Dessutom ger anvisningsförfarandet i sig en möjlighet att identifiera inaktiva prisokänsliga kunder som elhandelsföretaget kan prisdiskriminera, vilket bidrar till den höga prisnivån på anvisade avtal.

Regelverket kan därför förbättras avseende dess möjlighet att säkerställa konkurrens på lika villkor.

6.4 Artikel 10 – Grundläggande avtalsenliga rättigheter

Enligt artikel 10.3 har slutkunderna rätt till ett avtal med villkor som är skäliga och kända på förhand. Enligt artikel 10.10 ska också de som har tillgång till samhällsomfattande tjänster, enligt artikel 27, ska slutkunderna informeras om sina rättigheter när det gäller samhällsomfattande tjänster.

Sverige uppfyller artikel 10

I förslaget till regeringen om hur direktivet ska implementeras i svensk lag hänvisade Ei till den bedömning som gjordes när det föregående direktivet (2009/72/EG) beslutades. I propositionen (2010/11:70) anfördes då att det saknades skäl att införa särskilda bestämmelser om villkorens skälighet i ellagen eftersom det finns bestämmelser i lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden och 3 kap. 36 § avtalslagen (1915:218) som gör att direktivets krav är uppfyllda. Konsumenternas rättigheter enligt direktivet skyddas även genom marknadsföringslagen (2008:486).

6.5 Ei:s slutsatser om regelverket kring reglerade priser

En prisreglering är endast⁴⁸ tillåten för utsatta eller energifattiga kunder, vilket i Sverige definieras som privatpersoner som varaktigt saknar förmåga att betala för den el eller naturgas som levereras till dem. I Sverige har utsatta kunder rätt till försörjningsstöd från sin kommun för att täcka levnadskostnader, bland annat skäliga kostnader för boende och hushållsel.

Gruppen utsatta kunder sammanfaller inte med den grupp som idag har anvisade avtal. Det finns utsatta kunder med anvisade avtal, men många kunder på anvisade avtal är inte utsatta. Som beskrivits i kapitel 2 har de flesta anvisade kunder hamnat på avtalet eftersom de inte valt elhandelsföretag och elavtal i samband med en flytt. Det finns även anvisade kunder inom alla inkomstkategorier och boendeformer, vilket även det tyder på att anvisade kunder inte kan likställas med utsatta kunder.

Ei gör därför bedömningen att reglering av priser för anvisade kunder inte är tillåten enligt EU-regelverket. En reglering av anvisade priser träffar inte bara den grupp som undantaget i artikel 5 tar sikte på, det vill säga utsatta kunder. Det skulle också vara svårt motivera varför en reglering av anvisade priser är nödvändig och varför inte sociallagstiftningen är tillräcklig för att skydda utsatta kunder.

Utöver befintliga hinder i EU-regelverket medför en prisreglering även risker. Exempelvis kan ett reglerat pris sättas för högt, med bibehållen konkurrenssnedvridning, eller för lågt, med förluster för anvisade elhandelsföretag som följd. Både en bibehållen konkurrenssnedvridning och förluster hindrar nya aktörer att komma in på marknaden. Ett reglerat pris som sätts under elhandelsföretagens kostnader är särskilt skadlig för konkurrensen eftersom det riskerar att dra till sig konsumenter från den konkurrensutsatta marknaden samtidigt som ett sådant pris inte förhåller sig till resursens knapphet och därför inte ger rätt incitament till en effektiv användning.

Ei anser att det finns skäl att utreda den nuvarande anvisningsprocessen eftersom mycket talar för att Sverige på ett bättre sätt skulle kunna leva upp till kravet om att sistahandsleverantörer ska utses på ett icke-diskriminerande sätt.

---

⁴⁸ Enligt artikel 5.6 är en prisreglering även tillåten under en övergångsperiod för att upprätta effektiv konkurrens. Se avsnitt 6.1 om varför detta inte bedöms vara aktuellt i Sverige.

7 Analys av konkurrensbefrämjande åtgärder som skulle gynna anvisade kunder

Ei har i kapitel 6 dragit slutsatsen att det inte är möjligt att föreslå en reglering av anvisade priser som uppfyller kraven i elmarknadsdirektivets artikel 5.

Ei har samtidigt konstaterat att det finns andra åtgärder som kan ha positiva effekter för såväl anvisade elanvändare som elmarknaden i stort och har gjort bedömningen att det är värdefullt att gå längre än utredningsuppdraget för att belysa dessa alternativ.

I detta kapitel redovisas några av dessa åtgärder. Då alternativa åtgärder till en prisreglering inte varit en del av uppdraget, och tiden för uppdraget dessutom varit knapp, har Ei dock inte haft möjlighet att utreda alla konsekvenser av dessa åtgärder.

7.1 Anvisade elhandelsföretag kan få en konkurrensfördel

Som tidigare redovisats anvisas elanvändare som inte själva väljer elhandelsföretag, eller vars elhandelsföretag inte längre kan leverera el, ett elhandelsföretag av sitt elnätets företag. Det anvisade elhandelsföretaget ingår ofta i samma koncern och får genom anvisningsprocessen tillgång till kunder som man på förhand vet är mindre priskänsliga och av vilka det kan vara möjligt att ta ut ett högre pris. Detta ger de anvisade elhandelsföretagen en konkurrensfördel som kan vara problematisk.

Flera bestämmelser i elmarknadsdirektivet pekar på vikten av en välfungerande konkurrens, bland annat:

- Artikel 5: Medlemsstaterna ska vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa effektiv konkurrens mellan leverantörerna.
- Artikel 27: Medlemsstaterna får utse en sistahandsleverantör och om de gör det ska det genomföras på ett transparent och icke-diskriminerande sätt.

Det finns därför anledning att titta närmare på åtgärder som går till botten med de problem som orsakar de höga priserna på anvisade avtal, snarare än att angripa symptomen genom att reglera priserna. Detta angreppssätt bidrar till en mer väl

fungerande elmarknad och kan även behövas för bättre leva upp till elmarknadsdirektivet.

7.2 För- och nackdelar med att skydda inaktiva kunder från att bli utan el bör analyseras

Inledningsvis kan det vara värdefullt att reflektera över vikten av att skydda inaktiva kunder från att bli utan el. Bör den som avstår från att teckna ett elavtal få el ändå (vilket är fallet idag), eller är det så att nackdelarna med en sådan ordning överväger eventuella fördelar?

Ett alternativ till den nuvarande ordningen är att ansvaret för att leverera el till inaktiva kunder avskaffas och att det blir upp till den enskilde elanvändaren att kontakta ett elhandelsföretag för att få el. Med en sådan ordning skulle en anvisning endast ske när elanvändaren förlorar sin elleverans av skäl som orsakas av elhandelsföretaget.

Om man däremot finner att värdet av att skydda de inaktiva kunderna överväger, finns det ändå skäl att reflektera över de negativa effekter på konkurrensen som följer av den nuvarande anvisningsprocessen. Är de negativa effekterna av en sådan dignitet att det är värt att göra förändringar? Blir det bättre med alternativ som skapar konkurrens om anvisningsavtalen?

I de följande avsnitten beskrivs två alternativ till hur anvisningsprocessen skulle kunna utformas eller ersättas för att bättre stämma överens med regelverket, och potentiellt också bidra till att marknaden fungerar bättre. Tabell 2 ger en översiktlig bild av de två alternativen i förhållande till den nuvarande ordningen (nollalternativ).

Tabell 2, Alternativ för bättre konkurrens mellan elhandelsföretagen, där anvisade elhandelsföretag utses på ett icke-diskriminerande sätt, med effekt för anvisade kunder

Modell	Beskrivning	Kommentar
Elnätsföretaget utser anvisat elhandelsföretag (nollalternativ)	Elnätsföretaget utser anvisat elhandelsföretag som åtar sig att leverera till skäligena villkor.	Vanligt att elhandelsföretag i egen koncern utses med risk att dessa får en konkurrensfördel. Tveksamt om detta uppfyller EU-rättens krav på att sistahandsleverantör ska utses på ett icke-diskriminerande sätt.
En mer renodlad sistahandsleverantör istället för anvisad leverantör	Alla elanvändare ska välja elhandelsföretag för att få el. Systemet med en mer renodlad sistahandsleverantör används endast för att skydda kunder vars elhandelsföretag inte längre kan leverera el.	Ger en bättre fungerande slutkundsmarknad med mer aktiva elanvändare och ingen möjlighet för anvisade elhandelsföretag att prisdiskriminera anvisade kunder. Används i Finland, och har föreslagits av Ei, i samband med elhandlarcentrisk modell. Kräver en lagändring och innebär en stor omställning för kunderna.
Upphandling av anvisat elhandelsföretag	Krav på regelbunden upphandling av anvisat elhandelsföretag införs, där alla elhandelsföretag kan konkurrera om dessa kunder.	Ger potentiellt lägre pris till inaktiva kunder. Vid lyckosam upphandling riskerar andelen kunder med anvisat avtal dock att öka och konkurrensen, i termer av aktiva kunder, att påverkas negativt.

7.3 En renodlad sistahandsleverantör

Begreppet sistahandsleverantör som finns i elmarknadsdirektivet är inte definierat. Ett anvisat elhandelsföretag kan tolkas som en sistahandsleverantör med ett uppdrag som även inkluderar leverans av el till inaktiva kunder. Uppdraget som sistahandsleverantör kan också tolkas som att leverera el till kunder vars ordinarie elhandelsföretag gått i konkurs eller förlorat sitt balansansvar, det vill säga av skäl som är kopplade till elhandelsföretaget. I den här rapporten är det ett elhandelsföretag med detta begränsade uppdrag som avses med begreppet "en renodlad sistahandsleverantör".

Modellen med en renodlad sistahandsleverantör bygger på att ansvaret för att ingå avtal om att köpa el läggs på kunden, precis så som det fungerar för andra varor. Det betyder att inaktivitet inte utgör skäl för att bli anvisad. Modellen förutsätter alltså att skyddet för inaktiva elanvändare omprövas och slopas.

Kravet att elnätsföretaget ska anvisa ett elhandelsföretag till inaktiva elanvändare infördes främst för att förhindra att elanvändare som inte tecknat avtal om elleverans förbrukar el utan att betala, men innebar även att inaktiva kunder skyddades från att bli utan el.

Från 2025 ska alla mätare klara timmätning. De tekniska förutsättningarna för att snabbt och automatiskt få information om kundens uttag av el och avtal, har minskat risken för att elanvändare kan förbruka el utan ett avtal. Detta förhållande skulle troligen ytterligare stärkas om elmarknadshubben realiserar som Ei tidigare föreslagit i rapporten *Ny modell för elmarknaden* (Ei R2017:05). En elmarknadshubb nämns också i regeringens elektrifieringsstrategi som publicerades i februari 2022 (Regeringen, 2022).

Om en mer renodlad sistahandsleverantörsmodell införs behöver troligtvis regelverket kring leveransskyldigheten ses över, det vill säga den skyldighet för elhandelsföretaget att leverera el till elanvändaren som inträder när ett avtal ingåtts. Här kan noteras att när det nuvarande systemet infördes övervägdes en modell som innebar att elnätsföretaget i dessa situationer endast temporärt skulle vara leveranskyldig till dess att elanvändaren hittat ett elhandelsföretag (SOU 1999:44), en ordning som i så fall skulle ha varit tämligen lik det nuvarande finska modellen som presenteras nedan.

Den finska modellen kan beskrivas som ett exempel på en renodlad sistahandsleverantörsmodell. Ei:s förslag om en elhandlarcentrisk modell⁴⁹ innehöll något som liknar en renodlad sistahandsleverantörsmodell.

I Finland krävs ett aktivt val för att få el

I Finland måste en elanvändare som vill ha el kontakta ett elhandelsföretag och teckna ett avtal. Det finns inget skydd för inaktiva kunder, så som det finns i Sverige.

För att trygga konsumenternas och små elanvändares tillgång på el finns i Finland en lagstadgad leveransskyldighet. Den innebär en skyldighet att leverera el till konsumenter och andra små elanvändare i ett visst distributionsnät på offentliga villkor som ingås allmänt och till ett skäligt pris. Leveransskyldigheten gäller elhandelsföretag som har betydande marknadsinflytande inom varje elnätsområde. (Regeringsproposition, 2013)

Syftet med den finska modellen är att det ska finnas minst ett elhandelsföretag i varje elnätsområde som är skyldig att sälja el till konsumenter. På det sättet ska alla konsumenter kunna hitta en leverantör oavsett var de bor och oavsett sin

---

⁴⁹ Ei R2017:05

finansiella situation. En sådan "leveransskyldig leverantör" kan formellt utses av Ei:s motsvarighet i Finland, Energimyndigheten⁵⁰.

I det finska systemet kan en kund aldrig överföras från ett elavtal till ett annat genom ett myndighetsbeslut⁵¹. Om elhandelsföretaget går i konkurs eller förlorar sitt balansansvar, ska elnätsföretaget fortsätta att leverera el under tre veckor efter det att kunden meddelats att elen kan stängas av. Under dessa tre veckor får konsumenterna och andra små elanvändare själv teckna ett nytt avtal, och har alltid möjlighet att göra det med den leveransskyldige leverantören (sistahandsleverantören⁵²) Om kunden efter de tre veckorna inte har tecknat något avtal kan elnätsföretaget stänga av elen.

Om eldistributionen eller elleveransen avbryts av skäl som beror på elanvändaren, finns ett antal tidsmässiga begränsningar i den finska elmarknadslagen. Till exempel ska det ha gått minst fem veckor sedan avgiften har förfallit till betalning eller något annat avtalsbrott första gången har meddelats elanvändaren.

Det finns även en rad tidsmässiga begränsningar för att avbryta eldistributionen eller elleveransen kopplade till bland annat svår sjukdom, arbetslöshet eller uppvärmningen av en bostad vintertid.

Ei har tidigare föreslagit att inte anvisa kunder vid flytt

I samband med att Ei lämnade förslaget om en elhandlarcentrisk modell⁵³ till regeringen lades också ett förslag om att inte anvisa kunder vid flytt. Förslaget innebar en övergång från dagens anvisningssystem till ett mer renodlat sistahandsleverantörssystem utan anvisning av kunder vid inflyttning. Enligt förslaget skulle kunderna istället behöva kontakta ett elhandelsföretag och teckna ett avtal för att få el.

Enligt förslaget skulle en anvisning endast ske när elhandelsföretaget förlorar sitt balansansvar, försätts i konkurs, får sitt avtal med ett elnätsföretag⁵⁴ hävt eller blir avregistrerad i elmarknadshubben⁵⁵. Anvisning skulle också ske när en kund får sitt avtal hävt på grund av ett väsentligt avtalsbrott. Det innebär ett system som i allt väsentligt motsvarar den finska modellen.

En rad sätt att utse elhandelsföretaget analyserades, däribland att elnätsföretaget eller en central myndighet upphandlar ett anvisat elhandelsföretag, att det största

---

⁵⁰ Energiavirasto

⁵¹ Undantaget temporär lagstiftning under vintern 2021. <https://finlex.fi/sv/laki/alkup/2021/20210892>

⁵² Sistahandsleverantörsbegreppet har i Finland något annorlunda betydelse, baserat på att en leverantör har skyldighet att erbjuda avtal till alla kunder.

⁵³ Ei R2017:05

⁵⁴ Aktualiseras inte i avsaknad av elhandlarcentrisk modell

⁵⁵ Aktualiseras inte i avsaknad av elmarknadshubb.

elhandelsföretaget blir anvisat och att den som täcker nätförlusterna också blir anvisat elhandelsföretag.

Slutligen föreslogs att ett elnätsföretag ska ingå avtal med ett elhandelsföretag som gentemot elnätsföretaget åtar sig att vara anvisat elhandelsföretag och på skäliga villkor leverera el till kunder. Metoderna för att utforma leveransvillkoren ska framgå av avtalet mellan elnätsföretaget och elhandelsföretaget. Därmed föreslogs en anvisningsprocess som liknar den vi har idag.

Reflektioner kring modell med renodlad sistahandsleverantör

Ei bedömer att en modell med en mer renodlad sistahandsleverantör, där ansvaret för att införskaffa ett elavtal läggs på kunden, har störst förutsättningar att vara effektiv, eftersom den har störst likheter med en fri marknad. Utan anvisning av inaktiva kunder upphör möjligheten för anvisade elhandelsföretag att sortera ut oelastiska kunder. Därmed upphör möjligheten att få en konkurrensfördel genom anvisningsprocessen. Genom att kunder måste välja kan konkurrensen på slutkundsmarknaden förbättras, då kundaktiviteten ökar.

Även i ett system med en renodlad sistahandsleverantör behöver denne utses på ett icke-diskriminerande och transparent sätt, vilket i princip omöjliggör att utse den som är störst (vilket är fallet i det finska systemet).

Ei:s enkät till anvisade elhandelsföretag visar att nästa alla av de anvisade kunderna (94,1 procent) hamnat på anvisningsavtal i samband med en flytt, och 2,9 procent i samband med att ett tidsbundet avtal gått ut. Det betyder att antalet kunder på anvisade avtal skulle sjunka betydligt med ett system med en renodlad sistahandsleverantör.

Detta skulle kunna innebära att sistahandsleverantören troligtvis inte behöver aktivera sitt åtagande särskilt ofta, vilket i sin tur skulle kunna motivera att upphandlingen sköts av en myndighet, istället för att alla elnätsföretag genomför upphandlingar av sistahandsleverantörer som sällan kommer att behövas.

7.4 Inför krav på upphandling av anvisat elhandelsföretag

En annan väg att gå är att behålla skyddet för inaktiva elanvändare, men att se över anvisningsprocessen.

Genom att införa regler som innebär att elnätsföretaget, eller Ei, ska utse anvisat elhandelsföretag på ett öppet, icke-diskriminerande och marknadsorienterat sätt öppnas möjligheten för alla aktörer att bli anvisade elhandelsföretag. Det skulle skapa konkurrens som kan bidra till sänkta anvisade priser.

Norge har tidigare genomfört och planerar ytterligare försök med auktion av anvisade kunder.

Norge förbereder en auktioneringsmodell

I den norska modellen är det elnätsföretaget som är ansvarigt för att leverera el till kunder som inte valt elhandelsföretag. Det innebär att elnätsföretaget köper el, är balansansvarig och fakturerar kunder som är på "leveringsplikt" (den norska motsvarigheten till anvisade kunder). Priset är reglerat under de första sex veckorna till Nord Pools dagen före-pris med ett påslag på 5 norska öre exklusive moms. Därefter är prissättningen fri och elnätsföretaget kan ta vilket pris de vill.

Intäkterna från kunder på "leveringsplikt" ingår i elnätsföretagens intäktsramar. Enligt Ei:s motsvarighet i Norge, Reguleringsmyndigheten for energi (RME)⁵⁶, kan de därför inte gå med vinst på dessa kunder och har heller inget incitament att öka antalet kunder på detta avtal.

Norge överväger att införa en modell där kunder på "leveringsplikt" fördelas genom auktion där elhandelsföretag konkurrerar om att ta över dessa kunder från elnätsföretaget. En auktion testades i liten skala i ett nätområde under 2013 och 2014. Ytterligare ett pilotförsök ska troligtvis genomföras under 2023. I det kommande försöket deltar tre till fyra utvalda elnätsföretag, den norska elmarknadshubben och RME.

Utfallet av det första pilotförsöket var över lag positivt. Samtidigt har förutsättningarna för att genomföra en auktion blivit bättre på grund av vissa regeländringar och införandet av en elmarknadshubb som gör det möjligt att dagligen identifiera och vidareförmedla data om kunder på leveringsplikt.

RME upprättar en kravspecifikation för att genomföra en årlig auktion i de utvalda nätområdena. I varje nätområde vinner ett elhandelsföretag samtliga kunder som vid auktionstillfället befinner sig på leveringsplikt och får dem därefter överförda till sig. Det vinnande elhandelsföretaget (som erbjudit sig att leverera el till lägst pris) får även samtliga tillkommande kunder under det kommande året.

Samtidigt betonar RME att det ovan beskrivna auktionskonceptet är ett av flera tänkbara alternativ och att de, när denna rapport publiceras 13 juni 2022, inte är övertygade om att det är det bästa alternativet. Det krävs därför fler analyser innan den planerade auktionen 2023 blir av.

---

⁵⁶ Reguleringsmyndigheten for energi (RME) vid Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE)

Reflektioner kring upphandling av anvisat elhandelsföretag

I Sverige väljer elnätsföretag själva anvisat elhandelsföretag. De flesta utser ett företag i den egna koncernen. Som vi konstaterat i kapitel 5 innebär den nuvarande anvisningsprocessen att ett anvisat elhandelsföretag får en tillgång från elnätsföretaget i form av en kundstock som de kan ta ett högre pris av.

En "omvänd auktion" där elhandelsföretag får ange under vilka priser och villkor de levererar el till anvisade kunder skulle kunna ha flera positiva effekter. De priser som anvisade elanvändare betalar skulle troligtvis bli lägre när de sätts i konkurrens mellan samtliga elhandelsföretag samtidigt som det nuvarande skyddet för anvisade elanvändare bibehålls.

En möjlig nackdel med en sådan reform är att med lägre anvisade priser skulle incitamentet att vara aktiv på elmarknaden minska.

7.5 Resultat av tidigare analys där sistahandsleverantör jämförts mot krav på upphandling av anvisat elhandelsföretag

På uppdrag av RME genomförde Oslo Economics 2017 en samhällsekonomisk analys av olika alternativ för att hantera anvisning av kunder. I rapporten jämfördes tre alternativa modeller med den norska modellen som beskrivits tidigare i kapitel 7. I rapporten analyserades det svenska anvisningssystemet, en variant av renodlad sistahandsleverantörsmodell och en modell med upphandling av av anvisat elhandelsföretag⁵⁷.

En av slutsatserna var att den svenska modellen ansågs strida mot kravet på neutralitet eftersom anvisat elhandelsföretag inte utses på ett transparent och icke-diskriminerande sätt; *En kan i en slik modell risikere at nettselskapet velger en kraftleverandør i samme konsern, som dermed kunne ha mulighet til å oppnå en fordel fremfor uavhengige aktører.* Såväl den renodlade sistahandsleverantörsmodellen och auktionsmodellen ansågs i rapporten vara samhällsekonomiskt mer lönsamma än nollalternativet. Vilken av modellerna som var att föredra ansågs bero på vilken hänsyn som gavs mest vikt. Sistahandsleverantörsmodellen skulle troligen ge en bättre fungerande elmarknad än auktionsmodellen men i mindre utsträckning ta hänsyn till utsatta grupper. (Oslo Economics, 2017)

---

⁵⁷ I rapporten kallas den svenska modellen *Utpekingsmodell*, den renodlade sistahandsleverantörsmodellen kallas *Generell leveringsplikt* och modellen med upphandling av av anvisat elhandelsföretag kallas för *Auksjonsmodell*.

7.6 Ei:s slutsatser av analysen och möjliga vägar framåt

Det nuvarande anvisningssystemet gör det möjligt för anvisade elhandelsföretag att använda prisdiskriminering för att öka sina vinster. Ett elhandelsföretag som prisdiskriminerar omvandlar konsumentnytta till producentnytta.

Det nuvarande systemet säkerställer inte en väl fungerande konkurrens mellan alla elhandelsföretag. Istället har elnätsföretagen möjlighet att ge elhandelsföretag inom den egna koncernen en potentiell konkurrensfördel. Det är tveksamt om anvisade elhandelsföretag utses på ett icke-diskriminierande och transparent sätt, såsom Ei bedömer att elmarknadsdirektivet föreskriver.

Anvisningsprocessen bör utredas

Det bör utredas om, och i så fall hur, den nuvarande anvisningsprocessen kan ersättas eller förändras vad gäller i vilka fall en anvisning ska ske samt hur anvisade elhandelsföretag ska utses.

En viktig del av en sådan utredning är att väga för- och nackdelar med att skydda inaktiva elanvändare (som idag anvisas ett avtal) mot varandra. Vi har i denna rapport visat att det nuvarande skyddet av inaktiva elanvändare kommer med en kostnad i form av konkurrensfördelar för vissa elhandelsföretag och höga priser för de anvisade elanvändare som systemet ska skydda.

Om kostnaderna för att skydda inaktiva elanvändare bedöms vara för höga, kan ett alternativ vara att införa en renodlad sistahandsleverantörsmodell, liknande den som används i Finland. En sådan lösning innebär att kunden aktivt måste ingå ett avtal med ett elhandelsföretag för att få el, samtidigt som det måste säkerställas att det alltid finns någon som är ekonomiskt ansvarig för leveransen.

Om värdet av att skydda inaktiva kunder även fortsatt bedöms överstiga de kostnader som följer med det nuvarande anvisningssystemet, bör anvisningsprocessen ändå ses över. En utvecklad process behöver då balansera intresset av att konkurrensutsätta anvisade avtal och intresset av att marknaden i övrigt ska vara konkurrensutsatt och drivas av kundaktivitet. Processen måste vara förenlig med EU:s regelverket. En upphandlingsprocess i någon form kan därför också ingå bland de alternativ som undersöks.

Inledande analys av de alternativa modellernas utfall

Ei har gjort en inledande analys konsekvenserna av de två modeller som redovisats i detta kapitel (renodlad sistahandsleverantör och upphandling). Tabell 3 ger en översiktlig bild av utfallet av denna inledande analys, baserat på den kunskap som inhämtats under arbetet med denna rapport. Översikten är dock inte avsedd att begränsa eller föregripa en kommande utrednings analys eller

slutsatser, utan syftar enbart till att redovisa resultatet av den relativt tidspressade analys som genomförts i samband med framtagandet av denna rapport.

Modellerna testas i tabellen mot tre kriterier; ekonomisk effektivitet, måleffektivitet och juridiska kriterier. För att bedöma *ekonomisk effektivitet* har vi analyserat hur prissättningen på anvisade avtal påverkar producent- och konsumentöverskottet. Vi har även bedömt om modellerna ger konkurrensfördelar till enskilda aktörer och hur kundaktivitet påverkas. *Måleffektiviteten* kopplar till hur väl modellerna förväntas uppnå målet om en minskad andel kunder på anvisade avtal och ett lägre pris på avtalen. De *juridiska kriterierna* handlar om huruvida modellerna lever upp till elmarknadsdirektivet och hur de förhåller sig till ellagen.

Tabell 3, Inledande bedömning av modeller för ny eller utvecklad anvisningsprocess

Bedömningskriterium	Elnätsföretag utser anvisat elhandelsföretag (nollalternativ)	Renodlad sistahandsleverantörsmodell	Upphandling av anvisat elhandelsföretag
Ekonomisk effektivitet			
Påverkan på producent- och konsumentöverskott på anvisningsmarknaden	0	Ökat konsumentöverskott och minskat producentöverskott eftersom det blir svårare att prisdiskriminera	Ökat konsumentöverskott och minskat producentöverskott om auktionsförfarandet leder till lägre pris
Påverkan på konkurrensfördel för anvisade elhandelsföretag	0	Konkurrensfördel försvinner	Konkurrensfördel försvinner
Påverkan på kundaktivitet	0	Ökar, eftersom elanvändaren måste välja elhandelsföretag och elavtal för att få el	Minskar om elanvändaren får bra pris även utan att välja
Måleffektivitet			
Effekt på pris till anvisade kunder	0	Anvisat pris för inaktiva kunder upphör då elanvändare måste välja elavtal. Oklart hur priset hos sistahandsleverantörer påverkas	Framgångsrika upphandlingar bör ge lägre pris på anvisade avtal

Bedömningskriterium	Elnätsföretag utser anvisat elhandelsföretag (nollalternativ)	Renodlad sistahandsleverantörsmodell	Upphandling av anvisat elhandelsföretag
Effekt på antal anvisade kunder	0	Färre eftersom inaktiva elanvändare inte längre får anvisade avtal	Fler eftersom lägre pris ger lägre incitament att välja bort anvisade avtal
Juridiska kriterier			
Offentliga ingripanden i prissättningen får bara riktas till utsatta kunder (Art 5)	Uppfylls eftersom vi inte har reglerade priser idag	Uppfylls	Oklart om krav på upphandling av anvisning är ett offentligt ingripande i prissättningen
Medlemsstaterna ska vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa effektiv konkurrens (Art 5)	Tveksamt då anvisade elhandelsföretag får en konkurrensfördel	Uppfylls då möjligheten ge konkurrensfördel inom koncern upphör	Uppfylls eftersom anvisningsprocessen öppnas upp för alla elhandelsföretag
Utse sistahandsleverantör på ett icke-diskriminerande och transparent sätt (Art 27)	Tveksamt eftersom det ofta sker inom koncern.	Beror på val av process för att utse sistahandsleverantör	Uppfylls eftersom anvisningsprocessen öppnas upp för alla elhandelsföretag
Förenlighet med ellagen 8 kap 8 §	0	Nej, lagtexten måste ändras	Nej, lagtexten måste ändras

8 Referenser

- ACER. (April 2022). *ACER's Final Assessment of the EU Wholesale Electricity Market Design*. Hämtat från [acer.europa.eu](https://extranet.acer.europa.eu):
https://extranet.acer.europa.eu/Official_documents/Acts_of_the_Agency/Publication/ACER's%20Final%20Assessment%20of%20the%20EU%20Wholesale%20Electricity%20Market%20Design.pdf
- Barkley, A. (2019). *The Economics of Food and Agricultural Markets*. Hämtat från NPP eBooks. 28: <https://newprairiepress.org/ebooks/28>
- Ellagen. (1997:857).
- Energimarknadsinspektionen. (Ei 2012:07). Systemet med anvisad elhandlare - översyn och förslag till åtgärder.
- Energimarknadsinspektionen. (Ei R2014:19). *Avtal och information till anvisade kunder - en uppföljning*. Eskilstuna: Energimarknadsinspektionen.
- Energimarknadsinspektionen. (Ei R2017:05). *Ny modell för elmarknaden*. Eskilstuna: Energimarknadsinspektionen.
- Energimarknadsinspektionen. (Ei R2020:02). *Ren energi inom EU - Ett genomförande av fem rättsakter Ei R2020:02*. Eskilstuna: Energimarknadsinspektionen.
- Energimarknadsinspektionen. (EIFS 2020:04). *Energimarknadsinspektionens föreskrifter och allmänna råd om elleverantörers skyldighet att lämna uppgift om priser och leveransvillkor som tillämpas mot elanvändare*.
- Energimyndigheten, SCB. (2021). *El-, gas- och fjärrvärmeförsörjningen 2020 (EN 11 SM 2101)*. Energimyndigheten & Statistiska Centralbyrån (SCB).
- Europaparlamentet och rådet. ((EU) 2019/944). *Europaparlamentets och rådets direktiv om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om ändring av direktiv 2012/27/EU*.
- Europaparlamentets och rådets direktiv om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphävande av direktiv 2003/54/EG. (2009/72/EG).

- Infrastrukturdepartementet. (2016:742). Förordning med instruktion för Energimarknadsinspektionen. Stockholm.
- Kommissionen. (2022). Energy Markets. Bryssel. Hämtat från https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_3140
- Kommissionen. (2022). REPowerEU: A plan to rapidly reduce dependence on Russian fossil fuels and fast forward the green transition. Bryssel. Hämtat från https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_3131
- Konkurrensverket. (Dnr 186/2016). Yttrande. Hämtat från <https://www.konkurrensverket.se/contentassets/2840a0974c574e329631f3f503ed15a0/16-0186-yttrande-anvisade-avtal-el.pdf>
- NordREG Customer Survey. (2018). *Nordic Customer Survey 2018 - Consumer behavior in the Nordic electricity market*. Sentio Research AS.
- Oslo Economics. (2017). *Samfunnsøkonomisk analyse av modeller for leveringsplikt og nettleieavregning - Konsulentrapport utarbeidet for NVE*. Oslo: NVE RME.
- Promemoria 2016-03-11. (2016). *Anvisade elavtal*. Stockholm: Miljö- och energidepartementet.
- Proposition. (2010/11:70). Tredje inremarknadspaketet för el och naturgas.
- Proposition. (2016/17:13). Anvisade elavtal.
- Regeringen. (2022). *Nationell strategi för elektrifiering – en trygg, konkurrenskraftig och hållbar elförsörjning för en historisk klimatomställning*.
- Regeringsproposition. (2013). *Finlex*. Hämtat från Regeringspropositioner RP 20/2013 rd: <https://www.finlex.fi/sv/esitykset/he/2013/20130020.pdf>
- Regleringsbrev. (I2021/03313). *Regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende Energimarknadsinspektionen*. Stockholm: Infrastrukturdepartementet, Regeringen.
- Socialstyrelsen. (SOSFS 2013:1). *Allmänna råd om ekonomiskt bistånd*.
- Statens offentliga utredningar. (SOU 1999:44). *Öppen elmarknad*. Stockholm.

Bilaga 1 – Enkätundersökningar

Enkät till anvisade elhandelsföretag

Energimarknadsinspektionen skickade i februari 2022 en enkät till de 102 elhandelsföretag som rapporterat anvisade priser till Elpriskollen, varav 54 besvarade enkäten. De 54 elhandelsföretag som besvarade enkäten besvarade inte alla frågor. Skäl som angavs för att inte besvara en fråga var till exempel att man bytt redovisningssystem och inte hade uppgifter för 2016 eller att man ansåg det alltför tidskrävande att besvara frågan.

Nedan följer en sammanställning av de frågor som ställdes med svarsfrekvens för respektive fråga.

1. Ingår företaget i en koncern med ett elnätsföretag? (54/54)
2. Anvisar elnätsföretaget i samma koncern kunder till er? (48/54)
3. Beskriv hur ni blev anvisat elhandelsföretag? (7/54)
4. Hur många elnätsföretag anvisar kunder till er som anvisat elhandelsföretag? 54/54)
5. Hur fördelas era kunder som har anvisningsavtal på följande kundkategorier? (45/54)
6. Hur stor andel av era privatkunder ligger på anvisningsavtal idag jämfört med 2016? (50/54)
7. Hur stor andel av er volym utgörs av anvisade avtal? (50/54)
8. Fördela era anvisade privatkunder på nedan angivna förbrukningsintervall. (49/54)
9. Hur har era privatkunder hamnat på anvisningsavtal? (46/54)
10. Hur länge har era nuvarande kunder med anvisningsavtal haft sina anvisningsavtal? (44/54)
11. Hur stor andel av alla era företagskunder har anvisningsavtal idag jämfört med 2016? (48/54)
12. Hur stor andel av er volym till företagskunder utgörs av anvisade avtal? (44/54)
13. Hur mycket förbrukar era företagskunder som har anvisningsavtal? (46/54)
14. Hur har era företagskunder hamnat på anvisningsavtal? (41/54)
15. Hur länge har era nuvarande företagskunder haft anvisningsavtal? (39/54)
16. Hur stor andel av er omsättning kommer från anvisningsavtal (%)? (47/54)
17. Hur stor andel av er vinst kommer från anvisningsavtal (%)? (47/54)
18. Har ni högre kostnader för anvisade kunder jämfört med kunder på rörliga avtal (Rörligt pris löpande)? (51/54)
19. Vilka är de största merkostnaderna för anvisade kunder jämfört med kunder på rörliga avtal (Rörligt pris löpande)? (51/54)
20. Hur mycket är merkostnaden för anvisade kunder jämfört med kunder på rörligt avtal (Rörligt pris löpande på en representativ månad)? (45/54)
21. Vad är huvudsyftet med prisnivån som ni har valt på anvisningsavtal? (54/54)
22. Hur stor andel av alla era kunder skickades till inkasso under 2021? (%) (46/54)
23. Hur stor andel av de kunder som skickades till inkasso hade anvisningsavtal? (46/54)
24. Hur stor andel av era anvisningsavtal har rörlig respektive fast priskonstruktion? (49/54)
25. Energimarknadsinspektionen har regeringens uppdrag att föreslå en prisreglering på anvisningsavtal. Har ni något konkret förslag hur en sådan reglering kan utformas? (54/54)

Enkätundersökning till elhandelsföretag som inte är anvisade

Energimarknadsinspektionen skickade i februari 2022 en enkät till de 40 elhandelsföretag som inte rapporterat anvisade priser till Elpriskollen, varav 25 besvarade samtliga frågor i enkäten. Nedan följer en sammanställning av de frågor som ställdes.

1. Ingår företaget i en koncern med ett elnätsföretag?
2. Är ni anvisat elhandelsföretag?
3. Energimarknadsinspektionen har regeringens uppdrag att föreslå en prisreglering på anvisningsavtal. Har ni något konkret förslag hur en sådan reglering kan utformas?

Enkät till elnätsföretag

Energimarknadsinspektionen skickade i februari 2022 en enkät till samtliga 170 elnätsföretag, varav 85 besvarade samtliga frågor i enkäten. Nedan följer en sammanställning av de frågor som ställdes.

1. Hur har ni valt ert/era anvisade elhandelsföretag?
2. Vilka kriterier är viktiga när ni väljer anvisat elhandelsföretag?
3. Har ni haft samma anvisade elhandelsföretag under de senaste 5 åren?
4. Energimarknadsinspektionen har regeringens uppdrag att föreslå en prisreglering på anvisade avtal. Har ni något konkret förslag hur en sådan reglering kan utformas?

Svaren på fråga 4 användes inte i rapporten.

Enkätundersökning till anvisade privat- och företagskunder

Ei gav i februari 2022 Novus i uppdrag att genomföra en webbenkät med ett representativt urval av privatkunder samt intervjuer med ett representativt urval av företagskunder. Syftet var att få kunskap om vad som kännetecknar de kunder som idag har anvisade elavtal, såväl konsumenter som företagskunder.

Resultat

Resultaten levereras i två diagramrapporter med signifikanta skillnader markerade i rapporterna (kön, ålder, utbildning och region). En signifikant skillnad innebär att ett värde i en undergrupp, t.ex. kön, avviker från totalvärdet i så stor utsträckning att det inte kan ses som slumpmässigt. Resultatet är efterstratifierat, det vill säga i efterhand viktat mot kända populationstal i syfte att korrigera eventuella skevheter i stickprovet jämfört med målpopulationen.

Genomförande

Webbenkät till privatkunder: Antal godkända svar: 2 555, fältperiod: 9–17 mars 2022, deltagarfrekvens bland de sökta personerna: 53 % (deltagarfrekvens är andel av de sökta personerna som besvarat undersökningen). Undersökningen är genomförd via webbintervjuer i Novus slumpmässigt rekryterade Sverigepanel,

vilket ska garantera representativa resultat. Resultaten ska vara generaliserbara till den aktuella målpopulationen.

Intervjuer med företagskunder: Antal genomförda intervjuer: 242 Anvisat avtal och 478 Ej anvisat avtal, fältperiod: 9-21 mars 2022, Deltagarfrekvens bland de sökta personerna: 47%. Undersökningen är genomförd via telefonintervjuer, som har genomförts av en nära samarbetspartner till Novus. Urvalet har köpts in av Novus samarbetspartner. Ett kompletterande urval av företagare har genomförts i Novus Sverigepanel.

Målgrupp

Webbenkäte till privatkunder: Svenska allmänheten. Ålder från 25 år och uppåt.

Intervjuer med företagskunder: Representanter för svenska företag som har en omsättning på minst 1 miljon och handhar företagets elavtal och/eller elfakturor. Novus uppdrag var inledningsvis att intervjua ett representativt urval av samtliga företag. Svarefrekvensen var dock så låg bland mindre företag att uppdraget fick revideras till företag med omsättning över 1 miljon kronor.

Frågor till privatkunder

1. Är du med och fattar beslut om ditt hushålls elavtal?
2. Hur får du din elfaktura?
3. Hur bor du?
4. Hyr eller äger du din bostad?
5. Hyr eller äger du din bostad?
6. Om du hyr din bostad eller betalar en avgift till en bostadsrättsförening, ingår elkostnaden i hyran eller avgiften?
7. Hur länge har du varit kund hos ditt nuvarande elhandelsföretag?
8. När du blev kund hos ditt nuvarande elhandelsföretag, fick du då möjlighet att välja mellan olika avtalstyper/avtalsformer, till exempel fast elpris eller rörligt elpris?
9. Hur gick det till när du blev kund hos det elhandelsföretag som idag levererar el till dig?
10. Har du någon gång jämfört ditt nuvarande elavtal med andra elavtal?
11. När jämförde du senast ditt nuvarande elavtal med andra elavtal?
12. Har du bytt avtalstyper/avtalsformer, till exempel fast elpris eller rörligt elpris, under den tid du varit kund hos ditt nuvarande elhandelsföretag?
13. Du har jämfört olika elavtal men valt att behålla det elavtal du hade. Varför har du valt att behålla elavtalet?
14. Varför har du aldrig bytt och/eller jämfört elavtal?
15. Hur många personer bor i ditt hushåll? - Antal vuxna (över 18 år)
16. Hur många personer bor i ditt hushåll? - Antal barn (under 18 år)
17. Vilken är ditt hushålls sammanlagda inkomst per månad före skatt (inkomst, pension, bidrag och försörjningsstöd)?
18. Ungefär hur mycket el förbrukar ditt hushåll per år?
19. Har du eller någon i ditt hushåll en registrerad enskild näringsverksamhet?
20. Hur betalar du din elfaktura?
21. Läser du informationen på din elfaktura?
22. Tänk på alla de fakturor du fått under det senaste året från ditt nuvarande elhandelsföretag. Har du på någon av dessa fakturor lagt märke till följande information: - Information om andra avtalstyper som ditt elhandelsföretag erbjuder

23. Tänk på alla de fakturor du fått under det senaste året från ditt nuvarande elhandelsföretag. Har du på någon av dessa fakturor lagt märke till följande information: - Information om var du kan hitta uppgifter om priser och villkor som andra elhandelsföretag (än ditt) erbjuder
24. Hade du nytta av den informationen som fanns på fakturan?

Frågor till företagskunder

1. Är du med och fattar beslut om företagets elavtal?
2. Hur får du företaget elfaktura?
3. Äger eller hyr företaget sina lokaler?
4. Ingår elkostnaden i hyran eller avgiften?
5. Hur många arbetsställen/kontor har företaget?
6. Hur länge har ditt företag varit kund hos det nuvarande elhandelsföretaget?
7. När företaget blev kund hos det nuvarande elhandelsföretaget, fick företaget då möjlighet att välja mellan olika avtalstyper, till exempel fast elpris eller rörligt elpris?
8. Hur gick det till när företaget blev kund hos det elhandelsföretag som idag levererar el till företaget?
9. Har företaget någon gång jämfört det nuvarande elavtalet med andra elavtal?
10. När jämförde företaget senast det nuvarande elavtalet med andra elavtal?
11. Har företaget bytt avtalsform/avtalstyp till exempel fast eller rörligt pris, under den tid det varit kund hos det nuvarande elhandelsföretaget?
12. Företaget har jämfört olika elavtal men valt att behålla det elavtal företaget redan hade. Varför?
13. Varför har företaget aldrig bytt och/eller jämfört elavtal?
14. Vilken företagsform har du?
15. Hur länge har företaget funnits?
16. Hur många anställda har företaget?
17. Vilken är företagets sammanlagda omsättning per år före skatt?
18. Ungefär hur mycket el förbrukar företaget per år?
19. Inom vilken bransch är företaget verksam?
20. Hur betalar företaget sin elfaktura?
21. Läser du informationen på företagets elfaktura?
22. Tänk på alla de fakturor företaget fått under det senaste året från det nuvarande elhandelsföretaget. Har du på någon av dessa fakturor lagt märke till följande information: - Information om andra avtalstyper som elhandelsföretaget erbjuder
23. Tänk på alla de fakturor företaget fått under det senaste året från det nuvarande elhandelsföretaget. Har du på någon av dessa fakturor lagt märke till följande information: - Information om var företaget kan hitta uppgifter om priser och villkor som andra elhandelsföretag (än det ni har) erbjuder
24. Hade du nytta av den information som du läst om på fakturorna?

Bilaga 2 – Metodfördjupning för utvärdering av prisutvecklingen sedan 2017 års reglering kring anvisade priser

Val av förbrukningsprofil

Enligt svaren i Ei:s enkät till anvisade elhandelsföretag har drygt hälften (52 procent) av de anvisade privatkunderna en årlig förbrukning på upp till 2 000 kWh. Enligt svaren i enkäten hade knappt hälften (46 procent) av företagen med anvisade avtal en förbrukning på upp till 2 000 kWh per år och 82 procent en förbrukning på upp till 20 000 kWh per år. Ei:s data över inrapporterade priser till Elpriskollen grupperas efter kundernas förbrukningsnivå där den minsta förbrukningsnivån för privatkunder är 2 000 kWh per år och för företagskunder 20 000 kWh per år. Dessa två förbrukningsnivåer har alltså valts för analys i rapporten eftersom vi bedömer att det ger en bild som stämmer på flest elanvändare.

I rapporten har främst diagram som avser elområde SE3 presenterats, eftersom detta elområde har flest elanvändare. Kompletterande diagram och grafer för övriga elområden finns i *Bilaga 3 – Diagram över anvisade priser i SE1, SE2 och SE4*.

Priser och kostnader

Då elnätsavgifter inte påverkas av vilket elhandelsavtal som elanvändaren har valt, analyseras inte elnätsavgifterna alls i denna rapport.

De tre linjerna i Figur 21 representerar olika priser. Spotpriser är hämtade från Nord Pool och är månadsmedelvärden av spotpriserna för respektive månad. Anvisade priser är genomsnitt av de anvisade priser som elhandelsföretagen rapporterat den 15:e varje månad. Referenspriser visar ett genomsnitt av de tio billigaste erbjudandena om *Rörligt pris löpande* den 15:e i varje månad. Skälet till att använda ett genomsnitt av de tio billigaste avtalen och inte endast det allra billigaste avtalet är att göra måttet mer robust för eventuella felrapporteringar.

Priserna har justerats för att avse samma månad

Elhandelsföretagen rapporterar av praktiska skäl in sina priser för *Rörligt pris löpande* med en månads fördröjning då de först vid avslutad månad har månadsmedelvärdet av spotpriset för den aktuella månaden, kostnaderna för

volymvägning, ursprungsgarantier och balansansvar. Prisuppgifterna är justerade för detta för att visa jämförbara månader, det vill säga att priser som rapporterats i februari var de priser som elanvändare betalade i januari.

Anvisade avtal kan ha fast eller rörlig priskonstruktion. De flesta anvisade avtal hade tidigare en fast priskonstruktion, vilket bland annat Ei:s rapport från 2014⁵⁸ visade. Under arbetet med denna rapport har Ei dock dragit slutsatsen att de flesta anvisade elhandelsföretag övergått till anvisade avtal med rörlig priskonstruktion. Detta påverkar för vilken månad ett inrapporterat anvisat pris gäller. Fasta priser gäller för den månad de rapporteras, rörliga gäller föregående månad. Bedömningen att de flesta anvisade elhandelsföretag numera har anvisade avtal med rörlig priskonstruktion har därför gjort att Ei korrigerat för vilken månad priset gäller i syfte att ge en så korrekt bild av priserna som möjligt.

Referenspriset är ett estimat för anvisade elhandelsföretags kostnader

Ei har gjort antagandet att de billigaste avtalen om *Rörligt pris löpande* speglar de kostnader som alla elhandelsföretag har. Detta antagande utgår från nationalekonomisk teori som säger att företag är pristagare på en marknad med perfekt konkurrens, och på en sådan marknad kommer företagen att pressa sina priser tills priset för en (homogen) vara är lika med marginalkostnaden.

Ei är samtidigt medvetna om att olika elhandelsföretag i praktiken inte har exakt samma kostnader, eftersom vissa elhandelsföretag till exempel kan ha stordriftsfördelar. För att möjliggöra beräkningar har vi dock valt att göra detta förenklande antagande, att alla elhandelsföretag har samma kostnader, och att dessa kostnader estimeras med genomsnittet av marknadens tio billigaste avtal under avtalsformen *Rörligt pris löpande*. Dessa referenspriser har använts som estimat för kostnader vid beräkningar av exempelvis påslag och påslagsskvot.

Både fasta och rörliga priskomponenter ingår

De priser som analyseras i rapporten är så kallade jämförpriser där alla priskomponenter (utom moms) ingår och har fördelats på 2 000 kWh (privatkunder) respektive 20 000 kWh (företagskunder). Detta innebär att utöver spotpriset ingår även exempelvis fast månads- eller årsavgift, eventuella påslag för ursprungsgarantier, volymvägning, kostnader för balansansvar med mera.

För både referenspris och anvisade priser har momssatsen på 25 procent exkluderats ur priserna för att ge en bättre bild av hur stora prispåslagen och kostnaderna är. Det finns två huvudsakliga skäl till detta. Dels är momsen en priskomponent som elhandelsföretagen måste ha, varför det inte är så intressant att undersöka. Dels är momsen en procentsats, vilket gör att storleken på momsen

---

⁵⁸ Ei R2014:19

ökar med elhandelsföretagens priser. Med momsen exkluderad blir det alltså lättare och mer tydligt att titta på olika elhandelsföretags påslag.

Sedan 2018 har energiskatten betalats på elnätsfakturan. Innan dess betalades energiskatten på elhandelsfakturan. För att göra priserna jämförbara över tid är energiskatten fram till och med 2017 därför exkluderad från de anvisade och rörliga priserna (referenspriserna) som syns i bland annat Figur 21. För att veta vilken skattesats som skulle exkluderas jämförde vi nätområden med elområden. En övervägande del av kommunerna i SE1 och SE2 hade en reducerad energiskatt, ett fåtal kommuner i SE3 hade också en reducerad energiskatt och inga kommuner i SE4 hade en reducerad energiskatt. Vi valde därför att exkludera en reducerad energiskatt från priserna fram till och med 2017 i SE1 och SE2, och full energiskatt från priserna i SE3 och SE4.

Kvalitetssäkring av data

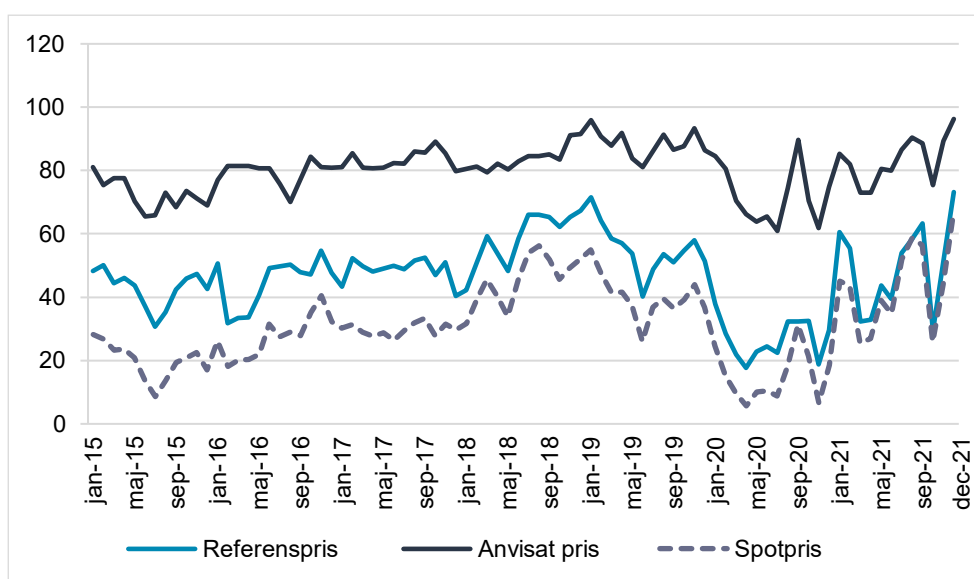
Av priserna för *Rörligt pris löpande* har totalt 101 (av cirka 3 000) rörliga avtal rensats bort på grund av uppenbar felrapportering då dessa rörliga inrapporterade priser har varit under spotprisnivån. För anvisade priser rensades ett värde bort på grund av uppenbar felrapportering, det inrapporterade priset var på över 6 000 öre per kWh (för privata avtal). I augusti 2018 och september 2020 har data för anvisade och rörliga priser fallit bort på grund av ett tekniskt fel i Ei:s prisdatabas. Värdena för dessa månader har ersatts med värden från föregående månad.

Bilaga 3 – Diagram över anvisade priser i SE1, SE2 och SE4

Spotpris, referenspris⁵⁹ och anvisat pris i SE1, SE2 och SE4

Privatkunder

Figur 1 Spotpris, referenspris och genomsnittligt anvisat pris (privatkund 2 000 kWh/år i SE1), öre/kWh

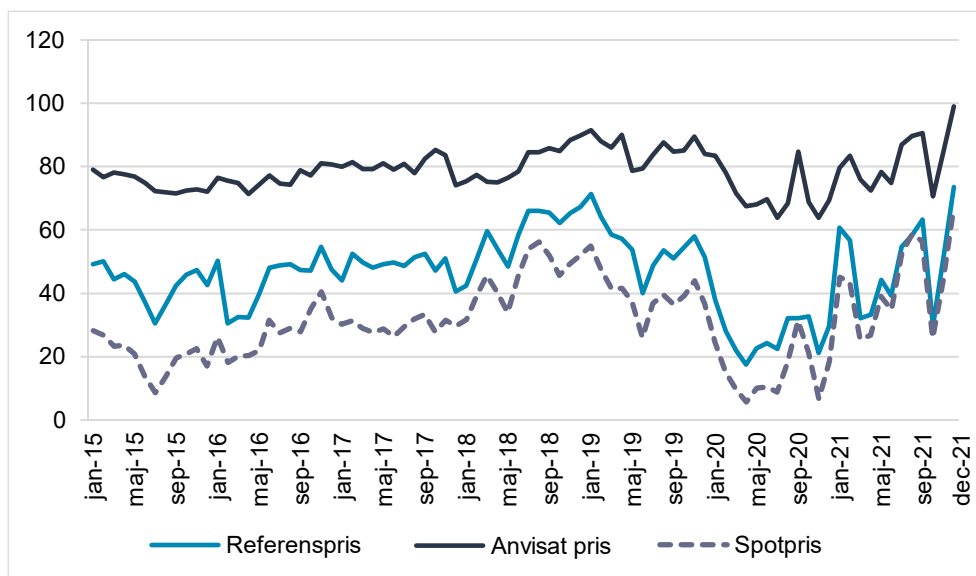

Källa: Elpriskollen, Nord pool

⁵⁹ Med referenspris avses ett genomsnitt av de tio billigaste erbjudandena på Elpriskollen under avtalsformen *Rörligt pris löpande*.

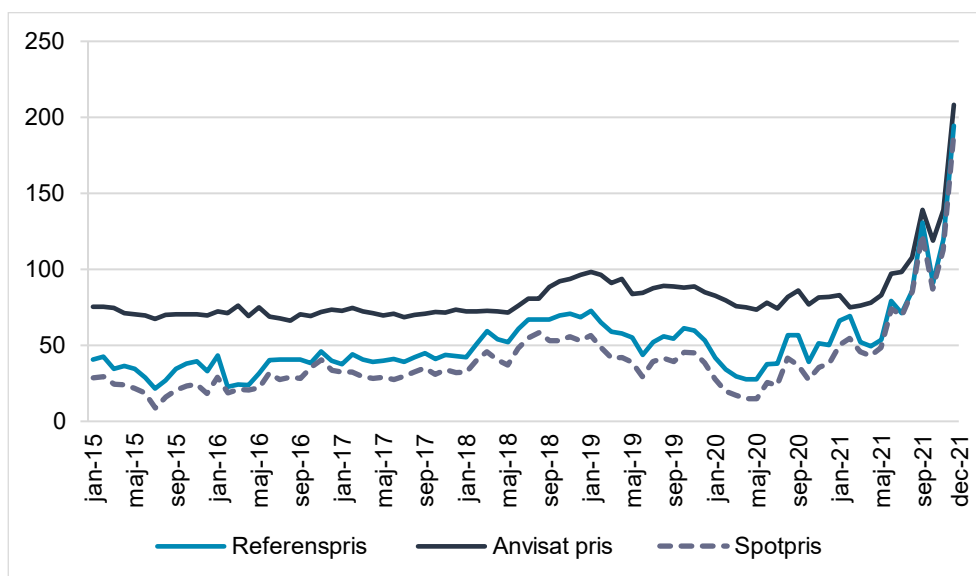

Figur 2 Spotpris, referenspris och genomsnittligt anvisat pris (privatkund 2 000 kWh/år i SE2), öre/kWh

Källa: Elpriskollen, Nord pool

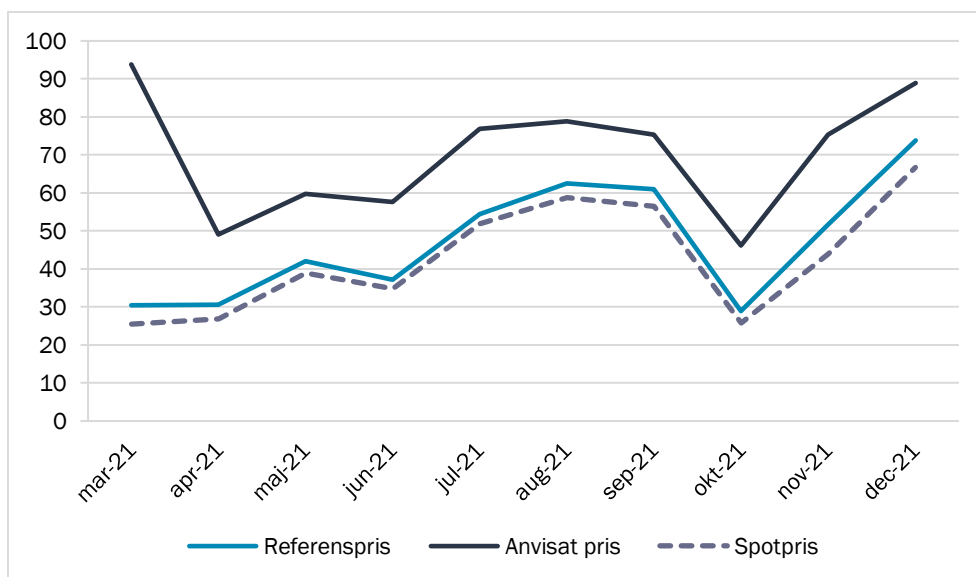
Figur 3 Spotpris, referenspris och genomsnittligt anvisat pris (privatkund 2 000 kWh/år i SE4), öre/kWh

Källa: Elpriskollen, Nord pool

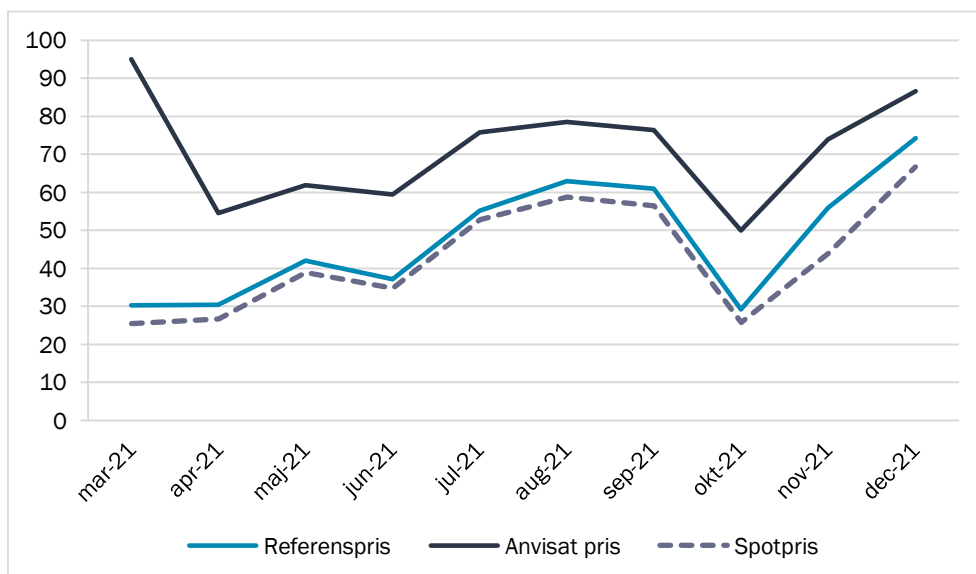
Företagskunder

Figur 4 Spotpris, referenspris och genomsnittligt anvisat pris (företagskund 20 000 kWh/år i SE1), öre/kWh

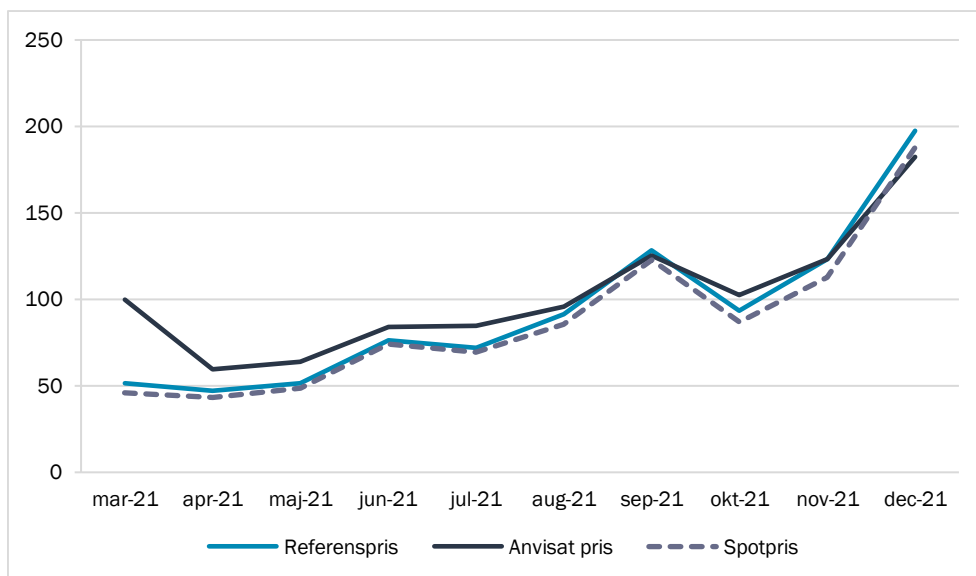
Källa: Elpriskollen, Nord pool

Figur 5 Spotpris, referenspris och genomsnittligt anvisat pris (företagskund 20 000 kWh/år i SE2), öre/kWh

Källa: Elpriskollen, Nord pool

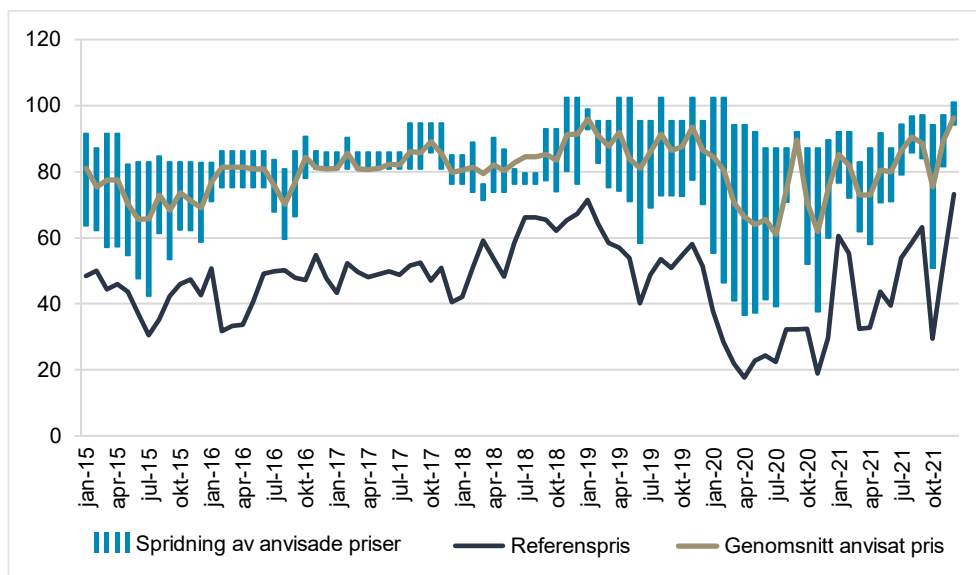
Figur 6 Spotpris, referenspris och genomsnittligt anvisat pris (företagskund 20 000 kWh/år i SE4), öre/kWh

Källa: Elpriskollen, Nord pool

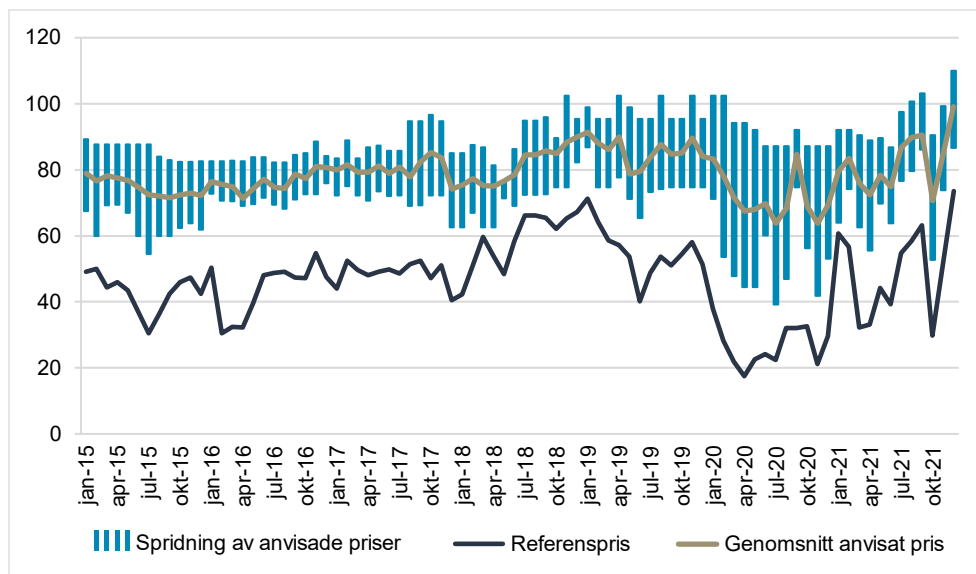
Spridning kring genomsnittet av privatkunders anvisade priser

Figur 7 Spridning kring genomsnittspris av anvisade priser jämfört med referenspris (privatkund 2 000 kWh/år i SE1)

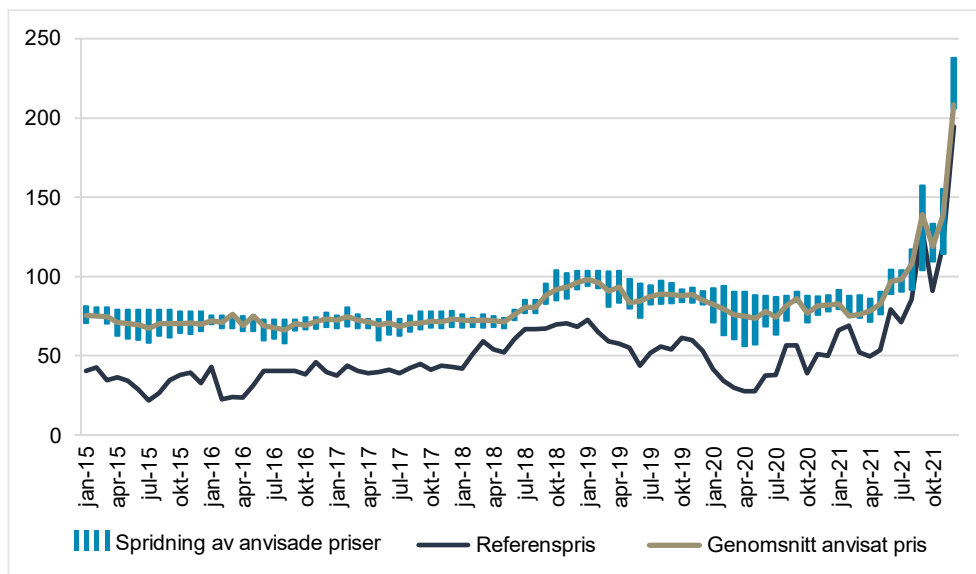
Källa: Elpriskollen

Figur 8 Spridning kring genomsnittspris av anvisade priser jämfört med referenspris (privatkund 2 000 kWh/år i SE2)

Källa: Elpriskollen

Figur 9 Spridning kring genomsnittspris av anvisade priser jämfört med referenspris (privatkund 2 000 kWh/år i SE4)

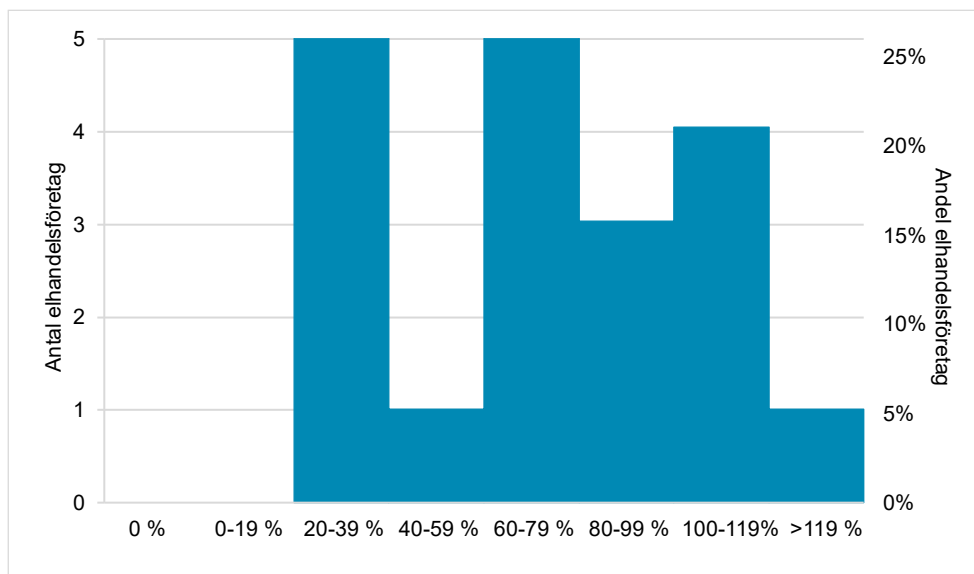

Källa: Elpriskollen

Fördelning av påslagskvoter i SE1, SE2 och SE4

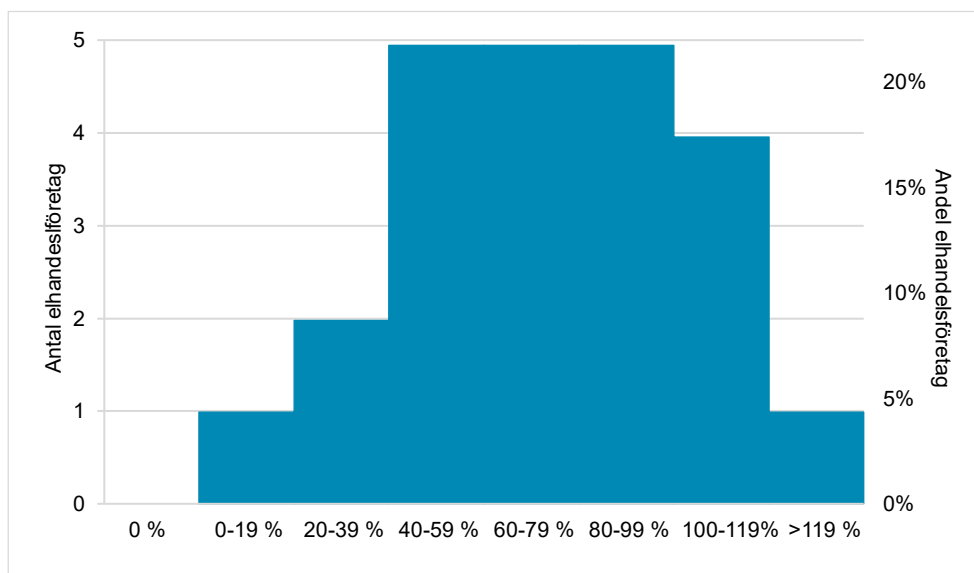
Privatkunder

Figur 10 Fördelning av elhandelsföretagens påslagskvoter på sina anvisade avtal 2015–2021 (privatkund 2 000 kWh/år i SE1)

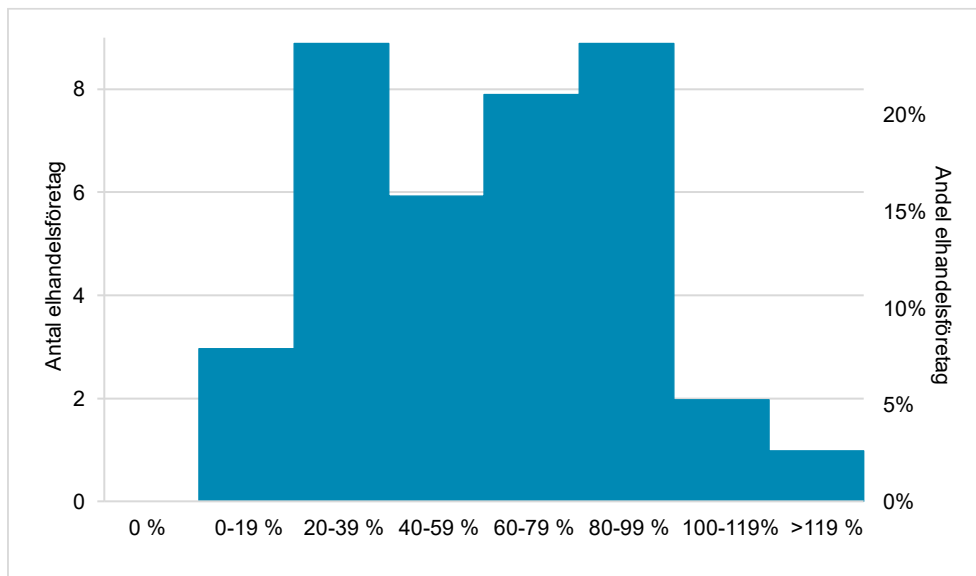
Källa: Elpriskollen

Figur 11 Fördelning av elhandelsföretagens påslagskvoter på sina anvisade avtal 2015–2021 (privatkund 2 000 kWh/år i SE2)

Källa: Elpriskollen

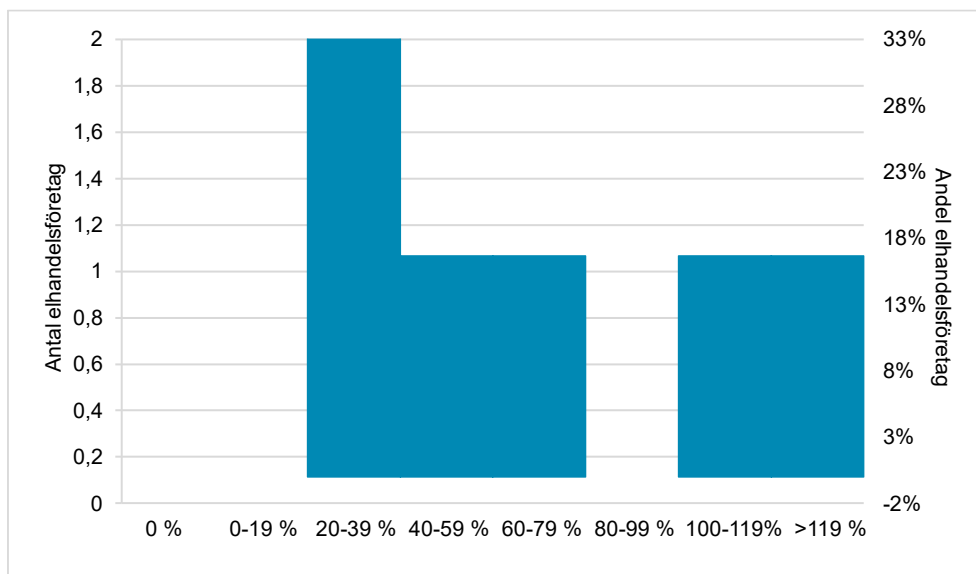
Figur 12 Fördelning av elhandelsföretagens påslagskvoter på sina anvisade avtal 2015–2021 (privatkund 2 000 kWh/år i SE4)

Källa: Elpriskollen

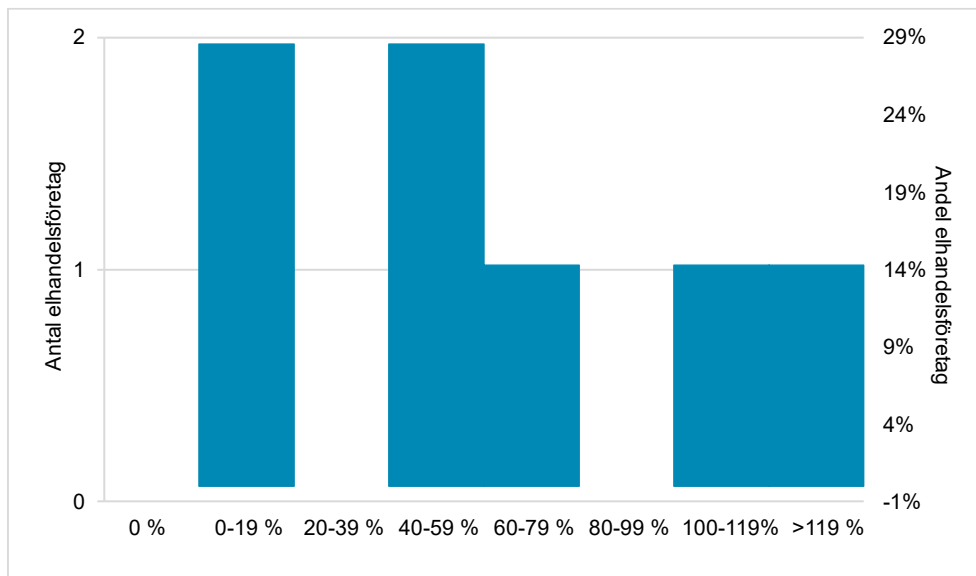
Företagskunder

Figur 13 Fördelning av elhandelsföretagens påslagskvoter på sina anvisade avtal mars–december 2021 (företagskund 20 000 kWh/år i SE1)

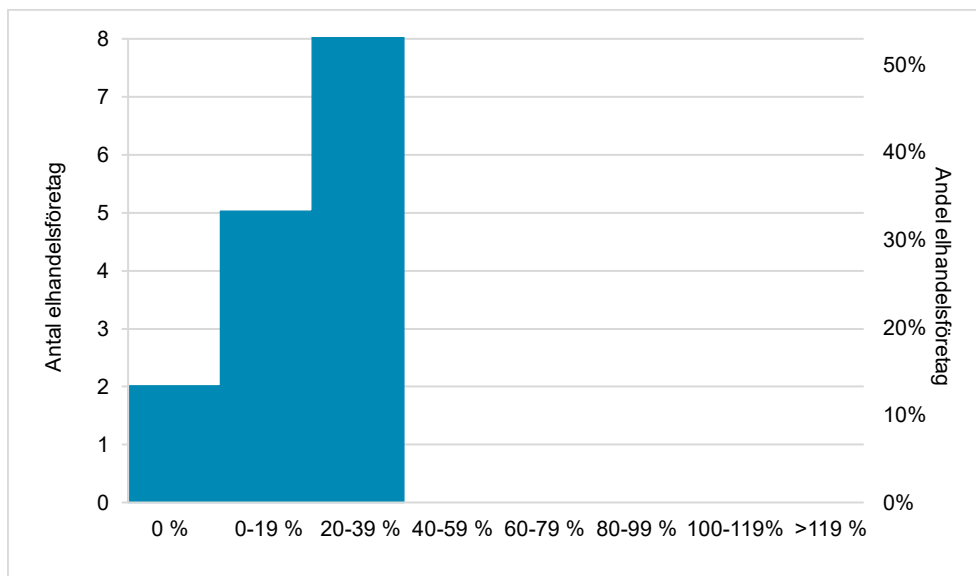
Källa: Elpriskollen

Figur 14 Fördelning av elhandelsföretagens påslagskvoter på sina anvisade avtal mars–december 2021 (företagskund 20 000 kWh/år i SE2)

Källa: Elpriskollen

Figur 15 Fördelning av elhandelsföretagens påslagskvoter på sina anvisade avtal mars–december 2021 (företagskund 20 000 kWh/år i SE4)

Källa: Elpriskollen

Bilaga 4 – Omvärldssituationen 2022 och dess inverkan på synen på prisreglering

Elmarknadsdirektivet utgör grunden för den lagstiftning som reglerar elmarknaderna inom EU. Även om elmarknadsdirektivet ännu inte är implementerat i sin helhet i alla medlemsländer, bland annat Sverige, kan Ei konstatera att det pågår diskussioner om den nuvarande marknadsmodellen och att ett stort antal medlemsländer infört åtgärder för att skydda konsumenter mot de extrema prisökningar som skett under 2021 och 2022.

Kommissionens initiativ RePowerEurope

Efter Rysslands invasion av Ukraina publicerade kommissionen den 8 mars 2022 dokumentet "REPowerEU: Joint European Action for more affordable, secure and sustainable energy".

Dokumentet, som är adresserat till bland andra Europaparlamentet och Europeiska rådet, beskriver det nuvarande beroendet av rysk gas och olja och behovet av att skynda på övergången till alternativa energikällor samt innehåller en vägledning för hur elmarknadsdirektivets artikel 5 ska tillämpas i ljuset av prisökningarna under 2021 och 2022.

En av bilagorna till dokumentet fokuserar på prisregleringar. De prisregleringar som enligt kommissionen är möjliga och tillåtna ska vara tidsbegränsade och främst avsedda att skydda utsatta och energifattiga mot de exceptionella prisökningar vi sett under senare tid. Det ska finnas en tydlig plan för utfasning av regleringarna, som dessutom inte långsiktigt får skada konkurrensen på marknaden.

Kommissionen bedömer samtidigt att de höga priserna (under inledningen av 2022) kommer att öka fattigdomen och påverka företagets konkurrenskraft. Här har medlemsländerna, under de exceptionella förhållanden som nu råder, rätt att sätta slutkundspriser för hushåll och mikroföretag.

Enligt kommissionen är syftet med artikel 5 att säkra effektiv konkurrens till nytta för slutkunderna samtidigt som utsatta och energifattiga skyddas. Artikel 5 innehåller ramverket för just exceptionella, tidsbegränsat användande av reglerade priser, som kan vara tillåtet att användas under särskilda omständigheter, till

exempel perioder av signifikant högre priser. För att behålla incitamentet för energieffektivisering och effektiva marknader ska dessa åtgärder alltid åtföljas av en tidplan för dess gradvisa avveckling.

Huvudregeln i artikel 5 är att elhandelsföretagen sätter priserna eftersom en väl fungerande marknad baserad på utbud och efterfrågan:

- stärker kunderna,
- ger incitament för investeringar i marknaden, vilket på medellång sikt ökar leveranssäkerheten och gynnar övergången till ett koldioxidfritt system,
- stödjer förflyttningen mot en mer flexibel efterfrågan,
- uppmuntrar energieffektivisering när priset signalerar det verkliga värdet på energi och
- leder till ett större utbud för konsumenter som kan göra val baserat på pris och service.

I dokumentet beskriver Kommissionen de möjligheter för undantag från huvudregeln som finns. Offentliga ingripanden i prissättningen kan vara tillåtna för utsatta och energifattiga samt för att upprätta effektiv konkurrens. Inledningen av direktivet (punkt 23) öppnar även för möjligheten att använda offentliga ingripanden i prissättningen då leveransen är starkt begränsad, vilket leder till betydligt högre elpriser än normalt, en situation som, enligt kommissionen, kan vara direkt applicerbar på de kraftiga prisökningar vi sett under 2022.

Kommissionen betonar samtidigt att de höga priserna bland annat kan gynna elhandelsföretag med en dominant ställning, hindra elhandelsföretag att få tillgång till olika prissäkringsprodukter och leda till att fler kunder hamnar på "supplier-of-last-resort-regimes" (i Sverige anvisade avtal).

Kommissionen betonar vidare att prisregleringar för att kortsiktigt skydda kunder mot de kraftiga prisökningar vi nu sett inte långsiktigt får försämra konkurrensen. Reglerade priser ska reflektera elhandelsföretagens kostnader, på en nivå där effektiv konkurrens är möjlig. Priset ska sättas enligt en metod som är öppen och transparent. Den myndighet som sätter det reglerade priset ska ha insyn i elhandelsföretagens kostnader för att garantera att de reglerade priserna täcker rimliga kostnader.

Den 18 maj 2022 publicerade Kommissionen ytterligare ett antal dokument^{60,61}, bland annat *Short-Term Energy Market Interventions and Long Term Improvements to the Electricity Market Design – a course for action*. Syftet med detta dokument var att ge exempel på möjliga kortsiktiga åtgärder för att mildra effekterna av höga priser på konsumenter och företag, peka på möjliga åtgärder i händelse av att importen av rysk gas stoppas helt samt att peka på åtgärder som långsiktigt får den europeiska elmarknaden att fungera bättre med en ökad andel förnybara energikällor.

ACERs översyn av nuvarande marknadsmodell (på uppdrag av kommissionen)

I oktober 2021 gav Kommissionen EU-myndigheten The European Union Agency for the Cooperation of Energy Regulators (ACER) i uppdrag att utvärdera för- och nackdelar med den nuvarande europeiska grossistmarknaden för el och föreslå rekommendationer för förbättringar.

I slutet av april publicerade ACER en rapport⁶² som slog fast att den nuvarande marknadsdesignen fungerar relativt väl under "normala" förhållanden, men att det kan behövas åtgärder och justeringar för att hantera den typ av kris som vi sett under framför allt 2022 med Rysslands invasion av Ukraina.

ACER konstaterar i rapporten att den gränsöverskridande handeln med el i Europa gynnat elanvändarna. Den har bidragit till ökad leverenssäkerhet och gjort det möjligt att öka användningen av förnybara energikällor, en utveckling som också kommer att förstärkas när gällande EU-regler implementerats i alla medlemsländer och fått fullt genomslag.

Samtidigt konstaterar ACER att dåligt designade nödatgärder stört marknaderna, för att lindra effekterna av den nuvarande krisen, hindrat prissignalerna från att nå fram och troligtvis bidragit till att göra den framtida energiomställningen mer kostsam.

ACER pekar på ett antal områden som beslutsfattare bör fokusera på för att skapa effektivare grossistmarknader. Här nämns bland annat att riktade insatser för att skydda utsatta kunder mot extrema prissvängningar kan vara motiverade, men att dessa insatser inte får begränsa innovation (till exempel energigemenskapers och aggregatorers möjligheter att verka). ACER betonar också vikten av att behålla prissignaler för att ge incitament för kunderna att fatta rätt beslut som samlat leder till önskad en önskad marknadsutveckling.

---

⁶⁰ REPowerEU: A plan to rapidly reduce dependence on Russian fossil fuels and fast forward the green transition, 2022

⁶¹ Energy Markets, 2022

⁶² ACER's Final Assessment of the EU Wholesale Electricity Market Design, 2022

